

OHK - Geografija
III
B 21
GEOGR. OBZORNIK
/1985 3

UNIVERZA V LJUBLJANI - FF

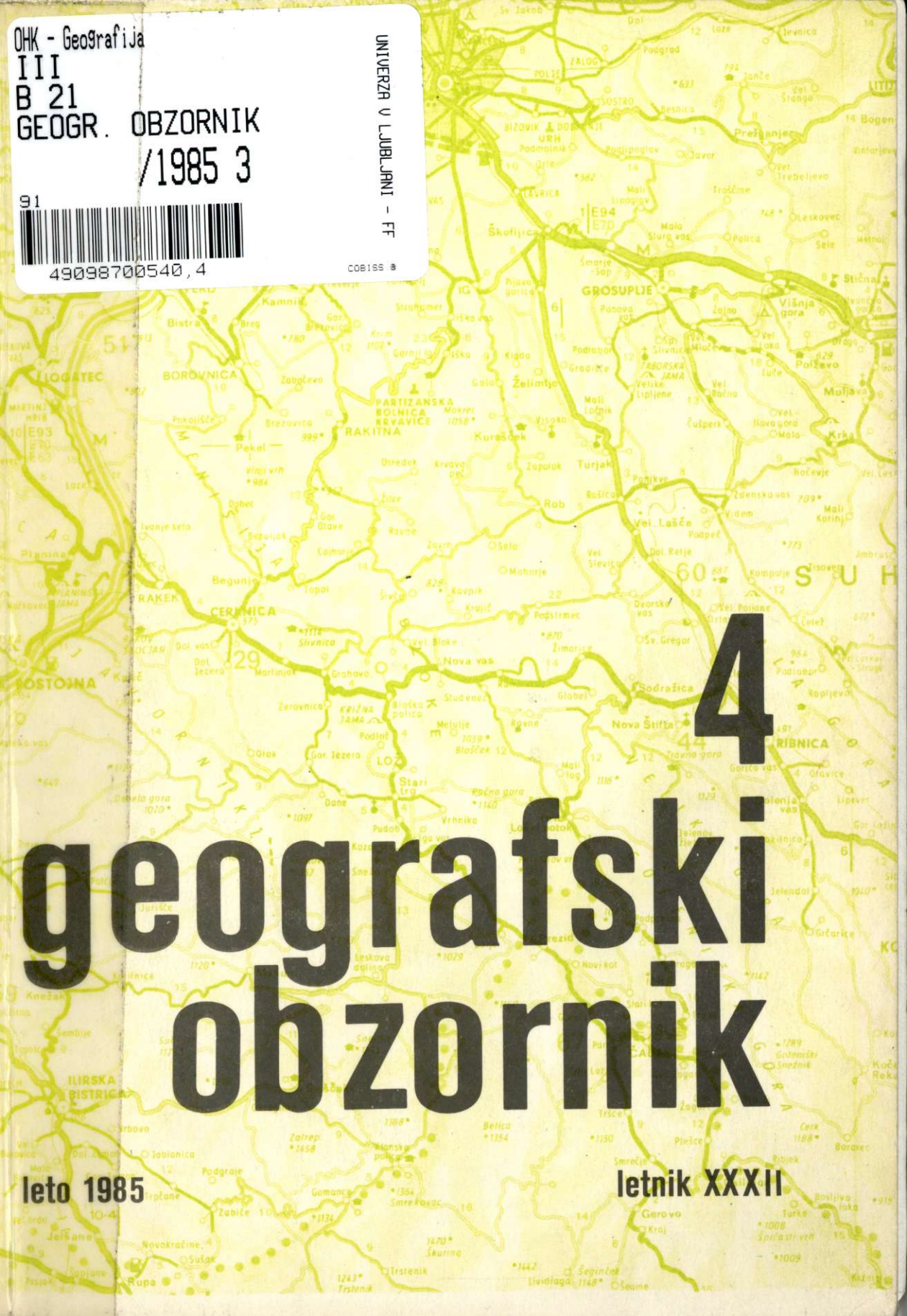

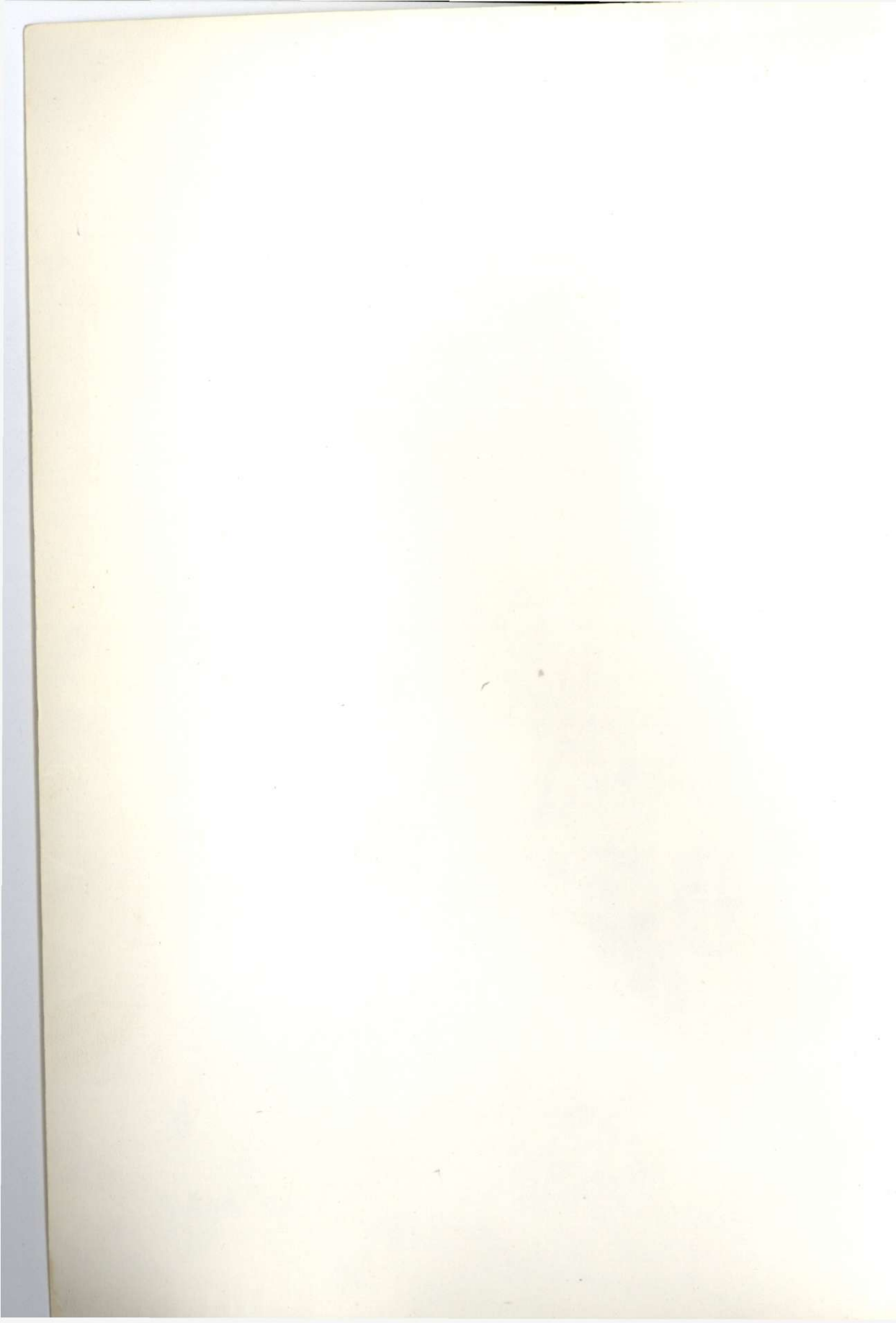
COBISS

4 geografski obzornik

leto 1985

letnik XXXII

geografski obzornik

časopis za geografsko vzgojo in izobrazbo

didaktična problematika geografije

VSEBINA

- ✓ DIDAKTIČNA PROBLEMATIKA GEOGRAFIJE
Slavko Brinovec: GRAFIČNA METODA PRI
POUKU GEOGRAFIJE 3
- ✓ Maja Umek: UČNA PRIPRAVA V OBLIKI
MISELNEGA VZORCA 19
- ✓ Mira Verbič: UGOTOVITVE SPREMLJA-
NJA IN VREDNOTENJA UČNEGA NA-
ČRTA IN UČBENIŠKEGA GRADIVA ZA
GEOGRAFIJO V PROGRAMIH SREDNJE-
GA IZOBRAŽEVANJA 25
- IZ PEDAGOŠKE PRAKSE
- ✓ Marija Košak: NARAVOSLOVNI DAN -
PRIMER VAJE ZA UGOTAVLJANJE
NARAVNOGEOGRAFSKIH IN DRUŽBE-
NOGEOGRAFSKIH ZNAČILNOSTI S
POMOČJO NEPOSREDNEGA OPAZOVA-
NJA 29
- ✓ Bojan Ančič: NEKAJ MISLI O ZNANJU
IN VLOGI GEOGRAFIJE PO ŠTIRIH
LETIH USMERJENEGA IZOBRAŽEVA-
NJA V SREDNJIH ŠOLAH 33
- GEOGRAFSKA PROUČEVANJA IN REGIO-
NALNO GEOGRAFSKA PROBLEMATIKA
- ✓ Igor Vrišer: ELEKTROGOSPODARSTVO V
JUGOSLAVIJI 37
- ✓ Franci Jaklič, Andreja Brunskole: ODLA-
GALIŠČA TRDIH IN TEKOČIH ODPADKOV
V NOVOMEŠKIH KS 43
- ✓ Darja Pristovšek: PERSPEKTIVE TURISTIC-
NEGA RAZVOJA V OBČINI VELENJE 48
- DROBNE NOVICE
- NEODVISNE DRŽAVE Z NAD MILIJON
PREBIVALCI 55
- OCENE IN POROČILA
- KRANJSKI ZBORNIK 1985 (T.Šifrer) 61
- LJUDJE IN KRAJI OB PIVKI (T.Šifrer) 62
- PRIPOMBE IN PREDLOGI ZA POIME-
NOVANJE KOPRSKE REGIJE 64
- DRUŠTVENE IN DRUGE NOVICE
- XII. KONGRES GEOGRAFOV JUGOSLAVIJE 66
- LETNO POROČILO O DELU GEOGRAFSKE-
GA DRUŠTVA MARIBOR ZA OBDOBJE
SEPTEMBER 1981 - DECEMBER 1985 68
- SEZNAM DIPLOMANTOV GEOGRAFIJE
IN ZGODOVINE NA PEDAGOŠKI AKA-
DEMIJI V MARIBORU OD USTANOVITVE
PA DO 31.12.1985 70

Geografski obzornik, časopis za geografsko vzgojo in izobrazbo. Izhaja štirikrat letno.

Izdaja Geografsko društvo Slovenije, Komisija za geografsko vzgojo in izobraževanje.

Uredniški odbor: mag. Slavko Brinovec, dr. Božidar Kert, dr. Franc Lovrenčak, Cita Marjetič, dr. Mirko Pak, Jelka Simčič, Maja Umek, Mira Verbič, dr. Metod Vojvoda

Urednik: mag. Slavko Brinovec, 64000 Kranj, Mlakarjeva 2B

Upravnik: Cita Marjetič. Lektor: Soča Švigelj

Cena posamezne številke: za člane GDS 500 din, za študente 300 din, za nečlane in ustanove 600 din, za inozemstvo 800 din.

Za vsebino člankov so odgovorni avtorji sami.

GO izhaja s finančno pomočjo Izobraževalne skupnosti Slovenije

Tisk: Tiskarna Institut Golnik

Geografski obzornik
leto 1985

YU ISSN 0016-7274
letnik XXXII/4

geografski opzornik

časopis za geografsko vzgojo in izobraževanje

10 DEMIL V MARIBORU OD USTANOVITVE
 11 IN IZDOVANJE NA PEDAGOŠKI AKA-
 12 DEMIJI DOKUMENTI
 13 SEŽNEM DOKUMENTOV GEOGRAFIJE
 14 SEPTEMBER 1981 - DECEMBER 1981
 15 GA DRUŠTVA MARIBOR ZA GEOLOGIJE
 16 LETNO POROČILO O DELOU GEOGRAFSKE
 17 KIL KONGRESA GEOGRAFOV JUGOSLAVIJE
 18 DRUŠTVA IN DRUŠTOVNOVIC
 19 NOVAINE - KVAKNE PROJE
 20 PRIRUČNIK IN PRILoge ZA ROME-
 21 LUDJE IN KRAJINOVAJEN
 22 KRANJSKI ROKOPISI
 23 OCENE IN PRAVILA
 24 PRESJAVI
 25 GEOLOGIJE DRUŠTVA IN ROKOPISOV
 26 DRUŠTVA NOVICE
 27 NEKA RAZVOJA V GEOLOGIJI
 28 ČISTO RAZISKAVELJE
 29 V NOVOMESKIJI
 30 GALIČKA TRONJA IN KRAJINOVAJEN
 31 GEOGRAFSKA RAZISKAVELJE
 32 JUGOSLAVIJI
 33 IZPRAVILNI ELEKTROGRAFOVAJEN
 34 NAJNO GEOGRAFSKA PROJE
 35 GEOGRAFSKA PROJEVAJEN
 36 IMA V PRAVILNI
 37 LETNI JAMERJEVA
 38 VILLOI GEOGRAFIJE
 39 IZPRAVILNI ROKOPISI
 40 IZPRAVILNI ROKOPISI
 41 IZPRAVILNI ROKOPISI
 42 IZPRAVILNI ROKOPISI
 43 IZPRAVILNI ROKOPISI
 44 IZPRAVILNI ROKOPISI
 45 IZPRAVILNI ROKOPISI
 46 IZPRAVILNI ROKOPISI
 47 IZPRAVILNI ROKOPISI
 48 IZPRAVILNI ROKOPISI
 49 IZPRAVILNI ROKOPISI
 50 IZPRAVILNI ROKOPISI

Geografski opzornik, časopis za geografsko
 vzgojo in izobraževanje, izhaja letno.
 Izdaja Geografski inštitut Slovenije, Maribor.
 Za geografsko vzgojo in izobraževanje.
 Urednik: dr. Franč Lovrenčak, Črna Matica 15,
 Maribor. Tisk: Jekša tiskarna, Maribor.
 Miro Vojvod, dr. Matjaž Vojvod.
 Izdajo: dr. Ivan Brnovc, 4400 Kranj,
 Maribor 30.
 Izdajo: Črna Matica, Ljubljana (vloga).
 Cena posameznika: 200 tolarjev (vključno s PDV-om).
 Za študente: 100 tolarjev (vključno s PDV-om).
 400 dni, za izobraževalce: 800 tolarjev.
 Za večino članov so odgovorni stroški, sam.
 OD izdaje s finančno pomočjo izobraževalne
 skupnosti Slovenije.
 Tisk: Tiskarna inštitut Čolnik

didaktična problematika geografije

UDK 910:372.891:528.94 = 863

GRAFIČNA METODA PRI POUKU GEOGRAFIJE

Slavko Brinovec *

1. Uvod

Učne metode so načini dela pri pouku. Ker ima vsaka stroka (predmetno področje) svojo logiko in svoje specifičnosti, uporablja tudi različne metode dela. Za geografijo je pokrajina laboratorij. Neposredno delo v pokrajini zahteva uporabo metode neposrednega opazovanja, ki je najbolj geografska metoda dela. Pri pouku geografije pa ne spoznavamo samo neposredne okolice, ampak tudi druge regije in območja, ki jih lahko opazujemo posredno. Pri takem delu uporabljamo številne metode. Ena takih metod posrednega opazovanja je pri pouku geografije grafična metoda.

Pri pouku geografije je veliko pojavov in procesov, ki so oddaljeni, veliko je abstraktnih pojmov, ki jih učenec težko razume. Najlažji način za razumevanje slednjih je posredno opazovanje z uporabo grafične metode (1-143). Uporaba grafične metode ni samo ilustracija učiteljevih trditev in razlag, ampak je tudi vir znanja (2-157). Vsaka skica, diagram, kartogram ima svojo določeno pedagoško didaktično vrednost. Za njihovo uporabo je potrebna resna metodična priprava (3-17).

Metoda grafičnega prikazovanja je za geografijo izredno pomembna. Omogoča nazornost, preglednost, velikost, možnost prostorske predstave in analiziranja. Pri pouku geografije ne moremo mimo uporabe različnih vrednostnih, številčnih in prostorskih prikazov (4-10). Zato grafična metoda omogoča pri pouku geografije hitrejše in lažje razumevanje geografskih vsebin (5-156). Z njo prikazujemo informacije, kvantitativne podatke, ilustracijo odnosov in abstrakcije. Grafična metoda kot del posrednega opazovanja je lahko tudi sredstvo samoizobraževanja, ki potrjuje pravilnost opazovanja, vpliva na jasnost predstav, razvija preciznost mišljenja in pospešuje pomnjenje.

Velikokrat učitelji ne uporabljajo te metode, ker ne znajo risati. Brazda trdi, da zanemarjanje grafične metode pri pouku geografije, ker nekdo ne zna risati, pomeni isti absurd, kot če učitelj ne piše na tablo, ker ima grd rokopis ali ne prebere v razredu ničesar, ker lepo ne bere (6-23).

Pri pouku geografije moramo čimveč številčnih vrednosti grafično predstaviti. Tako številčne vrednosti dobe posebno funkcijo pri pouku. Absolutna števila, ki kažejo količinsko proizvodnjo, je bolje pretvoriti v relativna, ker so tako didaktično pomembnejša (5-156). Pa tudi odnose med relativnimi in absolutnimi vrednostmi najlažje ugotovimo, če jih grafično predstavimo (7-39).

Za tako delo najčešče uporabljamo sheme, grafikone, diagrame in skice. Vsaka izmed njih ima svojo obliko in uporabo pri pouku geografije (8-111).

* mag. geog., Srednja šola pedagoške, računalniške in naravoslovno matematične usmeritve, 64000 Kranj, Koroška cesta 13, glej izvleček na koncu Obzornika

Za grafično prikazovanje moramo najprej dobro opazovati in poznati tehniko risanja. Vsega se lahko vsaj grobo naučimo, ne sme pa nam manjkati vztrajnosti. Za geografijo je osnovno risanje geografskih objektov in pojavov v naravi, dalje risanje na osnovi geografskih kart, prikazovanje statističnih podatkov, risanje geografskih pojmov in pojavov in ilustrativno geografsko risanje.

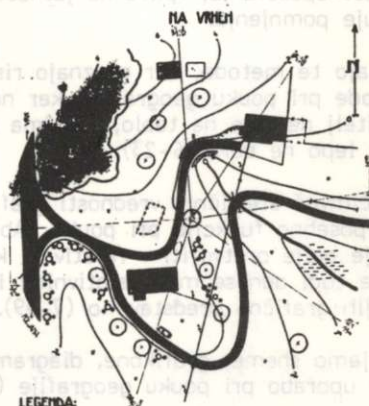
Risba mora ustrezati logiki predmeta, mora biti psihološko ustrezna in mora biti prilagojena razvojni stopnji učencev. Poudarjeni morajo biti tisti elementi, ki jih poskušamo prikazati, risba mora biti enostavna in mora imeti naslov in legendo. Zlasti slednje je potrebno poudariti zaradi sistematičnosti in reda.

2. Vrste grafičnega prikazovanja

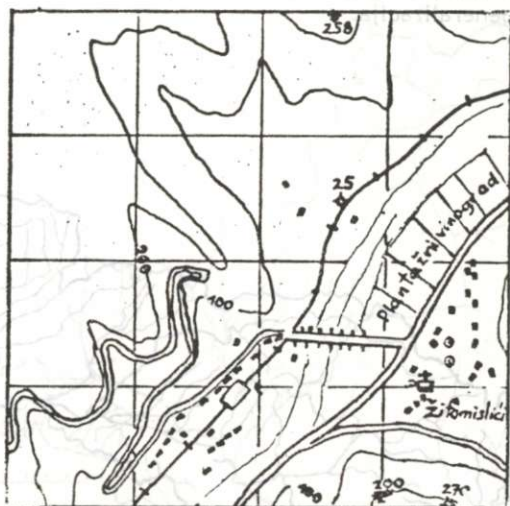
a Risanje geografskih objektov in pojavov v naravi

Najbolj preprosta risba zemljišča je kroki. V primerjavi s karto je manj natančen, vsebuje več podrobnosti in je prilagojen določeni nalogi. Hitro ga je mogoče izdelati in je pregleden. Izberemo izhodiščno točko, risbo orientiramo v smeri sever-jug, nato pa vnašamo ostale markantne točke v pokrajini. Razdalje med njimi izmerimo s koraki, smer pa kontroliramo s kompasom.

Za izdelavo krokija potrebujemo milimetrski papir in kompas. Najprej izberemo izhodiščno in prvo stojno točko. Risbo orientiramo nato po poligonskem načinu vnašamo ostale točke. Poligonski način obstaja v tem, da s pomočjo kompasa določimo najprej azimut naslednji točki, s koraki izmerimo razdaljo do nje. Na novo ugotovljeni točki postopek ponovimo in vnesemo podatke na risbo. Poligonske točke naj bodo razvrščene tako, da potekajo ali med dvema dobro znanima točkama ali pa da se postopoma vrnemo na izhodiščno točko. Izhodiščna točka naj bo sredi krokiranega ozemlja. V dobljeno omrežje točk vrišemo še ostale detalje (7-199).

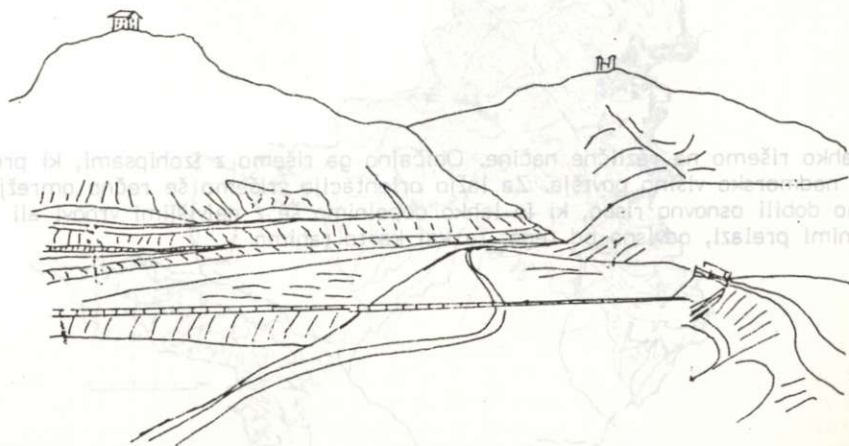

Skiciranje je vodoravni prikaz ozemlja, na katerem poskušamo prikazati čimveč pokrajinskih elementov. Točnost skice je odvisna od poznavanja pokrajine, pravičnega ocenjevanja razdalj in občutka prostorske razmestitve. Skica je vedno le dopolnilo karte.

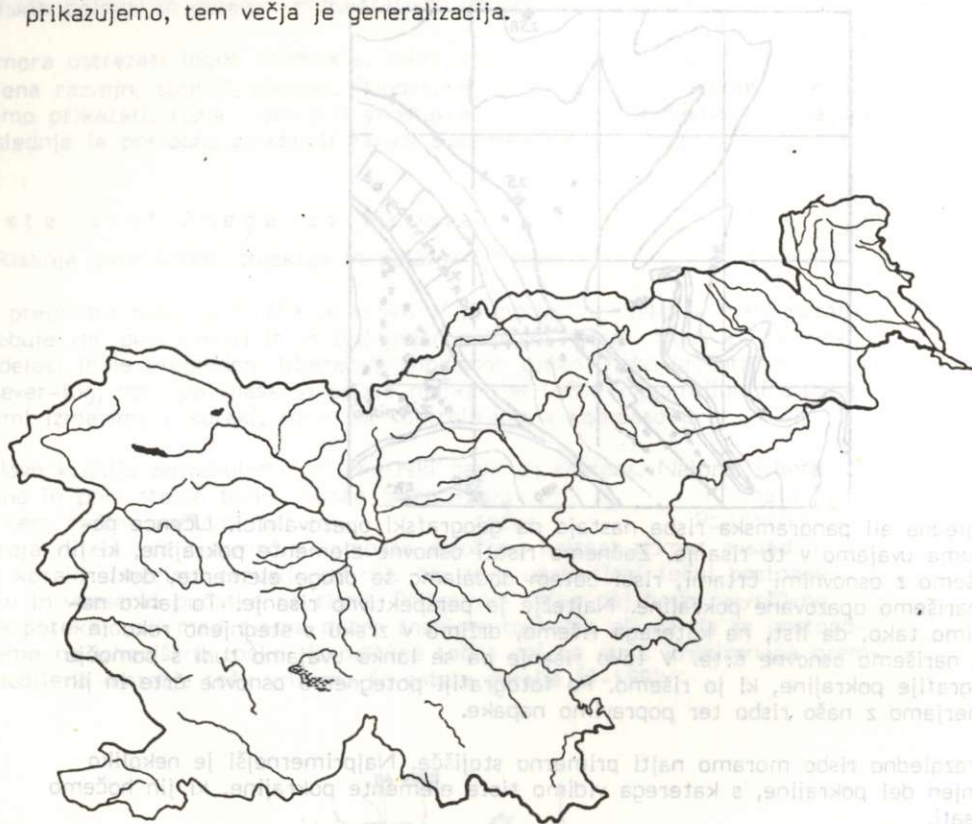
Razgledna ali panoramska risba nastaja na geografski opazovalnici. Učence postopoma uvajamo v to risanje. Začnemo risati osnovne elemente pokrajine, ki jih narišemo z osnovnimi črtami, risbi potem dodajamo še druge elemente, dokler ne narišemo opazovane pokrajine. Najtežje je perspektivno risanje. To lahko napravimo tako, da list, na katerega rišemo, držimo v zraku s stegnjeno roko in nanj narišemo osnovne črte. V tako risanje pa se lahko uvajamo tudi s pomočjo fotografije pokrajine, ki jo rišemo. Po fotografiji potegnemo osnovne črte in jih primerjamo z našo risbo ter popravimo napake.

Za razgledno risbo moramo najti primerno stojišče. Najprimernejši je nekoliko dvignjen del pokrajine, s katerega vidimo tiste elemente pokrajine, ki jih hočemo narisati.

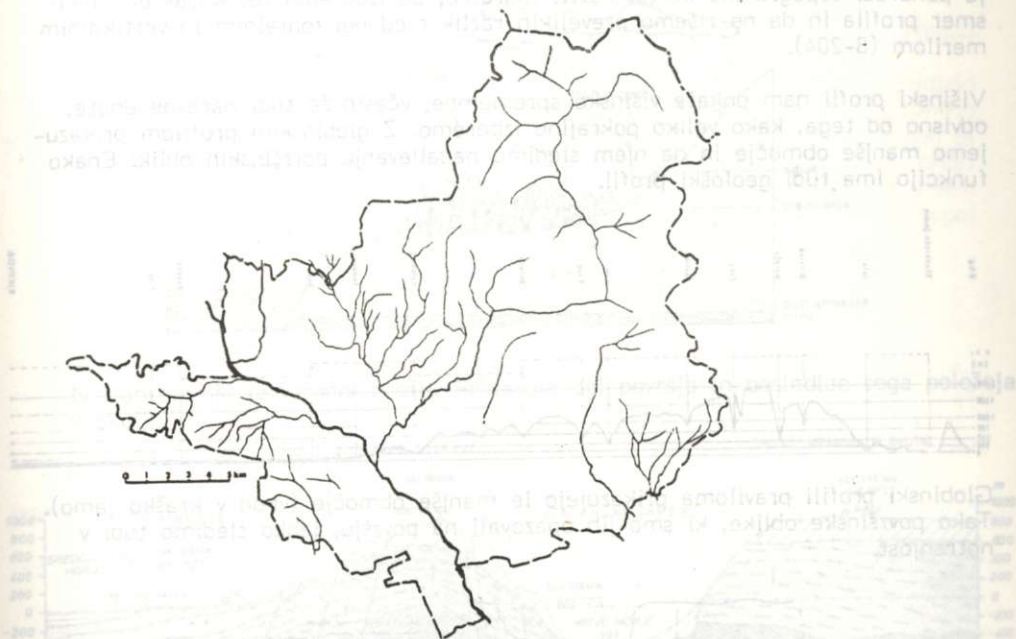

b Risanje na osnovi karte

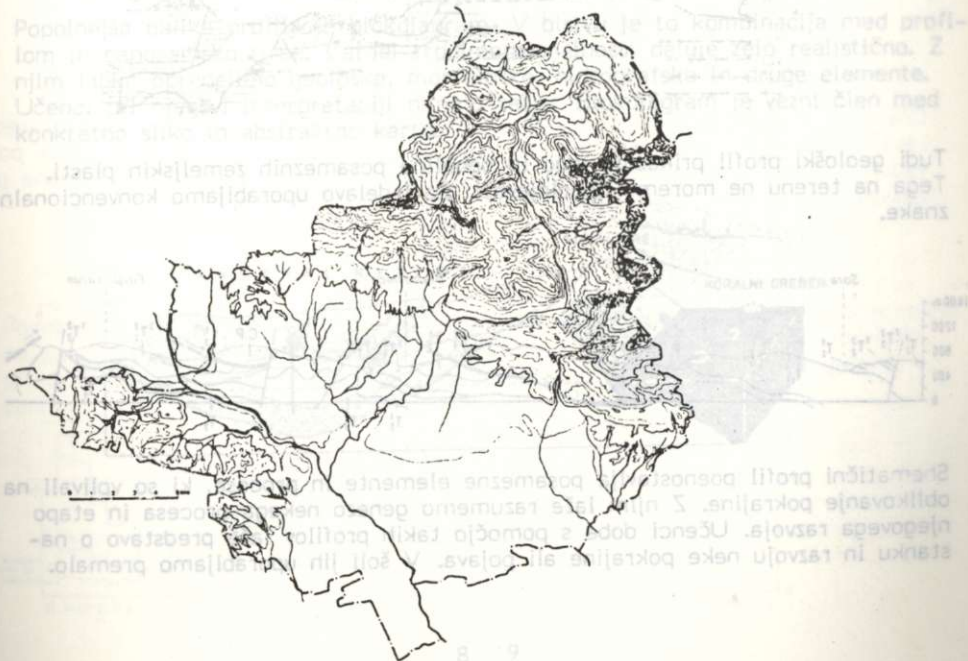
Karta nam velikokrat služi kot osnova, po kateri povzemamo le tiste elemente, ki jih potrebujemo za šolsko delo. Obrise regij, rečni sistem, nekatere reliefne značilnosti generaliziramo. Na tako pripravljene osnovi v razredu nadgrajujemo in dodajamo tiste elemente, ki nas pri našem delu zanimajo. Čim večje ozemlje prikazujemo, tem večja je generalizacija.

Relief lahko rišemo na različne načine. Običajno ga rišemo z izohipsami, ki predstavljajo nadmorsko višino površja. Za lažjo orientacijo vrišemo še rečno omrežje. Tako smo dobili osnovno risbo, ki jo lahko dopolnimo še z najvišjimi vrhovi ali pomembnimi prelazi, odvisno od tega, za kaj karto rabimo.

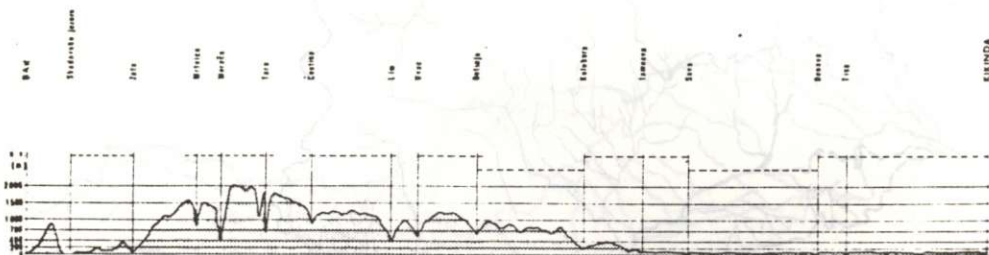
Če hočemo relief prikazati bolj plastično, narišemo več izohips. Tako dobimo tudi razprostranjenost posameznih gorovij, ne pa samo njihove slemenitve. Zlasti bi morali to metodo bolj uporabljati pri spoznavanju domače pokrajine.

c Risanje profilov (prerezov)

Profili prikazujejo poenostavljeno podobo pokrajine. Osnova za njihovo izdelovanje je ponavadi topografska karta. Paziti moramo, da izberemo res karakteristično smer profila in da ne rišemo prevelikih razlik med horizontalnim in vertikalnim merilom (8-204).

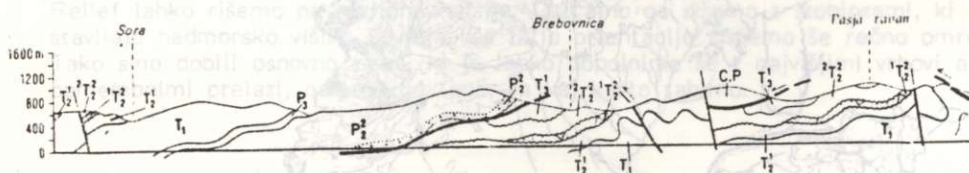
Višinski profil nam pokaže višinske spremembe, včasih že tudi naravne enote, odvisno od tega, kako veliko pokrajino izberemo. Z globinskim profilom prikazujemo manjše območje in na njem sledimo nadaljevanju površinskih oblik. Enako funkcijo ima tudi geološki profil.

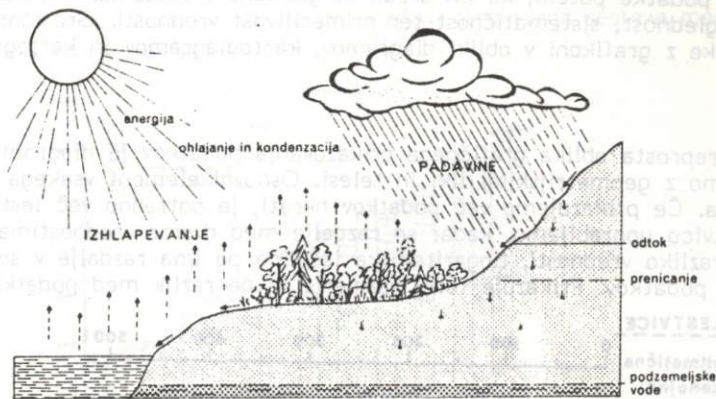
Globinski profili praviloma prikazujejo le manjše območje (vhod v kraško jamo). Tako površinske oblike, ki smo jih opazovali na površju, lahko sledimo tudi v notranjost.

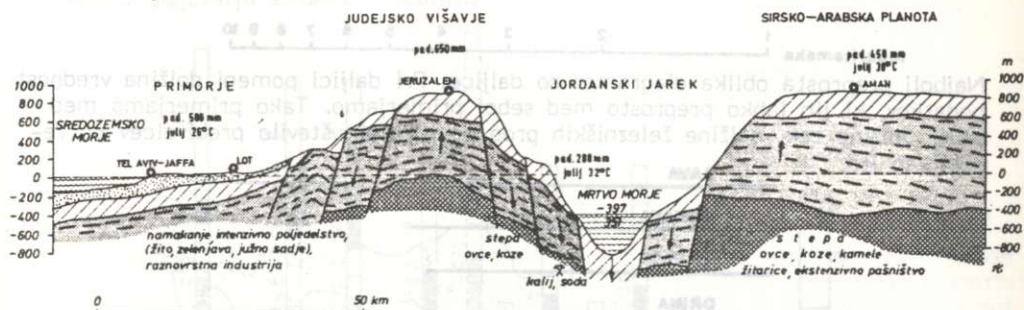
Tudi geološki profil prikazuje lego in debelino posameznih zemeljskih plasti. Tega na terenu ne moremo dopolnjevati. Za izdelavo uporabljamo konvencionalne znake.

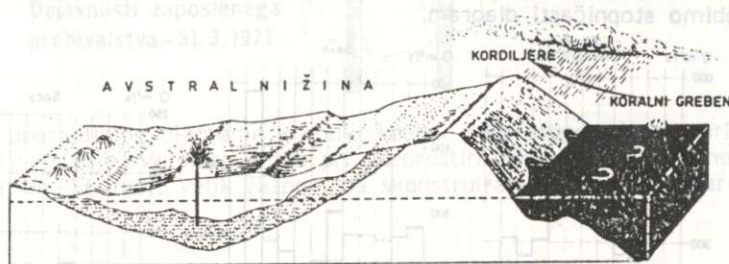
Shematični profil poenostavlja posamezne elemente in procese, ki so vplivali na oblikovanje pokrajine. Z njim lažje razumemo genezo nekega procesa in etapo njegovega razvoja. Učenci dobe s pomočjo takih profilov lažje predstavijo o nastanku in razvoju neke pokrajine ali pojave. V šoli jih uporabljamo premalo.

Najzahtevnejši je vročni profil. Prikazuje del površja in posledice tega položaja v okolju.

Popolnejša oblika profila je blokdiagram. V bistvu je to kombinacija med profilom in panoramsko risbo. Zaradi trodimenzionalnosti deluje zelo realistično. Z njim lahko opredelimo geološke, morfološke, hidrografske in druge elemente. Učenci pri njegovi interpretaciji nimajo težav. Blokdiagram je vezni člen med konkretno sliko in abstraktno karto.

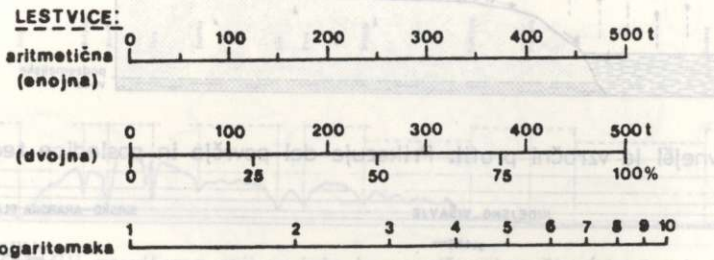

č Prikazovanje številčnih podatkov

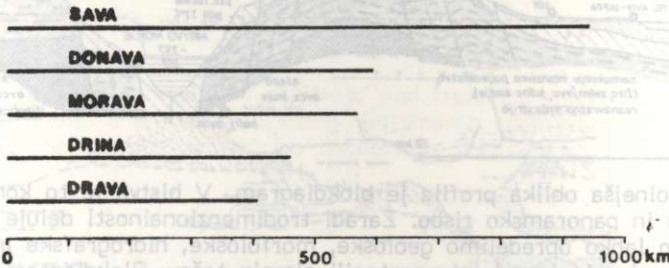
Številčne podatke potem, ko jih uredimo, grafično prikažemo. S tem dosežemo večjo preglednost, sistematičnost ter primerljivost vrednosti. Grafično prikazujemo podatke z grafikoni v obliki diagramov, kartodiagramov in kartogramov.

Diagram

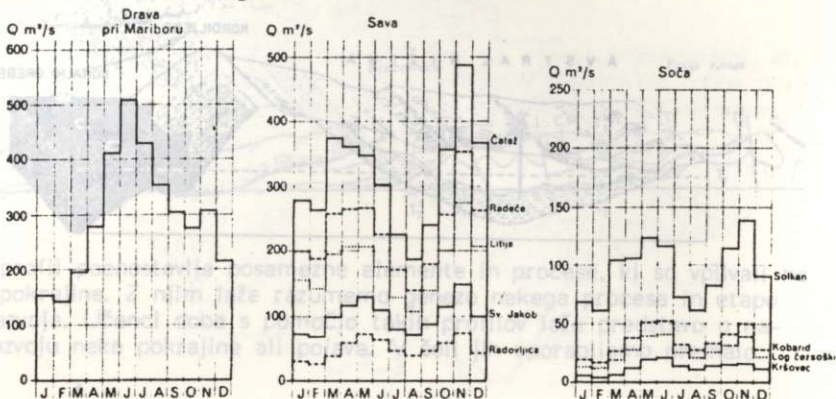
Najbolj preprosta oblika grafičnega prikazovanja podatkov je diagram. Podatke prikazujemo z geometrijskimi liki in telesi. Osnovni element vsakega diagrama je lestvica. Če prikazujemo več podatkov hkrati, je potrebno več lestvic. Aritmetično lestvico uporabljamo, kadar so razdalje med dvema vrednostima v sorazmerju z razliko vrednosti. Logaritemska lestvica pa ima razdalje v sorazmerju z logaritmi podatkov. Prikazuje torej razmerje in ne razlik med podatki.

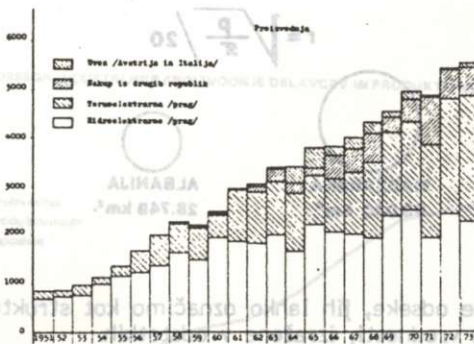
Najbolj preprosta oblika diagramov so daljice. Pri daljici pomeni dolžina vrednost podatkov, ki jih lahko preprosto med seboj primerjamo. Tako primerjamo med seboj dolžine rek, dolžine železniških prog po državah, število prebivalcev po republikah itd.

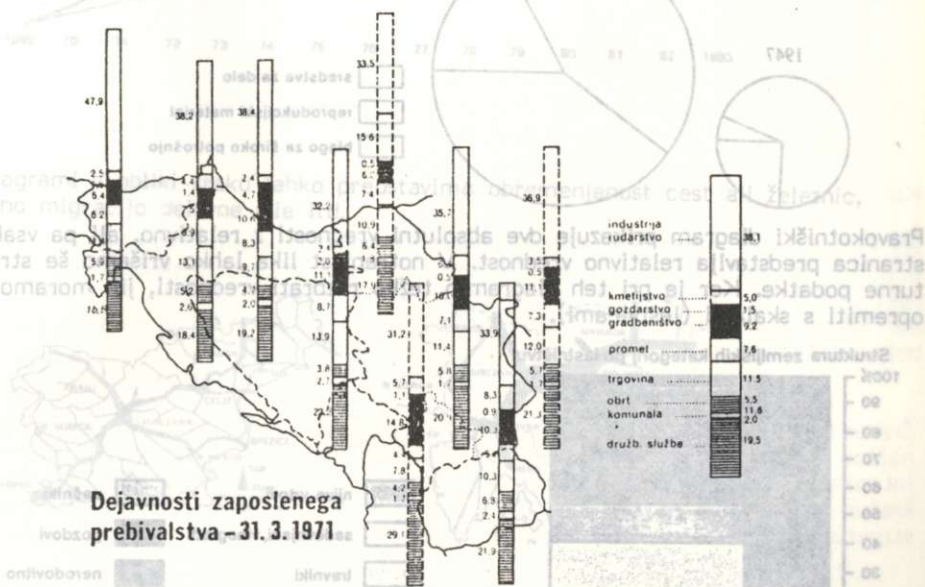
Diagrami v obliki stolpcev so pravokotniki, pri katerih z dolžino izražamo vrednost. Rišemo jih lahko pokončno ali vodoravno, skupaj ali narazen. Stolpce ponavadi razvrstimo po velikosti podatkov. Kadar pri stolpcih izrišemo le končne podatke, dobimo stopničasti diagram.

Kadar s stolpci prikazujemo tudi relativne vrednosti, dobimo strukturne stolpce. Njihova slaba stran je, da je težko primerljiva strukturna sestava med posameznimi stolpci, ker so stolpci različnih dolžin.

Temu pojavu se skušamo izogniti tako, da narišemo prave strukturne stolpce, pri katerih je dolžina vseh stolpcev enaka in ustreza vrednosti 100%. Notranja delitev odgovarja strukturni sestavi.

Pogosto uporabljamo diagrame v obliki kroga. Zelo preprosti so za risanje, težje pa za primerjanje. Velikost kroga pri preprostih primerjavah linearno narašča, pri podatkih, ki imajo velik razpon, pa skonstruiramo stopnjevito naraščanje radija.

JUGOSLAVIJA
255.804 km²

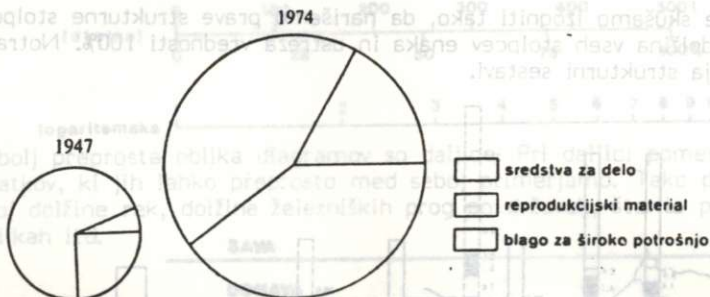
MADŽARSKA
93.030 km²

ALBANIJA
28.748 km²

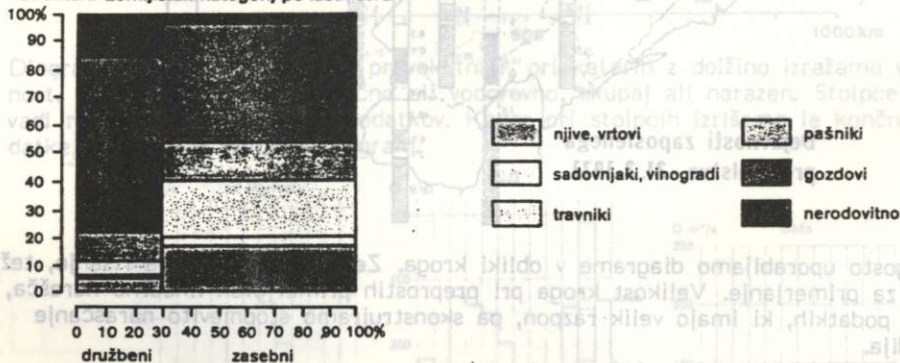
$$r = \sqrt{\frac{P}{\pi}} / 20$$

Če kroge delimo na različne odseke, jih lahko označimo kot strukturne kroge. Tako lahko predstavimo vse vrednosti, izražene v odstotkih.

Pravokotniški diagram prikazuje dve absolutni vrednosti z relativno, ali pa vsaka stranica predstavlja relativno vrednost. V notranjost lika lahko vrišemo še strukturne podatke. Ker je pri teh diagramih težko razbrati vrednosti, jih moramo opremiti s skalami (lestvicami).

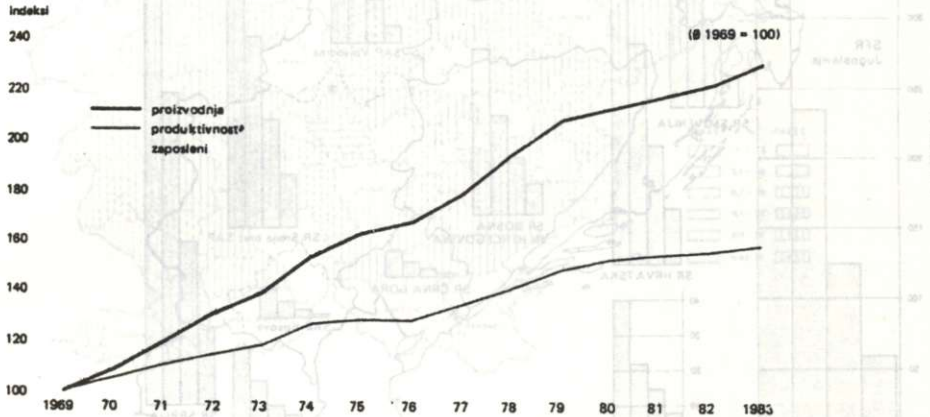
Struktura zemljiških kategorij po lastništvu

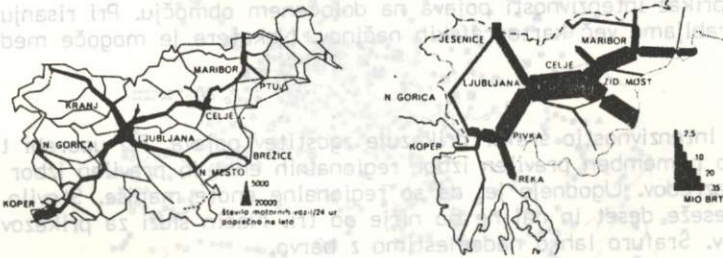
Kadar podatke vnašamo v koordinatni sistem, govorimo o linijskih diagramih. Z njimi lahko nazorno prikažemo gibanje vrednosti pojava v določenem časovnem obdobju (prebivalstvo po popisih, tuji turisti po letih itd.). Rast ali upad je prikazana z nagibom črte. Na abscisno os vnašamo časovne ali številčne vrednosti,

na ordinatno pa količinsko ali vrednostno lestvico. Podatke rišemo do točk, ki jih medsebojno povežemo, ali do točk vrišemo pokončne daljice, ki jih povežemo v obliki stolpcev.

INDEKSI KOLIČINSKEGA OBSEGA INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE DELAVCEV IN PRODUKTIVNOSTI DELA, 1969-1983

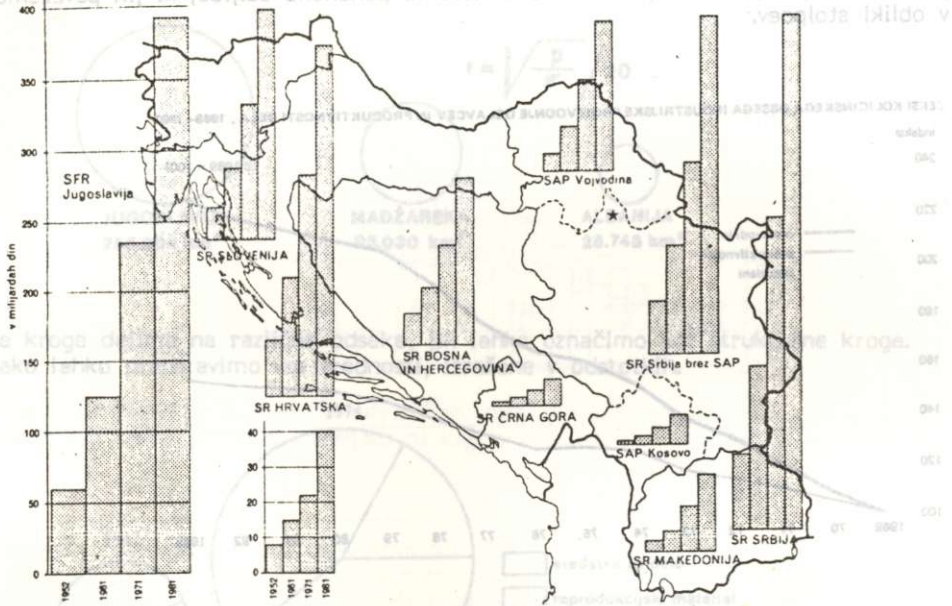
Z diagrami v obliki traku lahko predstavimo obremenjenost cest ali železnic, dnevno migracijo delovne sile itd.

Kartodiagrami

Kadar v neme karte vrisujemo diagrame, govorimo o kartodiagramih. Kartodiagrami pomenijo prehod med diagrami in pravimi kartami. Vrisujemo na tista območja, na katera se diagram nanaša.

DRUŽBENI PROIZVOD po cenah iz l. 1972 v milijardah din

Kartogrami

Pri kartogramih na generalizirano geografsko karto vrisujemo določen pojav v različni intenzivnosti. Vsebujejo dva geografska elementa: prostorsko razprostranjenost in pravičen prikaz intenzivnosti pojava na določenem območju. Pri risanju kartogramov uporabljamo več kartografskih načinov. Nekatere je mogoče medsebojno sestavljati.

Šrafurni način z intenzivnostjo šrafur prikazuje zgostitev pojava. Pri uporabi tega načina je izredno pomemben pravičen izbor regionalnih enot in pravičen izbor intenzivnostnih razredov. Ugodneje je, da so regionalne enote manjše. Število šrafur naj ne preseže deset in naj ne bo nižje od tri. Način služi za prikazovanje struktur, indeksov. Šrafuro lahko nadomestimo z barvo.

* Šrafura je tanka vzporedna ali križajoča črta, s katero prekrijemo določeno območje.

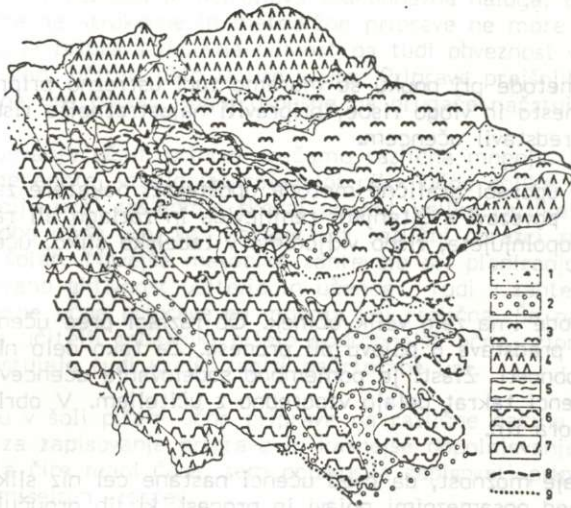

Veliko kartogramov je izdelanih z izopletami^x (izolinijami). Z njimi prikazujemo en sam pojav, ki se v različnih stopnjah razprostira čez vse ozemlje, ki ga prikazujemo. S tem načinom prikazujemo razprostranjenost temperatur (izoterme), padavin (izohiete), zračnega tlaka (izobare), reliefa (izohipse), enake časovne oddaljenosti (izohrone) itd.

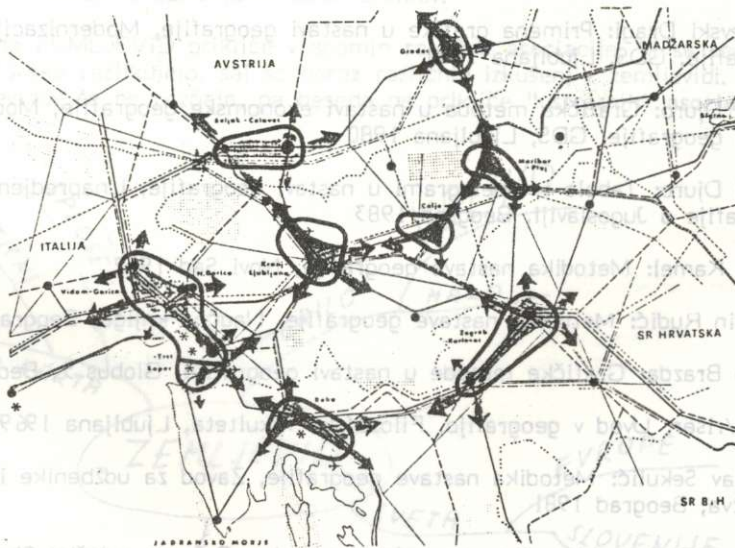

Z območji na karti točno očitamo območje, kjer pojav opažamo. Območje omejujemo z različnimi črtami, šrafurami ali znaki.

^x Izoplete so črte, ki povezujejo točke z enako vrednostjo.

Kadar prikazujemo premike in dinamiko, uporabljamo puščice. Debelina puščic označuje pomen pojava.

1. E. K. 1
 * dipl. geog., univ. asis., Oddelka za geografijo, Filozofska fakulteta, 1000 Ljubljana, Aškerčeva 12, (le) (le) izštevila na koncu časopisa

3. Zaključek

Za uporabo grafične metode pri pouku se moramo tudi ustrezno pripraviti. Učitelj mora opredeliti mesto in vlogo risbe, pripraviti najustreznejšo risbo in se odločiti, kako jo bo predstavil učencem.

Pri pouku moramo pri uporabi grafične metode upoštevati nekatere zahteve. Risavanje mora potekati v povezavi s čitanjem zemljevida in razlago ali razgovorom. Besedilo in risba se dopolnjujeta, risbo vključimo v tabelsko sliko, učenci pri tem sodelujejo.

Uporaba grafične metode ima zelo velik učinek. Ob razlagi pred učenci postopoma nastaja nazorna predstava o pojavu ali procesu. Za tako delo niso potrebne posebne risarske sposobnosti. Zlasti je pomembno sodelovanje učencev pri izdelavi tematskih kart. Učenci takrat delajo vzporedno z učiteljem. V obrisih vnašajo simbole, imena rek, gora itd.

Uporaba te metode daje možnost, da pred učenci nastane cel niz slik in skic, ki prikazujejo zveze med posameznimi pojavi in procesi, ki jih proučujemo.

Literatura

1. Stavrevski Dragi: Primena grafike u nastavi geografije, Modernizacija pouka geografije, GDS, Ljubljana 1980
2. Marić Djuro: Grafička metoda u nastavi ekonomske geografije, Modernizacija pouka geografije, GDS, Ljubljana 1980
3. Marić Djuro: Tabele i tabelogrami u nastavi geografije, Unapredjenje nastave geografije u Jugoslaviji, Beograd 1983
4. Djere Kamel: Metodika nastave geografije, Novi Sad 1982
5. Vujadin Rudić: Metodika nastave geografije, Naučna knjiga, Beograd 1982
6. Mirko Brazda: Grafičke metode u nastavi geografije, Globus 5, Beograd 1973
7. Igor Vrišer: Uvod v geografijo, Filozofska fakulteta, Ljubljana 1969
8. Vojislav Sekulić: Metodika nastave geografije, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1981
9. Mavricij Zgonik: Metodika geografskega pouka, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1960

* Izopleta so črta, ki povezujejo točke z enako vrednostjo.

UČNA PRIPRAVA V OBLIKI MISELNEGA VZORCA

Maja Umek^x

Priprava na delo v razredu je učiteljeva vsakodnevna naloga, za katero porabi precej časa. Brez ustrezne strokovne in metodične priprave ne more optimalno izvesti učne ure, zato je učna priprava delovna nujnost pa tudi obveznost vsakega učitelja. Z učnimi pripravami vodi učitelj delo iz ure v uro. Priprave prejšnjih let mu omogočajo, da uspešne učne ure ponovi, manj uspešne pa drugače načrtuje.

O načinu zapisovanja učnih priprav srečamo različna mnenja. Osnovne rubrike (naslov teme, učne enote, vzgojnoizobraževalni cilji, učne oblike, metode, sredstva in učila, artikulacija ure) zasledimo skoraj povsod, velike razlike pa so pri zapisu načrta za izvedbo učne ure, kar kažejo tudi različni obrazci za učne priprave, ki jih srečamo v šolah. Novejše metodike zahtevajo pri planiranju izvedbe učne ure posebej načrtovano aktivnost učitelja in učencev. Tudi v zahtevah po obsegu in podrobnosti pismene učne priprave so mnenja kaj različna. Še najpogosteje slišimo ali preberemo, naj učitelji začetniki pišejo podrobnejše učne priprave, da pa izkušenim učiteljem zadostujejo tudi krajši zapisi načrtovane ure.

Pri svojem delu v šoli pišem učne priprave na različne načine ter različno podrobne. V želji, da bi za zapisovanje priprave in kasnejše dopolnjevanje ter za manjše spremembe porabila čim manj časa, sem poizkusila zapisovati priprave s ključnimi besedami v obliki miselnih vzorcev.

Metodo zapisovanja s ključnimi besedami sem spoznala v delu Tonya Buzana Delaj z glavo. Njeno bistvo je v zapisovanju posameznih besed, ki "nosijo pomembna sporočila in so v bistvu jedra, okrog katerih se zbira vse ostalo učno gradivo" (Gabri-jelečič, str. 16). Torej ne zapisujemo celih stavkov.

Primer. Beseda ZEMLJEVID priključuje v spomin različne asociacije, ki se seveda od človeka do človeka razlikujejo, saj so odraz različnih izkušenj z zemljevidi. Pri otrocih, ki zemljevidov še ne poznajo, pa beseda ne priključuje "ustreznih" asociacij.

Slika 1

^x dipl. geog., univ. asis., Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 12, glej izvleček na koncu Obzornika

Zapis ključne besede, na katero se s črtami (kljukami) navezujejo asociacije, imenuje Buzan miselni vzorec. Prednosti takšnega zapisovanja oziroma slabosti zapisovanja v stavkih so naslednje (Buzan, Delaj ..., str. 72):

- Ko zapisujemo cele stavke z zapisovanjem besed, ki za spomin nimajo nobenega pomena, zapravljamo čas (ocenjena izguba - 90%).
- S ponovnim branjem istih nepotrebnih besed ponovno zapravljamo čas (do 90%).
- Z iskanjem ključnih besed za razumevanje stavka izgubljam čas, saj ne izstopajo z nobeno oznako in so pomešane med druge besede.
- Povezanost med ključnimi besedami je prekinjena, ker jih ločijo druge - nepriključne besede. Spomin namreč deluje s pomočjo miselnih zvez med ključnimi besedami, zato vsako motenje z nepriključnimi besedami oslabi povezanost.
- Ključne besede so z vmesnimi besedami ločene tudi časovno. Ko preberemo eno ključno besedo, preteče nekaj sekund, preden pridemo do naslednje.
- Ključne besede so v besedilu oddaljene tudi v prostoru. Tako so tudi možnosti za ustvarjanje pravilnih povezav manjše, čim večje so razdalje med besedami.

Za zapis učne priprave, zapisane v obliki miselnih vzorce, sem izbrala temo Značilnosti in pomen prsti iz učnega načrta geografije skupne vzgojnoizobrazbene osnove za srednje šole. Isto pripravo sem napisala tudi v običajni obliki. Formalni zapis učne priprave je skupen obema oblikama.

Učna tema: Značilnosti in pomen prsti

Učna enota: Sestava, nastanek in razvoj prsti

Vzgojnoizobraževalni smotri:

- Učenci
- povedo definicijo prsti,
 - opišejo sestavo in lastnosti prsti,
 - naštejejo horizonte in opišejo procese v glavnih horizontih,
 - razložijo pojme pedogeneza, profil prsti, horizont prsti,
 - razložijo nastanek in razvoj prsti (naštejejo pedogenetske dejavnike, razložijo delovanje posameznega dejavnika).

Učna oblika: frontalna, individualna.

Učna metoda: razlaga, razgovor, demonstracija, delo s tekstom (delo na terenu).

Učila: leksikon Geografija CZ, dva vzorca različnih prsti, lističi s ključno besedo prst (tla), pedološka karta Ljubljane, prosojnica Nastanek in razvoj tal (04 01 06).

Učna sredstva: grafoskop

- Artikulacija ure:
- ponavljanje in motivacija,
 - pridobivanje novega znanja,
 - utrjevanje.

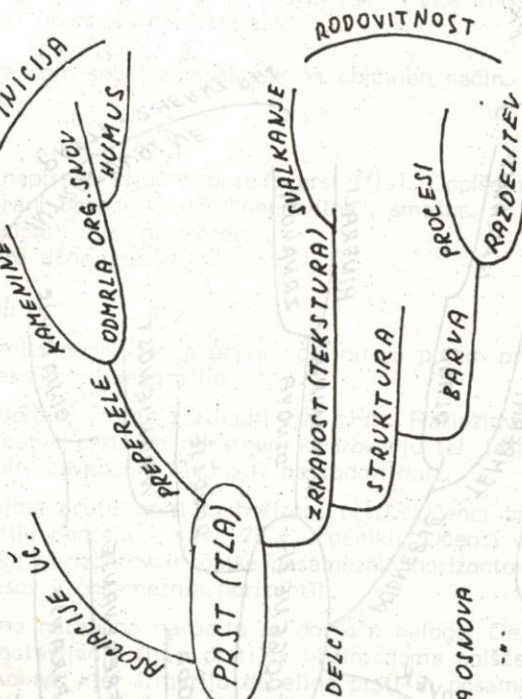
Oblika miselnega vzorca pa je primernejša za zapis osrednjega dela učne priprave - načrta izvedbe učne ure.

1.

INDIVIDUALNO
- LISTIČI

2.

FRONTALNI RAZGOVOR
TABELSKA SLIKA
"SKUPNEGA" VZORCA
LEKSIKON → TLA

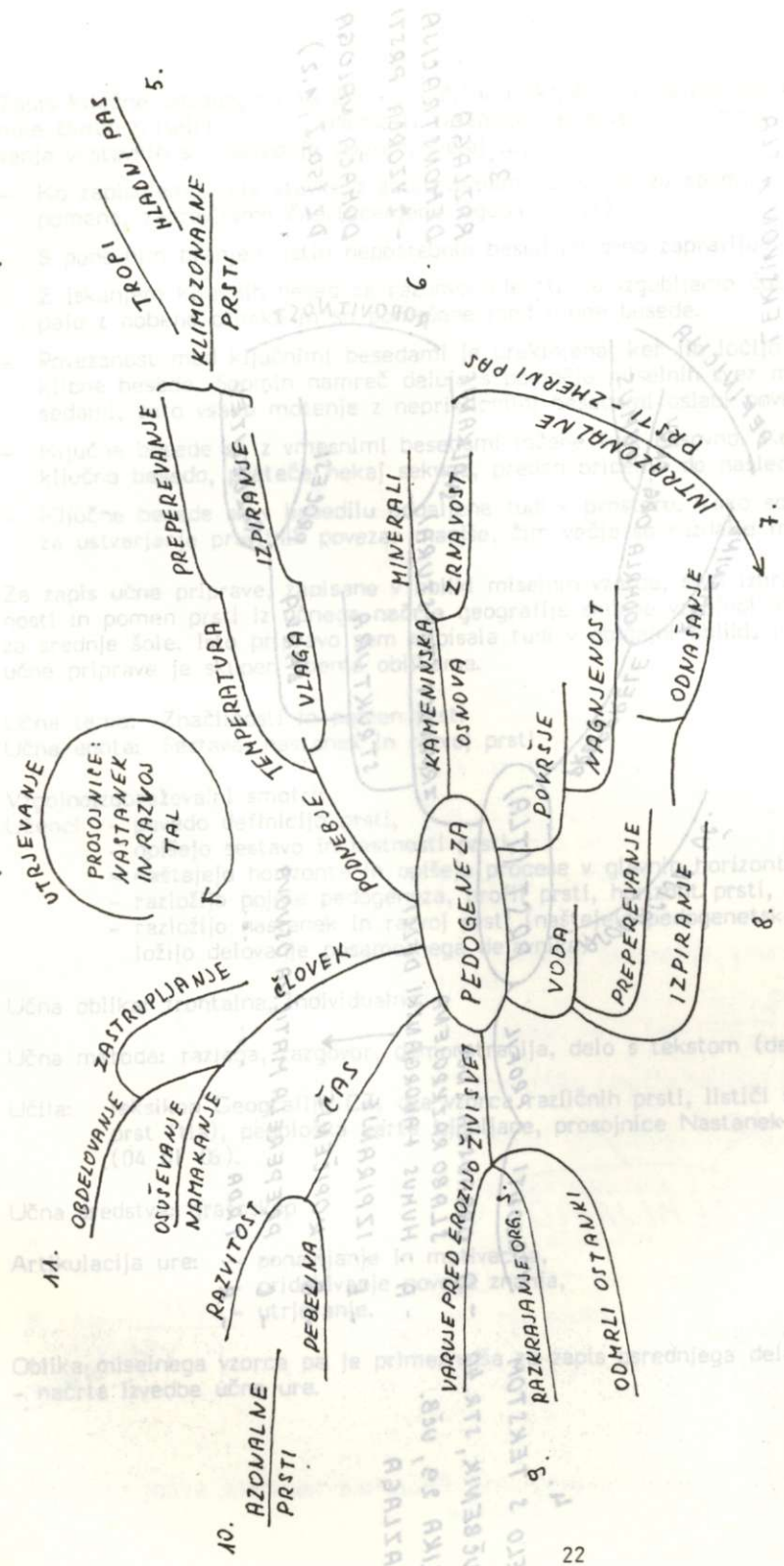
3.

RAZLAGA
DEMONSTRACIJA
- 2 VZORCA PRSTI
DOMAČA MALOGA
DZ (50, I, 1, 2)

4.

DELO S TEKSTOM
- UČBENIK, STR. 40
- SLIKA 29, VČB.
RAZLAGA

HORIZONTI PROFIL
- O : ORGANSKA SNOV
SLABO RAZKROJENA
- A : HUMUS + AVORGANSKI DELCI
- E : IZPIRANJE
- B : KOPICENJE
- C : PREPERELA MATIČNA OSNOVA
- R : TRDA

KORAKI 5 - 11: FRONTALNA OBLIKA RAZGOVOR, RAZLAGA TABELSKA SLIKA V OBLIKI MIŠELNEGA VZORCA NASTAJA SPROTI NA PROSOJNICI

UTRJEVANJE: DEMONSTRACIJA, RAZGOVOR

Osnova zapisa je logična zgradba učne snovi. Na podlagi vrste in teže snovi in ob upoštevanju sposobnosti in predznanja učencev izberemo učne metode in oblike. Če so za del snovi primerne različne metode ali oblike, lahko to v vzorcu napišemo. Tako je en zapis osnova za metodično različno oblikovane ure. Pred uro v vzorcu označimo, katero pot bomo ubrali (morda s podčrtovanjem izbranih metod, oblik, kjer smo predvideli alternative). Tudi zaporedje korakov lahko spreminjamo, če to dovoljuje snov. Mesta, kjer predvidevamo večjo aktivnost učencev, si naznačimo tako, da z drugačno barvo zapišemo ta del učne snovi. Tako zadostimo zahtevi, da se v pripravi vidijo aktivnosti učencev in učitelja.

Načrt izvedbe učne ure bom sedaj zapisala še na običajen način.

I. Uvajanje:

Napovemo učno temo.

Učenci dobe lističe z napisano ključno besedo prst (tla). Dopišejo asociacije, ki se jim porode ob prebrani besedi - tudi "nepravilne", smešne.

Na tablo napišemo "skupni" miselni vzorec.

Napovemo glavne smotre učne ure.

II. Usvajanje nove snovi:

1. korak: Iz skupnega miselnega vzorca učenci definirajo pojem prst. Definicijo preverijo v leksikonu Geografija.
2. korak: Na klopi razdelimo vzorce različnih vrst prsti. Razložimo pojme tekstura, struktura in barva prsti ob hkratnem opazovanju teh lastnosti na vzorcih. Ugotovimo vpliv navedenih lastnosti na rodovitnost.
3. korak: Razložimo pojma profil prsti in horizont prsti. Učenci preštejejo horizonto na profilu podzola - slika 29 v učbeniku. Učenci v učbeniku glasno preberemo oznake horizontov in opise posameznih horizontov. Sledi kratka razlaga procesov v posameznih horizontih.

Učencem damo natančno navodilo za domačo nalogo: Delovni zvezek stran 50, vaja I. Ugotavljanje tipov prsti (v bližini doma poiščejo gradbeno jamo ali peskokop, kjer izmerijo debelino prsti in posameznih horizontov ter profil narišejo v merilu 1:10).

4. korak: Razložimo pojem pedogeneza. Učenci poskušajo v razgovoru ugotoviti pedogenetske dejavnike: podnebje, kameninska osnova, površje, voda, rastlinstvo, živalstvo, človek, čas. Poiščejo vplive vsakega dejavnika posebej. Razložimo pojme klimozonalne prsti pri podnebju, intrazonalne pri kameninski osnovi ter azonalne pri času. Intrazonalnost ponazorimo s primeri iz domače regije. Pokažemo pedološko karto in jih opozorimo na pestrost prsti (v Ljubijanski pokrajini 34 tipov) zaradi različne kameninske osnove in vodnih razmer.

III. Utrjevanje:

Snov utrdimo ob prosojnicah Nastanek in razvoj tal, ki prikazujejo razvoj tal na gorenjskih terasah.

Kaj so torej prednosti in kaj slabosti zapisa učne priprave v obliki miselnega vzorca pred običajnim zapisom v stavkih?

Prednosti:

- Učna priprava je preglednejša, pa vendar vsebuje vse bistvene elemente priprave. V razredu je zato potokaz skozi uro.

- Ko jo naslednje leto ponovno uporabimo, potrebujemo manj časa, da si uro strokovno in metodično priključimo v spomin.
- Za zapis priprave potrebujemo manj časa.
- Pripravo lažje dopolnjujemo, delno spreminjamo brez ponovnega prepisovanja.
- Na eni pripravi lahko predvidimo alternativne učne metode, oblike, učila, spreminjamo zaporedje korakov, če je snov primerna.
- Iz priprave se jasno loči temeljna snov od razširitev in poglobitev, kar daje možnosti diferenciacije pouka.
- Služi nam kot osnova za tabelsko sliko zapisano v obliki miselnega vzorca ali v stavkih.
- Zapisovanje logične zgradbe učne ure učitelju pogosteje odpira metodična, zlasti pa strokovna vprašanja.

Slabosti:

- Zapis ni primeren za vse učne vsebine, niti za vse učne oblike in metode.
- Aktivnosti učencev in učiteljev niso vedno jasno razmejene.
- Podrobna izvedba učne ure ni vidna iz zapisa.
- Ker je miselni vzorec odraz učiteljevega razmišljanja in zapisan z besedami, ki so zanj ključne, je drugim učiteljem ali svetovalcem manj razumljiv.

Kljub navedenim slabostim in dodatnim naporom, ki jih vsak novi način dela v začetku terja, ima predstavljen način zapisovanja toliko prednosti, da ga je vredno osvojiti. Tudi v vsakdanjem življenju, kadar želimo napraviti kratek zapis neke knjige, članka, če se pripravljamo na sestanek ali želimo napisati poročilo, prošnjo, članek, nam je zapis s ključnimi besedami v veliko pomoč. In ko sami izkusimo prednosti tovrstnega zapisovanja, ga želimo prenesti tudi na učence. Zapisovanje s ključnimi besedami je sicer najoriginalnejši, pa vendar samo del učne metode Tonya Buzana. Zato svetujem vsem, ki jih je moja izkušnja pritegnila, da knjigo *Delaj z glavo* ali nekoliko širši prikaz metode v delu *Izkoristi svoj um* (v srbohrvaščini), preberemo.

Literatura:

1. Buzan Tony: *Delaj z glavo*, DDU Univerzum, Ljubljana 1980
2. Buzan Tony: *Izkoristi svoj um*, DDU Univerzum, Ljubljana 1983
3. Gabrijelčič Marija: *Učimo se z miselnimi vzorci*, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1985
4. Košak Marija: *Nekatera teoretična izhodišča za učiteljevo pripravo*, Geografski obzornik, letnik XXXI, št. 2-3, 1984
5. Tomič Ana: *Strukturiranje učne priprave, Vzgoja in izobraževanje*, letnik XIV, št. 3, 1983

UGOTOVITVE SPREMLJANJA IN VREDNOTENJA UČNEGA NAČRTA IN UČBENIŠKEGA GRADIVA ZA GEOGRAFIJO V PROGRAMIH SREDNJEGA IZOBRAŽEVANJA

Mira Verbič^x

Sestavina uvajanja prenovljenih učnih načrtov za geografijo v programih srednjega usmerjenega izobraževanja je bila tudi spremljava in vrednotenje, saj so bili vpeljani v usmerjeno izobraževanje frontalno, le nekaj izkušenj smo lahko povzeli iz srednjih pedagoških šol, ki so že pred leti izvajale podobne učne načrte.

Rezultati so bili delno že predstavljeni širši javnosti, zato povzemamo le glavne ugotovitve, ki so med tem že delno upoštevane in realizirane pri prenovi družboslovnega in naravoslovnega programa. V tem obdobju so bile sprejete tudi pobude, da se v programih, ki vključujejo geografijo tudi v naslednjih letih izobraževanja, vsebine t.i. skupne vzgojno izobrazbene osnove smiselno vgrajujejo v celotni učni načrt, tako da bi se izognili nepotrebnemu ponavljanju in zagotovili obravnavo na višjem nivoju. To seveda pomeni delno zunanjo diferenciacijo učnega načrta, ki pa hkrati še omogoča uresničevanje vseh temeljnih smotrov in vsebine geografije kot enotnega standarda splošne izobrazbe v vseh programih pete in četrte stopnje zahtevnosti.

Uvod

Geografiji je v skupno vzgojno-izobrazbeni osnovi namenjenih 70 ur pouka praviloma v prvem letniku v vseh programih srednjega izobraževanja. V drugem, tretjem in četrtem letniku pa se na osnovi programskih jeder vsebin nadgrajuje le v nekaterih programih. Doslej ni bila vključena v noben program kot strokovni predmet.

Spremljava, ki je potekala v šol. letih 1981/82, 1982/83, 1983/84, in 1984/85 na prvotnem in razširjenem vzorcu šol, je vključila večino vzgojno-izobrazevalnih programov z geografijo kot temeljnim strokovno-teoretičnim predmetom (razen VIP vzgojitelj, poslovno-finančna dejavnost, PTT promet, navtika, špedicija in luški transport, ladijsko strojništvo) in vse tematske sklope razen Temeljnih geografskih značilnosti razvitih držav Evrope.

Metode, oblike, instrumentarij

Podatki so bili zbrani:

- s posebnim vprašalnikom za učitelje, ki poučujejo geografijo v tistih šolah in VIP, ki so bili vključeni v vzorec spremljave;
- z opazovanjem pouka in razgovori z učenci in učitelji;
- na aktivih učiteljev, ki so sodelovali pri spremljavi;
- na strokovnih aktivih in seminarjih učiteljev geografije;
- na strokovnih aktivih učiteljev šol gostinske in turistične usmeritve;
- na strokovnih aktivih učiteljev šol trgovinske dejavnosti.

^x prof. geog., pedagoška svetovalka, Zavod SR Slovenije za šolstvo, 61000 Ljubljana, Poljanska 28, glej izvleček na koncu Obzornika

Ugotovitve spremljave

Učni načrt za 1. letnik (vsebina skupne vzgojno-izobraževalne osnove)

Koncept je zasnovan na linearno-spiralni razvrstitvi vzgojno-izobraževalnih smotrov in vsebine in je logična nadgradnja učnega načrta osnovne šole.

V smotrih in nalogah so poudarjene zahteve po spoznavanju splošno-geografskih značilnostih, njihovi razširjenosti na zemeljskem površju in pomenu za človeka. Zahteva po večji aktivizaciji učencev v celotnem vzgojno-izobraževalnem procesu je vplivala na zmanjšanje obsega vsebine v smeri uresničevanja temeljnih vzgojno-izobraževalnih smotrov, t.j. razvijanju sposobnosti opazovanja, presojanja in vrednotenja pojavov in procesov ter oblikovanja geografskega načina mišljenja. Geografska vzgoja in izobraževanje se v skupni vzgojno-izobraževalni osnovi zaključujeta z vrednotenjem položaja SFR Jugoslavije kot socialistične neuvrščene države.

Spremljava je ugotovila, da je učni načrt uresničljiv; globalni smotri so realizirani, nivo njihovega uresničevanja pa se med programi razlikuje in je zahtevnejši oziroma višji v tistih, ki vključujejo predmet tudi v naslednjih letih izobraževanja. Razlike se pojavljajo zlasti pri načrtovanju in uresničevanju učno-vzgojnih ciljev za posamezne teme.

Zahteva po vključevanju aplikativnih vsebin v posameznih programih je narekovala delno prerazporeditev obsega ur po poglavjih in določitev informativnih vsebin. V programih tretje in četrte stopnje zahtevnosti informativne vsebine niso obvezne.

Časovno usklajene obravnave posameznih vzgojno-izobraževalnih vsebin pri predmetih STM in zgodovina ni mogoče zagotoviti, zato uresničujemo korelacijo tako, da obravnavamo geografske vidike vsebine poglavja. Pred karto sveta in učence opozorimo, kdaj in kje bodo spoznali še zgodovinske in sociološke.

Minimalni materialni pogoji za uresničevanje učnega načrta, ki so določeni z učnim načrtom, niso zagotovljeni na vseh šolah. Skromna opremljenost posameznih šol, predvsem pomanjkanje didaktičnega kompleta in slabo opremljene splošne učilnice, ki ne omogočajo dnevne uporabe AV sredstev (grafoskopa), so resna ovira pri uresničevanju učnega načrta, predvsem pa zagotavljanju aktivnega sodelovanja učencev.

Kadrovska struktura učiteljev je ugodna, pomanjkljivo pa je permanentno strokovno izpopolnjevanje.

Učbenik in delovni zvezek je potrebno dopolniti, in sicer tako, da se v učbeniku pripravi dopolnitve poglavja o vodovju in uskladi posamezne ohlapnosti pri obravnavi pojmov. Delovni zvezek je preobsežen, vaje je potrebno skrajšati in opremiti s temeljnimi statističnimi podatki.

Učni načrt, oblikovan na programskih jedrih vsebin v 2., 3. in 4. letniku

V skladu z določili smernic za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov so bila izhodišča za oblikovanje učnih načrtov v 2., 3. in 4. letniku programska jedra geografskih vsebin, ki so kot skupen standard temeljne strokovno-teoretične geografske izobrazbe vključena v različnem obsegu in zaporedju v posamezne programe.

Spremljava je ugotavljala ustreznost učnega načrta kot celote in še posebej pri merilnosti izbora programskega jedra glede na usmeritev oz. celovitost vzgojno-izobraževalnega programa.

Učni načrt, oblikovan na programskih jedrih Temeljne geografske značilnosti razvitih držav in Temeljne geografske značilnosti držav v razvoju:

Vzgojno-izobraževalni smotri so uresničljivi in ustrezno izbrani. Zaradi racionalnejšega izvajanja in za doseganje kompleksnejše obravnave je potrebna prerazporeditev poglavij tako, da se logično povežejo skupne vsebine obeh jeder v uvodno poglavje, v naslednjih poglavjih pa se diferencirano obravnavajo problemi posameznih skupin držav.

Spremljiva je hkrati ugotovila, da je po obsegu učni načrt uresničljiv v VIP s sedemdesetimi urami geografije, pri tistih z dvainpetdesetimi pa ni mogoče realizirati vseh z učnim načrtom predvidenih aktivnosti učencev.

Učbeniško gradivo je mestoma preskopo s podatki, potrebne so uskladitve s predlaganimi dopolnitvami učnega načrta.

Učni načrt, oblikovan na programskem jedru Geografsko preučevanje domače pokrajine:

Vzgojno-izobraževalni smotri so ustrezni in uresničljivi. Zaradi urno-predmetne, precej toge organizacije pouka so v manjši meri realizirane naloge neposrednega opazovanja in dela na terenu. Spremljiva je ugotovila, da ni razloga za spreminjanje učnega načrta kot celote, potrebno pa je zagotoviti ustrezno organizacijo pouka in strokovno izpopolnjevanje učiteljev. Primernost izbora tega programskega jedra v posameznih programih je različna: v VIP vzgojiteljih pri sedanjem fondu ur, upoštevajoč globalne vzgojno-izobraževalne smotre programa in predmeta, predlagamo črtanje te vsebine v korist vsebin jedra Geografske značilnosti SFR Jugoslavije.

V VIP učitelj je jedro ustrezno, obseg učnega načrta pa različen zaradi delitve na smeri v 4. letniku. Zato je v programu spremenjeno zaporedje poglavij v 3. letniku tako, da je ta vsebina v varianti 17 ur vključena na koncu 3. letnika in se v eni smeri nadaljuje v obsegu 10 ur še na začetku 4. letnika. Ta predlog ni najustrežnejši in bo zahteval ob celovitem dograjevanju programa boljše rešitev. Zaradi spremenjenega zaporedja poglavij je v programu potrebna dopolnitev korelacij znotraj predmeta.

V VIP turistična dela je jedro ocenjeno kot neprimerno oziroma premalo aplikativno z vidika usmeritve. Ker je zaradi korelacije s strokovnim predmetom Osnove turizma že spremenjeno zaporedje poglavij v tretjem letniku, so bile potrebne dopolnitve korelacij. Predlagamo, da namesto tega jedra vključimo v program novo jedro Geografija Evrope, ki bi vključevalo vsebine, potrebne za nadgradnjo pri strokovnem predmetu Osnove turizma.

Učbeniškega gradiva za ta tematski sklop še nimamo, kar bistveno vpliva na neenotnost pri interpretaciji učnega načrta.

Učni načrt, oblikovan na programskem jedru Geografske značilnosti SR Slovenije:

Učni načrt, oblikovan za 35 in 52 ur, je po obsegu in zahtevnosti uresničljiv in ga ni potrebno spreminjati. Zaradi spremenjenega zaporedja poglavij drugih tematskih sklopov je bilo v posameznih programih potrebno dopolniti oz. zagotoviti korelacijo znotraj predmeta. Posebej je spremljiva ugotavljala korelacijo z vsebino predmeta geologija v VIP naravoslovno-matematična tehnologija in ugotovila, da sta učna načrta korelirana in so podvajanja predvsem posledica neustreznega izvajanja učnega načrta.

Učbeniško gradivo ni v celoti usklajeno z učnim načrtom. Potrebne so dopolnitve z vidika kompleksnejše in enakorednejše obravnave naravnogeografskih in družbenogeografskih značilnosti.

Učni načrt, oblikovan na programskem jedru Geografske značilnosti SFR Jugoslavije:

Učni načrt je oblikovan za 52 in 70 ur. Po obsegu in zahtevnosti je uresničljiv in ga ni potrebno spreminjati. Pri uresničevanju vzgojno-izobraževalnih smotrov in vsebine pa je spremljava ugotovila razlike v obsegu in nivoju znanja glede na predhodno vključenost programskih jeder in psihofizične sposobnosti učencev, kar smo tudi pričakovali (programsko jedro vključujejo programi v 2., 3. in 4. letniku). Učbeniško gradivo je vsebinsko zelo skromno in za to razvojno stopnjo učencev premalo zahtevno.

Učni načrt, oblikovan na programskem jedru Temeljne geografske značilnosti razvitih držav Evrope:

Učni načrt, oblikovan na tem programskem jedru, je v bistvu razširitev programskega jedra Temeljne geografske značilnosti razvitih držav. Vključen je v eno smer programa učitelj in je oblikovan z vidika zahtev celotnega programa. Po prvem letu izvajanja ga nismo spremljali; že ob uvajanju smo predlagali povečanje števila ur na račun poglavja Geografsko proučevanje domače pokrajine. S tem so zagotovljeni pogoji za uresničevanje načrtovanih smotrov in vsebine.

Z a k l j u č e k

Spremljava je skušala zbrati čim kompleksnejše podatke o primernosti in uresničljivosti učnega načrta. Sinteza je oblikovana ločeno za vsebino, ki je vključena v programe samo eno leto in posebej za tiste, kjer se nadgrajuje v 2., 3. in 4. letniku. Večina zahtev in pobud za uskladitev učnega načrta s potrebami celotnega programa je že realizirana v izvedbenih navodilih. Nismo pa mogli v tej fazi upoštevati predlogov, ki izhajajo iz zahteve po posebnih vsebinah geografije (ekonomska geografija, turistična geografija). Po določenih smernic je bila v vseh programih, ki izvajajo geografijo v 2., 3. oziroma 4. letniku opredeljena kot temeljni strokovno-teoretični predmet, za katerega smo učni načrt oblikovali na osnovi programskega jedra vsebin. Vsak drugačen izbor pa bi izhajal iz opredelitve geografije kot strokovnega predmeta, za kar pa nismo dobili pobud.

Na tem mestu nismo zbrali podatkov iz programov, kjer bi po celoviti oceni programa pričakovali pobude za razširitev vsebine geografskega izobraževanja, kot osnove za strokovne predmete (usmeritve: agroživilstvo, gozdarstvo, geologija, geodezija, promet itd.).

iz pedagoške prakse

UDK 911:371.388.8:373.34 = 863

NARAVOSLOVNI DAN - PRIMER VAJE ZA UGOTAVLJANJE NARAVNOGEOGRAFSKIH IN DRUŽBENO GEOGRAFSKIH ZNAČILNOSTI S POMOČJO NEPOSREDNEGA OPAZOVANJA

Marija Košak^x

Uvod

Možnosti za izbor delovnega območja je veliko, posebno, če upoštevamo, da je za pouk zemljepisa zanimiva sleherna pokrajina. Pri izbiri opazovalnega območja za naravoslovni dan pa moramo upoštevati zahteve učnega načrta, predznanje učencev, možnost oblikovanja večjega števila skupin, fizične sposobnosti učencev za določen napor pa tudi interese drugih predmetov, ki se vključujejo v delo v pokrajini. Ena izmed možnosti za organiziranje naravoslovnega dne, ki bi bila dovolj zanimiva tudi za biologijo, matematiko in gospodinjstvo, je ugotavljanje prisojnosti, osojnosti in nagnjenosti pobočja vpadnih kotov sončnih žarkov, razporeditve rastja glede na lego (prisojno, osojno, nadmorsko višino), možnosti za življenje v takem svetu. Pojma prisojno in osojno pobočje spoznajo učenci v četrtem razredu pri spoznavanju družbe (učna tema: Alpski svet), v 6. razredu pa je ta tema poglobljena. V tem razredu je pri poglavju Srednja Evropa učna tema Alpski svet, v njej pa učna enota, pri kateri učenci na podlagi predznanja iz SD spoznajo posebnosti v razporeditvi rastja v alpskem svetu in možnosti za življenje. Če upoštevamo domačijsko načelo in nazornost, psihofizične sposobnosti šestošolcev in znanje, potem organizacija in izvedba naravoslovnega dne s tako vsebino ni vprašljiva.

Priprava in izvedba naravoslovnega dne

Določitev vzgojnoizobraževalnih smotrov

- učenci se:
- orientirajo na karti in v pokrajini,
 - določijo lego opazovalnega objekta,
 - ugotovijo osojno in prisojno pobočje,
 - ugotovijo nagnjenost pobočij vzpetine,
 - merijo vpadne kote sončnih žarkov,
 - opišejo oblikovanost pobočij,
 - naštejejo rastlinske vrste in povedo, kakšna je rastna razporeditev po pobočju,
 - ugotovijo uporabo tal na prisojnem in osojnem pobočju,
 - opišejo naselje (njegovo lego in obliko),
 - navedejo pogoje za življenje v tem območju.

Oblike in metode dela: skupinsko delo, delo s karto, kompasom, klinomerom, intervju, skiciranje, merjenje.

Pripomočki: karta 1:50 000,
kompas, kotomer, lopatka, fotoaparati
beležka, svinčnik.

^x dipl. geog., višja predavateljica, Pedagoška akademija, 61000 Ljubljana, Kardeljeva ploščad, glej izvleček na koncu Obzornika

Priprava v razredu

Oblika in metoda dela: frontalna oblika, metoda razgovora, delo s karto.

Napoved: V naši bližini bomo spoznali, kako se razlikujeta prisojno in osojno pobočje in kakšni so življenjski pogoji. Da bi bilo to delo čim bolj uspešno in hitro, se moramo pripraviti že v šoli. Opredelili bomo obseg opazovalnega območja, lego in poti, po katerih bomo hodili in izvedli opazovalne naloge.

Dojločitev območja dela: vzpetina nad Ljubljanskim barjem: Travnik 728 m, lega:

45°55'30" SGG
40°30' VGD

Leži južno od Matene, ob južnem robu Ljubljanskega barja, jugozahodno od Iške vasi, zahodno od Iške, severno od Gornjega Iga, vzhodno od Krima, jugovzhodno od Strahomerja.

Opazovalne točke: izhodišče Iška vas 310 m ali Strahomer 326 m,
opazovalna točka na višini 500 m,
opazovalna točka na višini 600 m,
opazovalna točka na vrhu Travnika 728 m.

Določimo smer vzpona: možnost po cesti Ig - Rakitna
ali po grapi ali kolovozu ob SZ robu do 500 m in
po kolovozu do vrha.

Razdelitev nalog

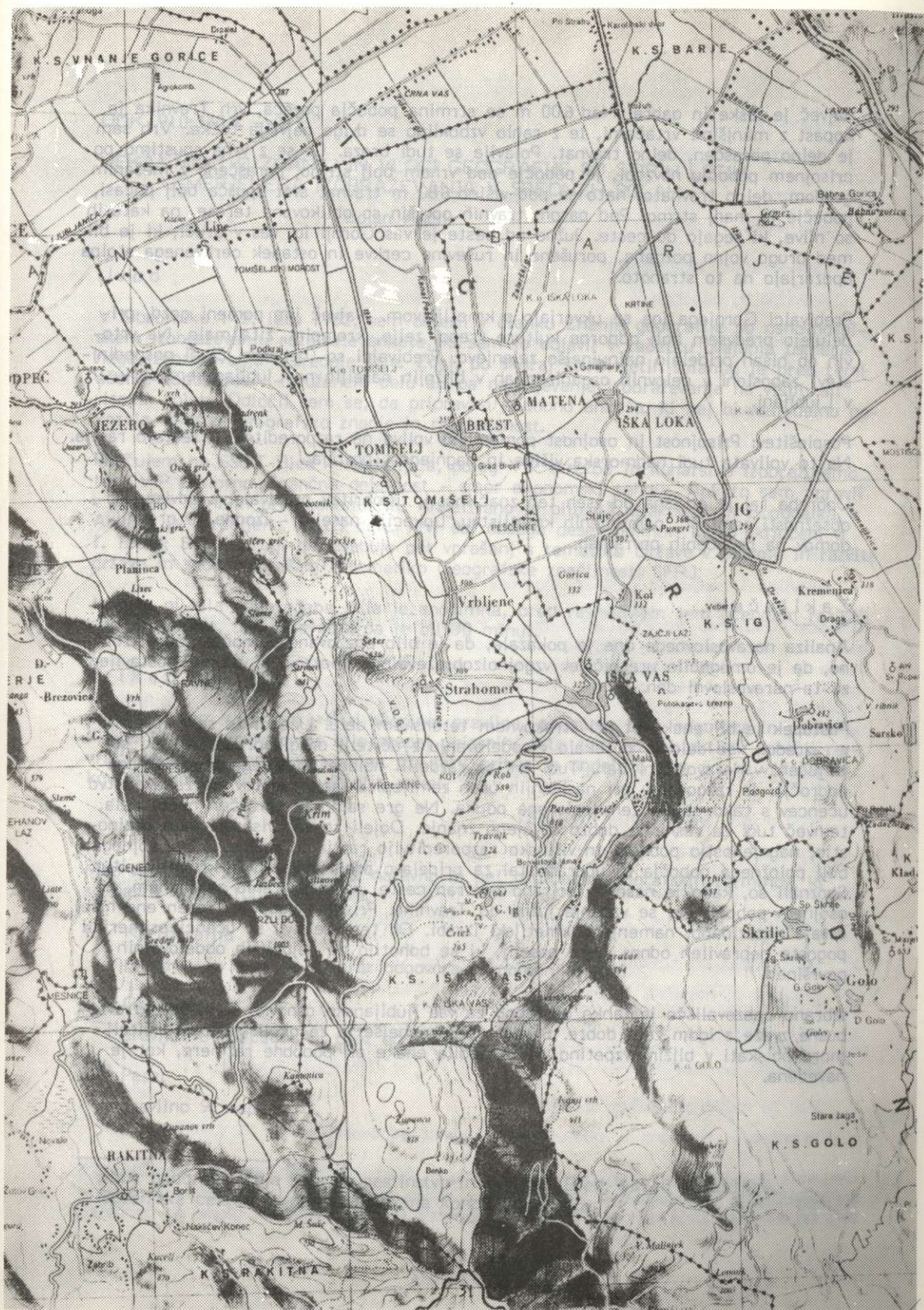
1. skupina: orientacija na vsaki opazovalni točki, opredelitev značaja površja, kameninsko zgradbo, debelino prepereline in njeno barvo.
2. skupina: ugotavlja značilnosti rastja na opazovanem območju, spreminjanje rastja z nadmorsko višino in prisojnostjo in osojnostjo.
3. skupina: ugotavlja nagnjenost površja in vpadni kot sončnih žarkov, riše s pomočjo karte in ugotovitev na terenu profil vzpetine.
4. skupina: ugotavlja rastlinske združbe.
5. skupina: ugotavlja uporabo zemljišča na vseh opazovalnih točkah, posebno v bližini vasi - opredelitev: njiva, travnik, pašnik, vrt.
6. skupina: ugotavlja značilnosti naselja (lega, velikost, tip).

Delo na terenu

Opazovanje, merjenje, skiciranje, fotografiranje, intervju.

Poročanje skupin in povzetek ugotovitev

Travnik je vzpetina 728 m in se dviga nad južnim robom Ljubljanskega barja, južno od Iške vasi in Strahomerja. Pobočje, ki se spušča proti Ljubljanskemu barju, je osojno. Do višine 500 m se svet strmo dviga, med 500 m in 600 m je rahlo nagnjen in poln različno velikih vrtač. Tla so delno razgaljena in je lepo vidna apniška zgradba, delno prekrita s tenko preperelino svetlorjave (izredno blede) barve. Prevladuje mešani gozd, največ je bukke in smreke. Podrast je raznolika,

največ je leske in gabra. Nad 600 m se strmina pobočja poveča, vrh Travnika je kopast z manjšimi vrtačami, le z rahlo vzboklino se dviga najvišja točka. Vrh sam je delno poraščen, delno travnat. Pojavlja se tudi breza. Če se z vrha spustimo po prisojnjem pobočju navzdol, je pobočje pod vrhom bolj strmo, poraščeno z mešanim gozdom, delno travnato, nato se pod višino 680 m travnat svet spušča bolj počasi, pobočje je manj strmo. Pod pasom travnih površin so oblikovane terase, na katerih so njive, ki segajo do ceste. Južno od ceste je vas Gornji Ig, vas v gruči, ki je bila med drugo vojno požgana, porušena in ruševine cerkve in ostanek cerkvenega stolpa opozarjajo na to strahoto.

Prebivalci Gornjega Iga se ukvarjajo s kmetijstvom. Največ jim pomeni gozd, pridelujejo predvsem bolj odporne kulture (repo, zelje, krompir), žita malo. Na vrtovih ob hišah pridelajo najnujnejšo zelenjavo. Prebivalci so (nekateri člani gospodinjstev) zaposleni v delovnih organizacijah v bližnjih naseljih na Ljubljanskem barju in v Ljubljani.

Posplošitev: Prisojnost in osojnost pomembno vpliva na razporeditev in sestavo rastja. Na to vplivata tudi nadmorska višina in nagnjenost površja.

Uporaba tal je odvisna od vseh teh značilnosti, usmeritev prebivalstva odvisna od obsežnosti zemljišč, namenjenih kmetijstvu. Lokacija naselja - izogne se gradnji domov na osončenih površinah.

Zaključek

Analiza naravoslovnega dne je pokazala, da je bilo opazovano območje dobro izbrano, da je omogočilo uresničitev vzgojnoizobraževalnih smotrov, ki so bili postavljeni za ta naravoslovni dan.

Postopek je bil enak kot pri strokovnem terenskem delu. Učenci so se pripravili v razredu. Vse delo je potekalo v sodelovanju z učitelji drugih predmetov, ki so vključeni v naravoslovni dan. Tudi oni so razdelili naloge iz svojega predmetnega področja. Iz razgovorov pri naslednjih urah zemljepisa lahko ugotovimo zadovoljstvo učencev s tako obliko zemljepisnega pouka. Ne gre samo za sproščen način dela, temveč tudi za resnično dobro osvojeno znanje. Dojeli so soodvisnosti med osojnostjo, nagnjenostjo pobočja in višinsko razporeditvijo rastja in razliko od prisojnega, bolj položnega pobočja in uporabo tal za pridelavo prehrabnih in krmnih kultur. Spoznali so, kako je naselje locirano onstran ceste, na sicer rahlo nagnjenem, a osojnjem pobočju, ki se vzpenja južno od Travnika. Prisojno pobočje (razen ene hiše) ostaja nezazidano, namenjeno kmetijski izrabi. Ob tem dejstvu so učenci primerjali pogosto nepravilen odnos vrste naselij, ki se bohotijo na najboljših obdelovalnih površinah.

Izbrano opazovališče je lahko dostopno za vse ljubljanske osnovne šole, saj so avtobusne zveze z Igom zelo dobre. Seveda, najugodnejše je za okoliške šole. Učitelj mora poiskati v bližini vzpetino, ki bi nudila enake ali podobne razmere, kot je navedena.

NEKAJ MISLI O ZNANJU IN VLOGI GEOGRAFIJE PO ŠTIRIH LETIH USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA V SREDNJIH ŠOLAH

Bojan Ančič^x

Uvod

V Obzorniku 1-2, leto 1982, sem objavil v članku Znanje geografije po osnovnošolskem izobraževanju rezultate ankete, ki sem jo objavil v začetku uvajanja usmerjenega izobraževanja v srednje šole. Zdaj, po skoraj štirih letih šolanja, je pred temi učenci zaposlitev v združenem delu ali pa nadaljevanje izobraževanja na višjih ali visokih šolah. Odločil sem se, da pripravim podobno anketo, ki naj bi vsaj delno pokazala splošno geografsko znanje in razgledanost.

Poučujem na SŠGT Bled - Radovljica, poleg VIP strežba in kuharstvo izobražujemo tudi VIP poslovno-finančna dejavnost - smer ekonomski tehnik. Anketo sem opravil v četrtil letnikih pri ekonomistih. Anketirano je bilo 43 dijakov A in B oddelka. Anketa je razdeljena na tri dele. Prvi del obsega deset pojmov, ki so vključeni v 1. letnik SVIO, drugi del vsebuje pet vprašanj s tematiko Države v razvoju in razvite države in sedem vprašanj s tematiko Geografske značilnosti SFRJ.

Anketa ni bila napovedana, bila je anonimna, pred reševanjem sem učencem razložil namen ankete, čas reševanja pa je bil 30 minut.

Prikaz ankete

Odgovore sem razvrstil v štiri skupine: pravilne, napačne, brez odgovora in pomanjkljive. Nekaj odgovorov je bilo precej nejasnih, zato sem po subjektivni presoji razvrstil le-te v posamezne skupine. Za lažji prikaz in obdelavo sem od 43 vprašalnikov vzel naključni vzorec desetih anket.

1. letnik SVIO

Med vprašanja sem uvrstil pet naravno in pet družbene geografskih terminov, ki so često v rabi tudi izven šole.

1. Kartografija

pravilno 3, napačno 1, brez odgovora 0, pomanjkljivo 6

2. Orogeneza

pravilno 6, napačno 3, brez odgovora 1

3. Pasat

pravilno 9, napačno 1

^x prof. geog., Srednja šola za gostinstvo in turizem Bled, 64240 Radovljica, Gorenjska cesta 13, glej izvleček na koncu Obzornika

4. Pedogeneza
pravilno 6, napačno 1, brez odgovora 3
5. Tundra
pravilno 6, napačno 4
6. Demografska eksplozija
pravilno 8, napačno 2
7. Migracija
pravilno 10
8. Industrijska pokrajina
pravilno 2, napačno 2, pomanjkljivo 3, brez odgovora 3
9. Plantaža
pravilno 8, napačno 1, pomanjkljivo 1
10. SEV
pravilno 1, napačno 8, brez odgovora 1

Rezultat naključno izbranih anket me je v marsičem presenetil. Razveselilo me je, da je kar šest anketiranih pravilno obrazložilo termina pedo in orogezona, saj sem ravno tu pričakoval najslabše rezultate. Obrestovalo se je poudarjanje pomena znanja fizično geografskih procesov. Močno me je začudilo, da je samo eden pravilno odgovoril na vprašanje SEV, in to ob zaključku srednješolskega izobraževanja ekonomske smeri!

2. letnik - Države v razvoju in razvite države
 1. Naštej vsaj tri kriterije razvitosti
pravilno 4, napačno 4, pomanjkljivo 2
 2. Socialno posestna struktura v Latinski Ameriki
pravilno 3, napačno 2, pomanjkljivo 1, brez odgovora 4
 3. Naštej vsaj tri tipične države, izvoznice rud
pravilno 5, napačno 1, pomanjkljivo 4
 4. "Beg možganov"
pravilno 9, napačno 1
 5. Kaj je multinacionalna družba?
pravilno 6, napačno 1, pomanjkljivo 1, brez odgovora 2

Odgovori iz vsebine za drugi letnik so, v celoti gledano, boljši kakor za prvi letnik, še najbolj me je presenetilo, da učenci ne ločijo med kriteriji in stopnjami razvitosti, saj so kar štiri namesto kriterijev napisali stopnje razvitosti glede na nacionalni

dohodek.

3. letnik - Geografske značilnosti SFRJ

1. V kateri orogenezi se nagiba večina naših gora

pravilno 8, napačno 1, brez odgovora 1

2. Tipi podnebja v Jugoslaviji

pravilno 8, napačno 1, pomanjkljivo 1

3. Naštej in opiši prsti v nižinskem delu države

pravilno 5, napačno 2, pomanjkljivo 3

4. Značilnosti rastija jadranskega področja

pravilno 3, napačno 2, pomanjkljivo 5

5. Naštej naše kmetijske rajone

pravilno 2, napačno 4, brez odgovora 1, pomanjkljivo 3

6. Črpališča nafte

pravilno 4, napačno 3, pomanjkljivo 3

7. Naštej po velikosti tri najšvilnejše nacionalne manjšine

pravilno 2, napačno 1, pomanjkljivo 7

Rezultati ankete za tretji letnik kažejo, da učenci veliko bolj obvladajo naravno-geografska znanja. Zanimivi so odgovori na sedmo vprašanje, saj sta le dva anketiranca pravilno odgovorila, kar sedem pa je navedlo le prvi dve najštevilnejši manjšini, tretje, precej manj številne, pa ne.

Zaključek

Končni statistični rezultat naključno izbranega vzorca nam pove naslednje. Vseh odgovorov je 220; pravih 112 - 50,5%, napačnih 54 - 24,5%, pomanjkljivih 38 - 17,5%, brez odgovora je ostalo 16 - 7,5% vprašanj.

Namen ankete je bil ugotoviti, kakšno je splošno geografsko znanje ob koncu šolanja prve generacije usmerjencev - štiriletnega šolanja poslovno-finančne smeri. Zavedam se, da je ta anketa tudi odraz uspešnosti, oziroma neuspešnosti mojega pedagoškega dela in tudi primernosti, oziroma neprimernosti tematik novih, usmerjenih programov geografije. Ob koncu ankete sem prosil učence, naj na zadnjo stran anketne pole pripišejo še svoje mnenje o mestu geografije v njihovi usmeritvi; dane so bile tri možnosti: geografije je preveč, dovolj, premalo - s komentarjem zakaj in kaj.

Mnenja dijakov so naslednja:

Preveč: 4 (9,3%) - brez komentarja ...

Dovolj: 18 (41,8%) - pripombe; snov drugega letnika se v marsičem preveč pokriva

in prepleta s snovjo drugih predmetov, nekatere vaje v delovnih zvezkih so težko rešljive in neprimerne, preveč je statističnih podatkov in računanja indeksov ter procentov, več naj bi izvedeli o ožji domovini ...

Premalo: 21 (48,8%) - pripombe in predlogi; - geografija je pomemben splošno izobraževalni predmet, geografija naj bi bila tudi v četrtem letniku, vsaj ena ura tedensko - tematika - Slovenija.

Odgovori kažejo splošno mnenje anketiranih o vlogi geografije. Primerno bi bilo pripraviti enotno anketo o geografiji za posamezne programe. Pri morebitni prenovi programov bi lahko anketo uporabili kot izhodišče za spremembe. Na tak način bi učitelji sooblikovali tak program, ki bi upošteval zahteve stroke.

1. Naštel in opisal prsti v nilemskem delu države
pravilno 2, napadno 2, pomankljivo 3
2. Naštel naše kmetijske rajone
pravilno 2, napadno 4, brez odgovora 1, pomankljivo 3, onpačno 8, onivars 9
3. Črtilišče nafte
pravilno 4, napadno 3, pomankljivo 3, onpačno 8, onivars 10
4. Značilnosti testis jadranskega področja
pravilno 3, napadno 2, pomankljivo 2, onpačno 2, onivars 8
5. Naštel naše kmetijske rajone
pravilno 2, napadno 4, brez odgovora 1, pomankljivo 3, onpačno 8, onivars 9
6. Črtilišče nafte
pravilno 4, napadno 3, pomankljivo 3, onpačno 8, onivars 10

Raziskat naključno izbranih anketiranih, kar je bilo potrebno, da bi se izvedlo raziskavo, ki bi bila koristna za učitelje in učence. Raziskava je bila izvedena v obliki ankete, kar je bilo potrebno, da bi se izvedlo raziskavo, ki bi bila koristna za učitelje in učence. Raziskava je bila izvedena v obliki ankete, kar je bilo potrebno, da bi se izvedlo raziskavo, ki bi bila koristna za učitelje in učence.

2. letnik - Država in razvoj in razviti državi

1. Naštel tri kriterije razviti državi
pravilno 4, napadno 4, onpačno 4, onivars 2
2. Kaj je multinationalska družba?
pravilno 6, napadno 1, onpačno 1, pomankljivo 1, brez odgovora 1

Mnenja dijakov so naslednja: ...
Odgovori iz vsebine za drugo leto, so kriteriji: ...

geografska proučevanja in regionalno geografska problematika

UDK 911.3:351.824.11(497.1) = 863

ELEKTROGOSPODARSTVO V JUGOSLAVIJI

Igor Vrišer^x

Kot mnoge energetske revne države je tudi Jugoslavija zelo odvisna od električne energije. Njena glavna vira sta vodna energija in ligniti. Drugi viri, mazut in naravni plin, se sedaj uporabljajo samo izjemoma v kriznih obdobjih. Od leta 1981 dalje dela tudi prva jugoslovanska nuklearna elektrarna.

Moč vodne energije v Jugoslaviji ocenjujejo na 64 milijard ekonomsko izkoristljivih kWh v povprečnih hidroloških razmerah. V hidrološkem energetskem potencialu so znatne regionalne razlike. Povzročajo jih velike razlike v količini padavin. Tako npr. imajo dinarski in alpski predeli nad 2000 mm letnih padavin, Banat ali vzhodna Makedonija pa komajda 500-600 mm. Geografi in hidrologi delijo Jugoslavijo na štiri hidrološke regije: obalno-dinarsko območje (s 34,3 milijardami kWh potenciala), alpsko območje (11,4 milijarde kWh), Donava z Železnimi vrati (13,7 milijard kWh) in Makedonija (4,8 milijard kWh). (1). Preostalih 6,8 milijard kWh odpade na panonske in subpanonske predele, ki imajo zaradi ravninskega reliefa in nižjih količin padavin manjši hidroenergetski potencial. Obstajajo tudi druge težave pri izkoriščanju vodnega potenciala. Ena izmed njih je kras. Gradnja hidrocentral in akumulacijskih bazenov v teh predelih je kljub velikemu hidroenergetskemu potencialu zelo draga in gradbeno zapletena. Naslednja slabost jugoslovanskih rek je njihov hudoourniški značaj. Zlasti reke v obalno-dinarskem predelu in v Makedoniji imajo dva izrazita maksimuma pozimi in spomladi in zelo izrazit minimum poleti. Zaradi tega je za jugoslovansko elektrogospodarstvo zelo dragoceno dopolnilno reka Drava s svojim alpskim nivo-pluvialnim režimom, ki ima visoko vodo v pozni pomladi in poleti. Podobno dragoceno dopolnitev nudi Donava v Djerdapu. Največji hidroenergetski potencial imajo reke Drina (18% celotnega vodnega potenciala), Drava (11%), Sava (10%), Donava (9,3%), Cetina in Neretva. (2).

Od celotnega hidroenergetskega potenciala v Jugoslaviji se izkorišča v hidroelektrarnah 7459 MW in se proizvede 21.961 GWh, to je okoli 34,3% razpoložljivih vodnih moči (l. 1983) (3). Visoko stopnjo v izkoriščanju vodnega potenciala se je doseglo v hidroenergetskih sistemih na rekah Drava, Cetina, Neretva in Donava. Značilno je, da je reka Drina zaradi svojega mejnega položaja še zelo slabo izkoriščena.

Drugi in danes glavni vir električne energije je premog. Jugoslavija ima znatne količine lignitov terciarne starosti. Ležijo v večjih premogovnih bazenih, kot so trboveljski, velenjski, zeniški, kakanjski, banoviški, plevljanski, kolubarski, kostolački, kosovski in pelagonijski. Na žalost nimamo večjih količin kvalitetnega črnega premoga, saj je edino premog iz Raše kredne starosti.

^x Dr., redni univ. prof., Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 12, glej izvleček na koncu Obzornika

Večina lignitov je nizko kaloričnih in so glede na to v modernem gospodarstvu uporabljivi predvsem za proizvodnjo električne energije. Mnogi med temi premogi vsebujejo večje količine žvepla (npr. Raša), kar povzroča tehnološke zaplete pri njihovem izkoriščanju in vpliva na ekološke razmere. Mnoge termoelektrarne ležijo ob premogovnikih v kotlinah in povzročajo hudo onesnaženje ozračja (Trbovlje, Šoštanj, Kakanj, Plevlje, Kosovo). Poseben problem je deponiranje velikih količin pepela, ki nastaja pri kurjenju. Nekatere termoelektrarne imajo precejšnje težave pri oskrbi z vodo (Kosovo), ker v bližini ni večjih vodotokov. Širši ekonomskogeografski problem je neenakomerna razporeditev premogovnih ležišč ter dokajšnja izkoriščenost nekaterih premogovnikov (Senovo, Hrvatsko Zagorje, Raša, Senjsko-moravski premogovniki). Posledica tega je prenos električne energije na večje razdalje in znatne izgube.

Jugoslovanska proizvodnja premoga je znašala l. 1983 57,900.000 ton. Od tega so termoelektrarne porabile 77,6%. Njihova zmogljivost je znašala 920 MW (ali 54,2% celotnega potenciala elektrogospodarstva). Tega leta so proizvedle 40.787 GWh, to je 61,4% celotne električne energije (3). Tako se je tudi Jugoslavija uvrstila med dežele, v katerih prevladujejo termoelektrarne nad hidroelektrarnami. Do te spremembe je prišlo v sedemdesetih letih. Številne termoelektrarne v večjih mestih so hkrati tudi toplotarne (Ljubljana, Zagreb, Beograd, Novi Sad).

Druge elektrarne, večidel na mazut in naravni plin, z izjemo nuklearke v Krškem (664 MW), nimajo tolikšnega pomena za redno proizvodnjo elektrike. Uporablja se jih le ob okvarah za proizvodnjo vršne energije, ob nadpovprečni potrošnji ali ob pomanjkanju hidroenergije.

Zaradi intenzivne industrializacije in urbanizacije je potrošnja električne energije v Jugoslaviji skokovito naraščala, v povprečju za 4-5% na leto (4). Zaradi tega je bilo jugoslovansko elektrogospodarstvo prisiljeno, da vlaga velika finančna sredstva v gradnjo novih elektrarn toliko bolj, ker je bila dediščina iz predvojne Jugoslavije izredno skromna. Proizvodne kapacitete predvojnih elektrarn so znašale komajda 505 MW (l. 1939) in proizvodnja okoli 1173 GWh (6). Takratna razporeditev elektrarn je bila zelo neenakomerna: največ jih je bilo v Sloveniji, zahodni Hrvatski, Dalmaciji, deloma v Bosni in v nekaterih večjih mestih. Obsežna območja, kot npr. Kosovo, Makedonija, Črna Gora ali Hercegovina, so bila neelektrificirana. Edino v mestih so obstajale majhne elektrarne za razsvetljavo. Pač pa je bilo veliko manjših elektrarn v industrijskih podjetjih, ki so jih uporabljali v tovarniški proizvodnji. L. 1939 je prišlo na enega prebivalca okoli 69 kWh porabe električne energije (6).

Z intenzivnim vlaganjem v elektrogospodarstvo, najprej v hidrocentrale, kasneje pa čedalje bolj v termoelektrarne, so zmogljivosti in proizvodnja hitro naraščali. Vendar je proizvodnja ves povojni čas komajda sledila hitro naraščajoči potrošnji.

Moč generatorjev in proizvodnja električne energije v jugoslovanskih elektrarnah (instalirana moč v MW, potrošnja v GWh) (3)

Leto	MW	GWh	Leto	MW	GWh
1939	505	1173	1970	6879	26 023
1950	673	2408	1975	9043	40 040
1955	1220	4340	1980	14082	59 435
1960	2465	8928			
1965	3711	15523	1983	17743	66 394

V prvem povojnem razdobju se je najprej pričelo z gradnjo elektrarn na jadranskih rekah: Neretvi, Cetini, Krki, Rami, Zeti, Trebišnjici, Lokvi in Likvi, na dinarskih

rekah: Vrbasu, Plivi, Dobri, Limu in Drini, in zlasti na Dravi (Dravograd, Mariborski otok, Ožbolt, Vuhred, Vuzenica) in Savi (Moste, Medvode). V šestdesetih letih so zgradili tudi prve večje termoelektrarne (Šoštanj, Jertovec, Kakanj in Kolubara).

Konec šestdesetih in v sedemdesetih letih se je začelo z gradnjo velikih hidroenergetskih sistemov, s katerimi se je skušalo izkoristiti celokupni vodni potencial posameznih rek ali porečij. Takšni primeri so bile hidrocentrale na Neretvi, kjer so poleg starejših hidrocentral na Jablanici (150 MW) in Rami (160 MW) zgradili nove v Čapljini (420 MW), Salakovcu (210 MW) in Grabovici (114 MW). Na Cetini so zgradili poleg starejše Peruče in prvih agregatov v Zakučcu (216 MW) nove zmogljivosti v Zakučcu (270 MW) in Orlovcu (234 MW). Na Trebišnjici je bila zgrajena hidrocentrala Dubrovnik (210 MW), na Zeti Peručica (307 MW), na Liki in Gacki hidrocentrala Senj (216 MW). Na Dravi so s postavitvijo hidrocentral Zlatoličje (133 MW), Formin (112 MW) in Čakovec (82 MW) izkoristili ves njen zgornji tok. Največje dejanje pa je bila gradnja ogromne hidrocentrale na Donavi v Djerdapu (skupaj z Romuni) s kapaciteto 1035 MW. Iz tega razdobja so tudi hidrocentrale pri Mavrovem (168 MW), na Belem Drimu (Špilje, Globočica), povečana elektrarna v Bajini Bašti na Drini (368 MW), sistem hidrocentral na Vrli v vzhodni Srbiji (128 MW) in velika akumulacijska elektrarna na Pivi pri Plužinah (342 MW) (7).

Glede na to, da proizvodnja hidroenergije zaradi neugodnih rečnih režimov ni zagotavljala enakomerne proizvodnje in oskrbe z električno energijo, se je pričelo graditi tudi velike termoelektrarne. Nameščali so jih ob premogovnikih, naftnih rafinerijah (Rijeka, Sisak, Novi Sad) ali ob glavnih potrošnih središčih - mestih. Tako so bile zgrajene večje termoelektrarne: Plomin (100 MW), Rijeka (320 MW), Sisak (400 MW), Trbovlje* (228 MW), Kakanj (306 MW), Kolubara (271 MW), Kostolac (310 MW), Negotin (210 MW) in Morava (120 MW). V poznejših letih se je naložbe usmerilo v gradnjo velikih rudarsko-energetskih kombinatov, kot so Nikola Tesla pri Obrenovcu (2268 MW!), Kosovo (1019 MW), Tuzla (745 MW) in Šoštanj (730 MW). V gradnji so še rudarsko-energetski kombinati v Pelagoniji (Bitola 210 MW in Oslomej 120 MW), Gackem (300 MW) in Plevljah (210 MW), ki se opirajo na lokalna ležišča lignitov. V sedemdesetih letih so zgradili tudi mnoge mestne termoelektrarne-toplarne (Te-To), ki oskrbujejo mesta z energijo in vročo vodo. Največje med njimi so: Zagreb (184 MW), Novi Sad (120 MW), Ljubljana (64 MW) in Beograd (90 MW). Izjemno dejanje je bila graditev nuklearne elektrarne v Krškem (664 MW), prve v Jugoslaviji (7).

Proizvodnja in potrošnja električne energije v Jugoslaviji nista vsklajeni. V zadnjih letih se pojavlja stalen primanjkljaj, ki je najbolj izrazit in pereč v jesenskem obdobju. Razen tega izkazujejo nekatere federalne enote stalen primanjkljaj in morajo uvažati električno energijo iz drugih republik oziroma pokrajin ali celo iz inozemstva. Vzrok za to neskladje so skromni energetski viri v nekaterih federalnih enotah, naraščajoča potrošnja, neugodni rečni režimi, daljša sušna obdobja in podražitev nafte oziroma naftnih derivatov, kar je omogočilo proizvodnjo elektrarn na mazut. Stalen deficit izkazujejo Vojvodina, Makedonija, Hrvatska in občasno Črna gora. Zaradi teh neenakomernosti v razmestitvi proizvodnje in potrošnje električne energije se vse pogosteje združuje sredstva posameznih zainteresiranih republik za gradnjo novih elektrarn na energetsko ugodnih lokacijah, npr. na Kosovu, v Tuzli in Ugljeviku v Bosni, oziroma so v teku razgovori o izkoriščanju reke Drine in njenih pritokov.

Proizvodnja električne energije v milijonih kWh po federalnih enotah (3)

Federalne enote	1939	1950	1960	1970	Proizvodnja	%	MW
Jugoslavija	1173	2408	8928	26023	66394	100,0	11913
Bosna-Hercegov.	121	241	1837	5619	11447	17,2	1938
Črna gora	1	5	142	1998	2264	3,4	425
Hrvatska	419	577	1678	4621	7582	11,4	2250
Makedonija	8	47	417	1221	3040	4,6	418
Slovenija	350	937	2655	4869	12429	18,7	1789
Srbija	275	602	2210	8695	29632	44,6	4809
-Srbija	2086	6696	24803	37,6	3825
-Kosovo	1040	1769	3539	5,3	886
-Vojvodina	84	230	1290	1,9	97

Sorazmerno najbolje vsklajeno bilanco v proizvodnji in potrošnji električne energije so imele Slovenija, Srbija brez pokrajin ter Bosna in Hercegovina.

Potrošnja električne energije je znašala v Jugoslaviji l. 1983 na prebivalca 2495 kWh, v Bosni in Hercegovini 2119, Črni gori 4350, Hrvatski 2489, Makedoniji 2338, Sloveniji 4361, Srbiji brez pokrajin 2364, na Kosovu 973 in v Vojvodini 2814 kWh na prebivalca. Od razpoložljivih 56 890 milijonov kWh električne energije sta jo največ porabili industrija (55,9%) in gospodinjstva (31,2%) (3).

Sprva je bila Jugoslavija razdeljena na dva elektroindustrijska sistema: zahodni in vzhodni. Prvi je zajemal Slovenijo, zahodno Hrvatsko in Dalmacijo, drugi pa je povezoval Srbijo, Makedonijo, Črno goro in Bosno. Z zgraditvijo 400 KV daljnovoda v dolžini 3657 km sta bila oba sistema povezana, obenem je bila omogočena zveza z zahodno in vzhodnoevropskimi elektroindustrijskimi sistemi. V Jugoslaviji je še 5514 km daljnovodov jakosti 220 KV in 14.283 km jakosti 110 KV.

V jugoslovanskih gospodarskih načrtih kot tudi v načrtih federalnih enot se računa z nadaljnjim naraščanjem potrošnje električne energije. Predpostavlja se, da obstaja tesna korelacija med rastjo družbenega proizvoda in industrializacijo na eni strani in potrošnjo električne energije na drugi strani. Zaradi tega predvidevajo gradnjo novih elektrarn na Savi, Dravi, Muri, Drini in Morači, na Kosovu in nove nuklearne elektrarne v Previaki pri Zagrebu. Veliko je še drugih predlogov. Mnogi med njimi vzbujajo splošne proteste javnosti zaradi uničujočih posegov v okolje (Tara). V gradnji so sedaj hidroelektrarne Djerdap II (216 MW), Zavoj (80 MW), Solkan (31 MW), Mavčiče (38 MW) in črpalna akumulacijska hidroelektrarna Obrovac (276 MW) na Zrmanji. Upoštevati pa je treba, da so možnosti za novogradnje čedalje dražje in gradbeno zapletene, da jih je vse manj in da povzročajo zapletene pravne in ekološke posledice.

* povzetek mladinske raziskovalne naloge

** učenca, Srednja šola pedagoške, tehnične in naravoslovne usmeritve, 68000 Novo mesto, Cesta herojev 2, mentor prof. Lada Čertalič

Bibliografija

1. Dukić D., 1980: Water Ressources of Yugoslavia and General Aspects of their Utilization, Geographica Jugoslavica, 2
2. Melik A., 1958: Jugoslavija, Zemljepisni pregled, Ljubljana
3. Statistički godišnjak, Beograd
4. Čuk Lj., 1983: Proizvodnja i potrošnja uglja 1976-1982, Jugoslavenski pregled, XXVII, 1
5. Djurić M., 1984: Elektroprivreda 1979-1983, Jugoslavenski pregled, XXVIII, 2
6. Vrišer I., 1982: Industrializacija Jugoslavije, Razmestitev industrijskih dejavnosti v Jugoslaviji, Geografski inštitut, Ljubljana (razmnoženo)
7. Zajednica jugoslovenske elektroprivrede, 1984: Tehnično energetske podaci o hidroelektranama u Jugoslaviji; Tehnično energetske podaci o termoelektranama u Jugoslaviji, Beograd

geografska raziskovanja mladih

UDK 911.3:628.29 + 628.4(497.12 "Novo mesto") = 863

ODLAGALIŠČA TRDNIH IN TEKOČIH ODPADKOV V NOVOMEŠKIH KS^x

Franci Jaklič, Andreja Brunskole^{xx}

Nagel razvoj civilizacije je prinesel s seboj mnogo pozitivnih, še več pa negativnih pojavov, mednje sodi tudi problem okolja, ki si ga je človek izbral za svoj življenjski prostor. Ne da bi dovolj poznal zakonitosti posameznih ekosistemov, se je človek začel obnašati kot gospodar narave. Naravno okolje je spreminjal v svojo korist, ga prilagajal svojim potrebam in tako povzročil marsikatero usodno spremembo. Pomemben del tako spremenjene "humanizirane narave" predstavljajo neuporabni produkti človeške civilizacije (proizvodnje) - odpadki. Problem odpadkov se je od dobe do dobe spreminjal, toda bolj kot od časa je odvisen od razvoja proizvodnih sil. Zato lahko danes trdimo, da je kvaliteta odpadkov takšna, da lahko o odlagališčih odpadkov govorimo kot o novem antropogenem elementu v pokrajini.

Pri odstranjevanju odpadkov je potrebno preučiti vse možne posledice in jih upoštevati, medtem ko se mnoge DO želijo znebiti odpadkov na čimlažji in hitrejši način. Ob tem pa običajno ne premišljajo o morebitnih škodljivostih takega postopka, niti ne o tem, da bi lahko družba večji del le-teh uporabila kot sekundarne surovine.

Vsa prizadevanja pri reševanju problematike odpadkov pa so zaman vsedotlej, dokler ne bomo prepričali slehernega posameznika, da z brezbržnim odmetavanjem smeti škodi v prvi vrsti sebi. Izhajam namreč iz prepričanja, da varstvo okolja pred odpadki ni in ne sme biti le boj za nevtralizacijo odpadkov in njihovo asimilacijo, temveč predvsem boj z našo zavestjo.

Toda kako to zavest obujati, predvsem pa prebuditi? Sredstvi sta dve: vzgoja in zakonodaja. Moramo pa reči, da ima naša zakonodaja zgolj odškodninski značaj, kar pomeni kaznovalno politiko na tem področju, ki pa je v naših okoliščinah še vedno potrebna. Pri tem pa s simboličnimi kaznimi ne bomo dosegli namena, saj prenekateri onesnaževalec raje plača kazen (ne pa škodo), ker pride ceneje, kot če namesti drage čistilne naprave. Prav zaradi tega menim, da bi se morala tehnična skupnih prizadevanj nagniti na stran vzgoje in izobraževanja ter zakonodaje, vendar smo še daleč od primerne ravni odnosa občana do našega skupnega okolja, obnašanj v okolju, predvsem pa glede vrednotenja spoznanj, kaj pomeni zdravo življenjsko okolje za človeka.

Odpadke razdelimo na: komunalne in posebne. Problem komunalnih je količina, problemi posebnih pa je kvaliteta.

^x povzetek mladinske raziskovalne naloge

^{xx} učenca, Srednja šola pedagoške, tehnične in naravoslovne usmeritve, 68000 Novo mesto, Cesta herojev 2, mentor prof. Lada Čertalič

Urejeno zbiranje trdnih odpadkov v novomeških krajevnih skupnostih

Urejeno zbiranje odpadkov, s tem mislim predvsem delovanje DO Komunale Novo mesto, je prav gotovo najvažnejši dejavnik, ki pripomore, da ni še več divjih - črnih odlagališč, kot jih je. Današnje količine odpadkov so takšne, da si ne moremo predstavljati mestne okolice, če ne bi bil urejen odvoz odpadkov. Urejeno zbiranje odpadkov tudi delno pripomore, da ljudje sortirajo in razdelijo odpadke na še uporabne in na neuporabne.

Začetki organiziranega zbiranja, odvoza in deponiranja komunalnih odpadkov v Novem mestu segajo v prva poveljna leta, medtem ko se to v drugih krajih občine šele uveljavlja. Razvoj industrije in uporaba novih vrst embalaže v gospodinjstvih sta pokazala potrebo po organiziranem odvozu in deponiranju odpadkov. Razvoj dejavnosti je šel v začetku precej stihijno, brez priprave ustreznih odlagališč. Šele v letu 1982 je bilo zgrajeno ustrezno odlagališče komunalnih odpadkov v Leskovcu, ki problem deponiranja rešuje za daljše (?) časovno obdobje. Sortiranje odpadkov se še ni uveljavilo, čeprav je predpisano z občinskim odlokom. Zadovoljivo je rešeno le zbiranje papirja in kovinskih odpadkov v večjih naseljih. Največje zasluge pri tem imata RK, ki organizira zbiranje starega papirja, in Romi, ki zberejo relativno največ odpadnih kovin.

Dejavnost zbiranja, odvoza in deponiranja komunalnih odpadkov opravlja Komunala Novo mesto po predpisih Odloka o obveznem zbiranju in odlaganju odpadkov na območju občine Novo mesto. V vseh KS, ki jih zajema naloga, je odvoz organiziran.

S sanitarno deponijo v Leskovcu je dejavnost za čisto okolje v Novem mestu največ pridobila. Odlagališče ima kapaciteto cca 420.000 m³ odpadkov, kar predstavlja po študiji SMELT trajno reševanje problematike odpadkov občine Novo mesto za dobo od 20 do 30 let (podatek je precej vprašljiv, če vemo, da je letno povprečje zbranih odpadkov 60.000 m³). V okviru sedanjega objekta izdelujejo načrte še za izgradnjo deponije posebnih odpadkov, kar bi še povečalo pomembnost deponije. Odlagališče se izrablja po fazah. Faznost je pogojena z eksploatacijsko višino deponiranja, s konfiguracijo deponacijskega prostora, kakor tudi z lokacijami posameznih iztresališč. Danes (spomladi 1985) je v teku četrta faza (od skupaj osmih), na deponiji pa je približno 130.000 m³ odpadkov. Za posamezne faze deponiranja so locirana iztresališča, ki jih je skupaj 5. Poleg iztresališč so na deponiji še sledeči objekti: dovozne ceste, drenaža, odprti jaški, odzračevalni jaški, odcejalni bazen, razsvetljava, zaščitna ograja, obratna zgradba, skladišče vnetljivih snovi in tehtnica.

Delavci Komunale so dali tudi nekaj informacij: Problem odpadkov je zelo delikatna zadeva. Reševanje le-tega nima pravega učinka, če ljudje niso osveščeni in zainteresirani. Vsi imajo možnost seznaniti se z uredbami glede odstranjevanja odpadkov (občinski odlok), vendar je njihovo obnašanje velikokrat malomarno. Najprej se branijo, da bi jim Komunala sploh odvažala smeti (storitev je namreč relativno draga), ko pa so v to primorani, mečejo v smetnjake razne stvari, ki ne sodijo tja. Prav tako prihaja do prekrškov tudi na sami deponiji, kamor ljudje kar čez ograjo mečejo številne večje gospodinjne odpadke. Za stanje na deponiji je neposredno odgovorna Komunala, ki pa nima moči, da bi kontrolirala take prekrške. Poleg drugih je verjetno tudi to eden od vzrokov, da dejansko stanje na odlagališču ni takšno, kot je zapisano v uradnih dokumentih.

Po kvaliteti so veliko bolj od komunalnih odpadkov problematični posebni odpadki. Za te v občini še ni enotno veljavnega sistema deponiranja. Izdelana je bila sicer že vsa dokumentacija za deponijo posebnih odpadkov v okviru sanitarne deponije v Leskovcu, toda nasprotovanje tamkajšnjih krajanov je vso stvar zavrlo. Zato si vsaka DO pomaga po svoje. Rezultat tega je, da se za tovarniškimi obrati kopičijo sodi s posebnimi odpadki, ki so zlasti zaskrbljujoči v Krki in v IMV.

Problem tekočih odpadkov

Za reševanje problema tekočih odpadkov je bilo v zadnjih letih vloženo precej sredstev, s katerimi so zgradili kanalizacijski sistem in centralno čistilno napravo. Kanalizacijski sistem deluje zelo dobro, medtem ko centralna čistilna naprava ne daje pričakovanih rezultatov. Poleg slabe učinkovitosti je bil problematičen tudi močan smrad, ki sta ga povzročala žveplovodik (H_2S) in amoniak (NH_3) in so ga pred kratkim s težavo odpravili. Iz podobnih razlogov, ki jih projektanti sicer niso predvidevali, predvseh pa zaradi tehničnih razlogov, je bila kot najprimernejša in optimalna lokacija izbrana Ločna, pod tovarno zdravil Krka. Čistilna naprava je bila zgrajena po temeljitih razpravah v dveh fazah, in sicer v prvi fazi na kapaciteto 20.000 E, v drugi pa razširjena na skupno kapaciteto 45.000 E. Prva faza je začela delovati leta 1978, druga, v kateri so bili zgrajeni dodatni čistilni blok, primarno gnilišče in pogonski objekti, pa leta 1981.

Naloga čistilne naprave je mehansko in biološko čiščenje odpadnih voda Novega mesta, ki prihajajo po zbirnem "S" kanalu, v katerega se tik pred vtokom v napravo zlivajo tudi predhodno mehansko prečiščene nevtralizirane in egolizirane industrijske odpadne vode KRKE - tovarne zdravil. Naprava deluje po uveljavljenem sistemu mehansko-bioloških čistilnih naprav. Uspeh čiščenja je manjši od predvidevanj zaradi hidravlične preobremenitve na račun "S" kanala in biološke preobremenitve KRKINIh odpadnih voda.

Večji problem pa so odpadne gošče. Pri sedanjem delovanju čistilne naprave se dnevno izloči 100 m³ svežega blata, primarno gnilišče pa ima ob ogrevanju na 35 °C zmogljivost 60 m³ blata na dan. Zaradi dragega kurilnega olja pa le-tega ni, tako da gnilišče zmore le 25 m³ blata na dan. Zato se v gnilišču odvija namesto mehanskega kislo vrenje, ki povzroča smrad in neusedljivost blata.

Problematična sta tudi dispozicija in deponiranje odpadnih gošč. Danes jih odvažajo na opuščeno "sanitarno" deponijo v Žabjek, kar je precej drago in ekološko vprašljivo. Uveljavljen je sistem kaset-lagun z zmogljivostjo 1.750 m³. Štiri take kasete predstavljajo nevaren vir onesnaženja Bršljinskega potoka. V obravnavi so številni predlogi za izboljšanje stanja, od uvajanja centrifugiranja in novih možnosti dispozicije in deponiranja odpadnih gošč.

Črna odlagališča odpadkov

Divjih odlagališč odpadkov je v okolici Novega mesta relativno zelo veliko, vendar ima večina skupno lastnost. Ta smetišča se skoraj brez izjem opuščajo. V nekaterih naseljih pa so prišli že tako daleč, da so stara smetišča zasuli, kar sicer pri ljudeh ni v navadi. Nekaj nekoliko večjih odlagališč je na skrajni periferiji mesta, kamor dejavnost Komunale še ni segla, za vsa ostala smetišča pa je značilno, da so popolnoma opuščena ali pa nanje odvažajo občasno večje odpadke (avtomobilske karoserije, gospodinjске odpadke, skratka vse, česar ljudje ne morejo strpati v smetnjake). To seveda velja le za ožje mestno okolico, ne pa tudi za okolico. Smetišča so sveža, obseg se širi, med drugimi od-

padki je vse več strupenih snovi ... Za samo Novo mesto pa lahko z gotovostjo trdimo, da bi bilo čisto mesto (s tem ne mislim smeti po ulicah ali onesnaženega zraka), če bi bilo delovanje Komurale in čistilnih naprav brezhibno. Na tak način bi se verjetno popolnoma cpustilo odlaganje smeti na črnih odlagališčih. Z malo truda bi smetišča sanirali in problem bi bil v grobem smislu rešen. V grobem zato, ker problematika odpadkov ne bo rešena vse dotlej, dokler ne bomo sami sebi vcepili pravilnega odnosa do okolja. Čistilna naprava ne dosega tistih parametrov čistosti, ki so določeni z zakonom (zato tudi nima uporabnega dovoljenja!), v tovarnah se kopičijo posebni odpadki, Komunala se srečuje z najrazličnejšimi problemi, ko se ljudje upirajo odvozu smeti.

Na območju desetih novomeških krajevnih skupnosti je bilo na osnovi terenskega dela odkritih preko šestdeset smetišč različnih velikosti. Nekatera med njimi so manjša in nepomembna (nekaj m³ odpadkov), zato niso vnesena na karto, ki je bila kot priloga priložena nalogi. Tako je bilo po posebnem otrazcu opisanih in na karto vnešenih sedemintrideset nezasutih in devetnajst že opuščeni in saniranih črnih odlagališč. Opis vsakega smetišča je vseboval 1. zaporedno številko in kraj, 2. nadmorsko višino, 3. oddaljenost od najbližjega naselja, tekoče vode, ceste in dostop do smetišča, 4. lego smetišča, 5. lego glede na reliefno obliko, 6. položaj glede na širšo reliefno lego, 7. velikost, 8. vrsto odpadkov, 9. izvor odpadkov, 10. nastanek smetišča, 11. sestavo dna in sten, 12. lego glede na rastje, 13. aktualnost smetišča (sveže, opuščeno), 14. nevarnost za okolje, 15. perspektiva, 16. opremljenost z varnostnimi objekti, 17. število vasi - naselij, ki smetišče uporabljajo, 18. sliko smetišča.

Na opisanih smetiščih je 450 m³ odpadkov, kar pomeni povprečno 30 m³ odpadkov na eno odlagališče. Smetišča so povprečno 105 m oddaljena od najbližjih naselij, 180 m od najbližje ceste in 230 m od najbližje tekoče vode. Štiri smetišča so v kraških vrtačah, šest v antropogenih oblikah, ostala pa na drugih površinah.

Za področje varstva okolja se zadnje čase v Novem mestu širi zanimanje, kar potrjuje tudi javna tribuna, ki je bila organizirana 9/10-1985, kjer je bilo slišati tudi nekaj novih mnenj o tem problemu.

Viri

1. Orožen, Pleskovič: Problemi okolja in odlaganja trdnih odpadkov v Ljubljani, Geografski vestnik XLVII, Ljubljana (121-132)
2. Janez Kržan: Izgradnja sistema za odvajanje in čiščenje odpadnih voda Novega mesta, Naše okolje, januar - februar 1981, št. 1, Ljubljana (11-12)
3. Tone Strojín: Vidiki razvrednotenja in varstva našega okolja, Slovenija - paralele 48, Ljubljana 1976 (45-48)
4. Dušan Plut: Odlagališča odpadkov v Račovljiški kotlini, Geographica Slovenija, Ljubljana 1983 (73-99)
5. Dušan Plut: Neurejena odlagališča odpadkov v Beli krajini, Geografski vestnik LIII (47-60), Ljubljana 1981
6. Dušan Plut: Odlagališča odpadkov v Blejskem kctu kot degradacijski element turistične pokrajine, Zbornik 12. zborovanja slovenskih geografov, Ljubljana 1981

7. Skupščina SRS: Uradni list SRS št. 8, Ljubljana 1978 (749-752)
8. Skupščina občine Novo mesto: Odlok o obveznem zbiranju in odlaganju odpadkov na območju občine Novo mesto, Skupščinski Dolenjski list 27.7.198., Novo mesto
9. Več avtorjev: Slovenija - naše okolje, Mladinska knjiga, Ljubljana 1976
10. France Avčin: Človek proti naravi, Ljubljana 1969
11. Prirodoslovno društvo Slovenije: Zelena knjiga o onesnaženosti okolja v Sloveniji, Ljubljana 1972
12. Darko Tkalčič: Kontrola i tehnologija pročiščavanja odpadnih voda, Beograd 1975
13. Milan Šifrer: Prispevki k geomorfologiji novomeške kotline, Dolenjska zemlja in ljudje, Dolenjska založba Novo mesto 1962 (39-65)
14. Miloš Polič: Programske usmeritve za razrešitev posebnih odpadkov v SR Sloveniji, Ljubljana 1980 (1-6)
15. Ludvik Puklavec: Stanje pri posebnih odpadkih, Ljubljana 1980 (1-8)
16. Marjan Ravbar: Reševanje posebnih odpadkov v občini oziroma dolenjski regiji, Novo mesto 1981
17. Delavski svet TOZD Tehnoservis: Pravilnik o ravnanju z odpadki v TOZD Tehnoservis, Novo mesto 1982
18. Delavski svet DO KRKA: Pravilnik o odpadkih, Novo mesto 1980
19. Geodetski zavod SRS Ljubljana: Novo mesto, merilo 1:10.000, Ljubljana 1983
20. Geodetski zavod SRS Ljubljana: občina Novo mesto, merilo 1:130.000, Ljubljana 1983

PERSPEKTIVE TURISTIČNEGA RAZVOJA V OBČINI VELENJE^x

Darja Pristovšek^{xx}

Turizem se v svetu dinamično in bliskovito razvija, tako da je kot gospodarska panoga na tretjem mestu takoj za proizvodnjo nafte in orožja. Jugoslavija si v borbi za devize prizadeva za hiter razvoj turizma, čeprav bi ta razvoj lahko bil bolj elastičen in prilagodljiv zahtevnejšim turistom. Pri tem pa seveda ne smemo pozabiti na domačega gosta, ki mu je treba zagotoviti prijeten in zanimiv oddih po dostopni ceni.

Področje turizma v občini Velenje naj bi zavzelo najvišjo razvojno stopnjo šele po letu 2030, ko bo opuščen rudnik lignita Velenje, do takrat pa naj bi se postopoma razvijalo. Zaradi trenutno težkega gospodarskega položaja naj bi se do leta 1990 turizem razvijal kvalitativno, po tem letu pa še kvantitativno. To pomeni, da bo do leta 1990 razvoj turizma hitrejši v krajih, ki že imajo ustrezno infrastrukturo, nato pa se bo razvoj preusmeril še v ostale predele občine.

V občini Velenje si lahko ogledamo

- pogoje, ki so potrebni za razvoj turizma, in
- vrste turizma, ki imajo največje možnosti za razvoj.

1. Pogoji za razvoj turizma v občini Velenje

Prejšnje raziskave so pokazale, da za razvoj turizma v občini Velenje obstajajo nekateri pogoji, ki upoštevajo naravne danosti, kulturne in zgodovinske vrednote, prometno infrastrukturo, kadre in obstoječo infrastrukturo ostalih terciarnih dejavnosti.

1.1. Naravne danosti, kulturne in zgodovinske vrednote

Občina Velenje je locirana v severnem delu srednje Slovenije in zavzema 182 km². Jedro občine predstavlja osrednji del Šaleške doline (imenovane tudi Velenjska kotlina). V mlajšem pliocenu je nastala ojezerena udorina in zaradi počasnega in enakomernega ugrezanja je nastala precejšnja plast lignita. Območje aluvialnega dna Pake in pritokov je bilo često izpostavljeno poplavam, kar je vplivalo na prevladovanje travnih površin. Raznolika pokrajinska podoba z nizkimi griči panonskega tipa, poraščenih z gozdovi na severnih pobočjih, zanimiva razporeditev njiv na zaobljenih gričih in terasah, ter kulture travništva na vlažnih tleh ob vodnih površinah so zelo primerni za razvoj izletniškega turizma. Turisti lahko občudujejo ugrezninska jezera (Plevelovo, Škalsko, Družmirsko, po letu 1990 pa bo nastala zaradi izkopavanja premoga nova ugreznina, imenovana Šoštanjsko jezero). Zaradi hitrega širjenja jezer njihova obala ni urejena, ob biološko mrtvem Plevelovem jezeru pa se razvija gostinsko - rekreativni center.

Od naravnih znamenitosti so turistično pomembne tudi kraške jame, od katerih je turistom znana le Huda luknja, ki v sebi skriva prečudovite kapnike, plesno dvorano, podzemni slap in jezero in edinstvene vrste živali. Jama je bila pred vojno celo odprta za obiskovalce, vendar sta čas in vojna uničila lesene mostove, stopnice in ograje, tako da je Huda luknja danes dostopna le jamarjem.

^x povzetek mladinske raziskovalne naloge

^{xx} učenka, Srednja družboslovna šola, 63320 Titovo Velenje, mentor prof. Tanšek

Šaleška dolina je dolina gradov in nikjer v Sloveniji ni na tako majhnem prostoru toliko gradov in njihovih razvalin kot prav tu. Od množice gradov so se nekateri ohranili do danes, drugi so bili v času kmečkih uporov in v vojnih vihrh uničeni, tako da so danes vidne le njihove razvaline ali pa so povsem izginili. Široki javnosti sta znana le dva gradova: grad Velenje, ki je preurejen v muzej z zanimivimi in privlačnimi muzejskimi zbirkami, in pa razvalina gradu Šalek, po katerem je Šaleška dolina dobila svoje ime in ki stoji nad vhomom v dolino.

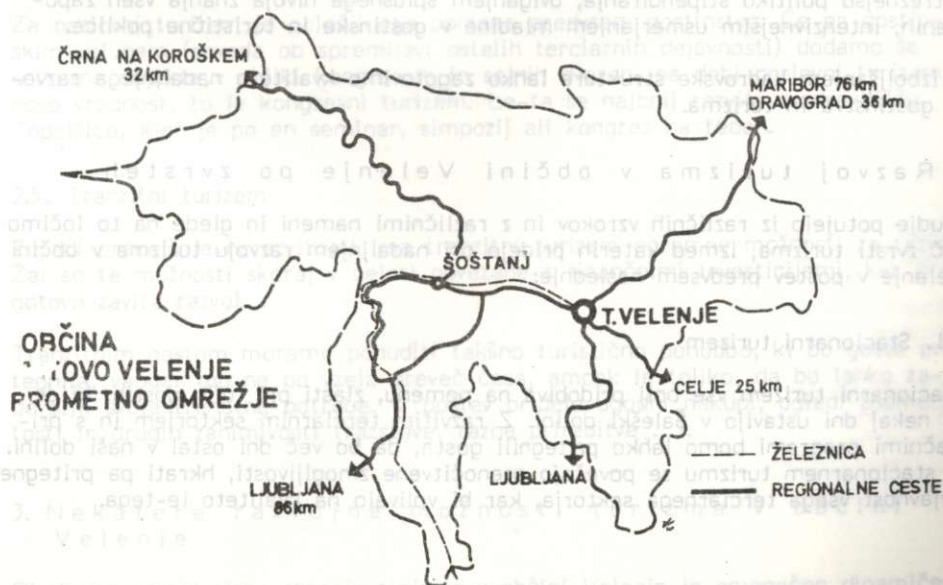
Narodnoosvobodilna vojna je v Šaleški dolini pustila mnoge sledove. Na Graški gori, gori jurišev, so se odvijali najhujši boji XIV. divizije proti okupatorju, v Zavodnjah je padel slovenski pesnik Karel Destovnik-Kajuh, rojen v Šoštanj, 9. maja 1945 pa je v Topolšici nemški general von Lehr podpisal okupacijo nemških sil za JZ Evropo, s čimer se je končala II. svetovna vojna na tem področju. Spomeniki NOB so raztreseni po vsej Šaleški dolini in so zanimive izletniške točke.

Pri narodopisnih posebnostih je treba poudariti ogromen priliv prebivalstva iz drugih republik. Njihova kultura se močno razlikuje od kulture domačega avtohtonega prebivalstva. Ker pa imajo samski prebivalci kaj malo organizirane možnosti za preživljanje prostega časa, so prepuščeni samim sebi. Zato bi si morali prizadevati za izpolnitev prostega časa samskih delavcev, saj bi to koristilo tako njim kot tudi razvijajočemu turizmu.

1.2. Prometna lega

Kljub oddaljenosti od znane magistralne poti Maribor - Ljubljana, je prometna pot skozi občino Velenje še vedno velikega pomena. To je najkrajša pot iz koroškega dela Avstrije v vse geografske predele Balkana in seveda tudi do Jadranskega morja, kar bo v prihodnje velikega pomena za razvoj tranzitnega turizma.

Cestno in železniško omrežje v občini Velenje

Sam prostor občine Velenje pa je prometno za potrebe turizma še nezadostno opremljen, saj je zelo slaba povezava z oddaljenejšimi področji Šaleške doline in so zaradi tega izletniške točke slabše obiskane.

Železniški promet je v občini Velenje slabo razvit, namenjen pa je predvsem tovrstnemu prometu velenjskih DO, kot so npr. Gorenje, Modni salon, Veplas idr.

1.3. Obstoječa infrastruktura (Ostale terciarne dejavnosti)

Turizem je gospodarska panoga, ki za zadovoljitev gostov zahteva tudi razvitost terciarnih dejavnosti, ki pa so bile ob favorizaciji energetike in industrije močno zapostavljene. Če si ogledamo občino Velenje z vidika že obstoječih objektov, ugotovimo, da jih je kar precej, vendar so bili zgrajeni izključno za potrebe prebivalstva. Hotel Paka, ki je namenjen turistom, je potreben obnove, edina izjema v obstoječi infrastrukturi je zdravilišče Topolšica, kjer so zgradili hotel, uredili okolico itd. prav za namen zdraviliškega turizma. Razne obrtne in storitvene usluge so na precej nizki stopnji, še posebno v storitvah v zvezi z avtomobili.

Posebno mesto zavzema gostinstvo, ki pa je za potrebe turizma, pa tudi za potrebe domačega prebivalstva še nezadostno razvit. Za natančnejšo oceno pa bi bila potrebna posebna natančna študija, ki bi obravnavala vse parametre gostinstva in njihove smernice za razvoj.

1.4. Kadri

V občini Velenje je premalo kvalitetnih in strokovno usposobljenih kadrov. Pomanjkljaj je, po nekaterih ocenah, rezultat nerazvitosti in relativno nizke ravni gostinstva in turizma. Manjka tudi organizatorjev, kot so vodje strežb, kuhinj in hotelskih dejavnosti, ter receptorjev in hotelskih gospodinj. Nekatere izboljšave bi lahko dosegli že z boljšim nagrajevanjem, boljšo propagando za te poklice, ustrežnejšo politiko štipendiranja, dviganjem splošnega nivoja znanja vseh zaposlenih, intenzivnejšim usmerjanjem mladine v gostinske in turistične poklice.

Z izboljšanjem kadrovske strukture lahko zagotovimo kvaliteto nadaljnjega razvoja gostinstva in turizma.

2. Razvoj turizma v občini Velenje po zvrsteh

Ljudje potujejo iz različnih vzrokov in z različnimi nameni in glede na to ločimo več vrst turizma, izmed katerih pridejo pri nadaljnjem razvoju turizma v občini Velenje v poštev predvsem naslednje:

2.1. Stacionarni turizem

Stacionarni turizem vse bolj pridobiva na pomenu, zlasti pri tujih gostih, ki se za nekaj dni ustavijo v Šaleški dolini. Z razvitim terciarnim sektorjem in s privlačnimi programi bomo lahko pritegnili gosta, da bo več dni ostal v naši dolini. V stacionarnem turizmu se povečajo prenočitvene zmogljivosti, hkrati pa pritegne dejavnost vsega terciarnega sektorja, kar bi vplivalo na kvaliteto le-tega.

2.2. Izletniški in rekreativni turizem

Zaradi naravnih znamenitosti, kulturnih in zgodovinskih vrednot je Šaleška dolina odlično področje za nadaljnji razvoj izletniškega turizma. Izrabiti je treba subalpsko območje Karavank in Savinjskih Alp, ki predstavlja poleg velikih možnosti za razvoj izletniškega turizma tudi tro- ali več dnevno rekreacijo prebivalstva iz širšega zaledja in izkoristiti rekreativno turistična centra Trebeliško in Jezero ter rekreacijske objekte v Titovem Velenju, Šoštanj in Šmartnem ob Paki.

Za izletniško rekreativni turizem je pomembno tudi pripravljajanje športnikov, ki si v naši dolini nabirajo moči za nove športne uspehe.

2.3. Zdraviliški turizem

Zdraviliški turizem se v občini Velenje razvija predvsem v Topolšici, kjer je bilo zgrajeno sodobno zdravilišče, ki z dobro zastavljenimi cilji in kvalitetnim delom uspešno uveljavlja. Za svoj prodor potrebuje tudi dobro propagando, pri tem pa se mora posluževati vseh medijev informiranja.

2.4. Poslovni in kongresni turizem

Zaradi razvoja mesta v pomembno poslovno središče je doživel poslovni turizem v preteklosti velik vzpon. razvoj industrije pa nam tudi v prihodnje zagotavlja prihod poslovnih gostov.

Poslovnim turistom v pretežni meri nudimo le gostinske usluge, poldnevno rekreacijo in ogled mesta in tovarn, seveda pa jih moramo seznaniti tudi z našo turistično ponudbo, s čimer ga bomo navdušili, da bo naslednjič prišel neposlovno, s svojo družino ali prijatelji.

Za poslovni turizem je oločilnega pomena predvsem gostinstvo. Če pa gostinjskim uslugam (seveda ob spremljavi ostalih terciarnih dejavnosti) dodamo še ustrezne objekte v obliki kongresnih in sejnih dvoran, pa dobi poslovni turizem novo vrednost, to je kongresni turizem. Le-ta se najbolj razvija v zdravilišču Topolšica, kjer je po en seminar, simpozij ali kongres na teden.

2.5. Tranzitni turizem

Zaradi precejšnje nerazvitosti ima tranzitni turizem ogromne možnosti za razvoj. Žal so te možnosti skoraj v celoti povezane s finančnimi investicijami, kar prav gotovo zavira razvoj.

Tranzitnim gostom moramo ponuditi takšno turistično ponudbo, ki bo gosta pritegnila, vendar mu ne bo vzela preveč časa, ampak le toliko, da bo lahko zadovoljil svoje trenutne potrebe. V poštev pridejo ugodni nakupi, ogledi znamenitosti in drugih zanimivosti (razstave, razne prireditve ...).

3. Nekaterne razvojne možnosti turizma v občini Velenje

Glede na precej nizko stopnjo turizma v občini Velenje je omogočen dinamičen razvoj turizma.

Naj naštejemo nekaj razvojnih možnosti, ki bi prispevale h kvalitetnejši ravni turizma v Šaleški dolini:

- Velike vodne površine (jezera, reka Paka) omogočajo uvedbo komercialnega ribolova, subalpsko območje Karavank in Savinjskih Alp pa uvedbo komercialnega lova.
- S širjenjem vodnih površin se pojavlja možnost navičnega turizma. V ta namen bi bilo treba urediti pomol za pristajanje čolnov in surfov. Turistom pa bi lahko posojali čolne, jadrnice in surfe, kar bi prav gotovo vplivalo na večji dohodek.
- Še nadalje je treba razvijati rekreacijsko turistični center Jezero. Dokončno je treba sanirati mrtvo jezero, dokončati kopališče, urediti okolico jezera in plažo, zgraditi še nekaj športnih objektov in zgraditi avtokamp (predvsem za potrebe tranzitnih gostov). Za turiste pa je potrebno zgraditi še nekaj bungalovov.
- Kraško jamo Huda luknja je treba čimprej urediti za ogled, saj leži ob prometni poti Velenje - Dravograd.
- V rekreacijsko turističnem centru Trebeliško bi lahko razvili tri- ali večdnevne pakete rekreacijskega oddiha. V ta namen bi bilo treba dograditi še nekaj dodatnih športnih objektov, trgovinico s prehrano in spominki, za goste pa še kamp in nekaj bungalovov.
- Za razvoj turizma je pomembna tudi razvita mesektorska povezanost, ki lahko v končni fazi doseže visoko raven. Ob tesnem sodelovanju vseh sektorjev se oblikuje reprodukcijska veriga, v kateri je turizem končni in najkvalitetnejši ponudnik.
- Nasploh mora biti udeležba zasebnega sektorja v gostinstvu in turizmu večja. Turist potrebuje za zadovoljitev svojih potreb določene usluge, ki jih lahko nudi tudi zasebni sektor. Obrtno združenje bi moralo skrbeti za razvoj uslug, ki jih lahko zasebni sektor ponudi turistu, hkrati pa bi moralo skrbeti tudi za informiranje turistov o teh uslugah.
- Treba bi bilo uvesti tudi dežurstva. Marsikatera občina je že uvedla dežurstvo trgovin v soboto popoldan (tudi občina Velenje) in v nedeljo dopoldan (česar v občini Velenje ni) in ob praznikih. Za sam razvoj turizma bi bilo ugodno, če bi se to spremenilo na boljše. Dobro pa bi bilo, če bi uvedli tudi dežurstva obrtnih in osebnih uslug. Te usluge bi se lahko vršile po malo višjih cenah, tako da bi delavci dobili vsaj denarno nadomestilo za delo ob nedeljah in praznikih ...

Možnosti za razvoj je vsekakor še veliko, večina jih je povezanih s finančnimi investicijami, kar je v današnjih kriznih časih gospodarstva precej neugodno.

Glede na to, da bo turizem v občini Velenje šele okoli leta 2030 postal vodilna gospodarska panoga, je še precej časa za temeljit in kvaliteten razvoj turizma. Kljub temu pa bi veljalo pohiteti z razvojem, kajti kljub slabše razvitemu turizmu lahko iztržimo precej denarja, s čimer bi si zagotovili finančno podlago za nadaljnji razvoj turizma.

Viri

1. Kojić Drago: Turizem jugoslovanskih razsežnosti (Akcijska konferenca s področja turizma), Komunist, 22. februarja 1985, str. 17
2. Turizem, Strategija in temelji razvojne politike, Aktualna tema, št. 20, Delavska enotnost, Ljubljana, julij 1983, str. 75-77
3. Božič Stane in Pajenk Romana: Projekt "Velenje 2000" - Gostinstvo in turizem, ekonomski center Maribor, september 1983, str. 57-128
4. Sore Anton: Velenjska kotlina včeraj in danes, Celje, 1963
5. Velenje - Monografija Velenja, Ljubljana 1976
6. Zavod za urbanizem Velenje: Osnove za prostorski plan občine Velenje, Velenje, april 1980, str. 3-6

Neobjavljeni viri:

7. Šmid Tatjana, dipl. ing. arh.: Problematika varstva in izboljšanja človekovega okolja v občini Velenje
8. Šmid Tatjana: Posledice necelovitih planskih odločitev v razvoju občine Velenje kot energetskega bazena SRS

Stanko Brihovec

druge vesti

Velikokrat smo pri pouku geografije v zadregi, kje dobiti podatke, da bi lahko ustrezno prikazali nek pojav ali proces. Na razpolago imamo sicer precej statističnega materiala, ki pa žal ni prirejen za uporabo v šoli. Precej imamo podatkov o Sloveniji in Jugoslaviji, bolj pomanjkljivi pa so za druga območja.

Precej časa se že pogovarjamo, kako bi pripravili pregled podatkov o posameznih državah, o proizvodnji, prodaji in porabi posameznih surovin, pridelkov in izdelkov. Radi bi prikazali podatke o novih državah. Vse to nas je prisililo, da odpiramo novo rubriko, v kateri bomo poskušali vsaj nekaj tega tudi prikazati. Kakšna bo rubrika, bo odvisno tudi od vas. Sprašujte po podatkih ali drobnih zanimivostih ali pa jih v Obzorniku objavljajte sami. Morda bomo tako zbrali nekaj najosnovnejših podatkov. Kasneje bi jih veljalo vsakih nekaj let obnoviti in objaviti. Tako bi bili dostopni ne samo učiteljem, ampak tudi učencem.

Mogoče bi podatke lahko celo grafično predstavili. Za začetek smo izbrali osnovne podatke o večini držav na svetu. Tako začnemo z dejavnostjo, ki smo jo v šoli pri pouku pogrešali. Ponovno pa vse bralce pozivamo na sodelovanje.

Urednik

Možnosti za razvoj je vsekakor že veliko, večina jih je povezanih s finančnimi investicijami, kar je v današnjih kriznih časih gospodarstva precej neugodno.

Glede na to, da bo turizem v občini Velenje šele okoli leta 2030 postal vodilna gospodarska panoga, je še precej časa za temeljit in kvaliteten razvoj turizma. Kljub temu pa bi veljalo opozoriti na razvoj, kajti kljub slabši razvitosti turizmu lahko iztržimo precej denarja, s čimer bi si zagotovili finančno podlago za nadaljnji razvoj turizma.

NEODVISNE DRŽAVE Z NAD MILIJON PREBIVALCI

Vsako leto prebivalstvo sveta naraste, poveča pa se tudi število držav. Iz leta v leto se povečujejo potrebe in problemi, naraščajo pa tudi možnosti za zadovoljevanje potreb. Seveda vse države zaradi naravnih in družbenih razmer niso enako razvite. Velike razlike se pojavijo že pri osnovnih, to je kmetijskih dejavnostih, ki morajo preskrbeti hrano in obleko. Druge države imajo dragocene surovine. Z njimi si lahko zelo pomagajo. Nekatere države so surovine smotno izkoristile in so se ob izkoriščanju surovin uspešno industrializirale. Drugim to ni uspelo.

Konec septembra 1985 je bilo 178 neodvisnih držav. V to število niso všteta ozemlja, ki formalno še niso samostojna (Namibija, Zahodna Sahara). V pregledu tudi ni majhnih držav (Andora, Liechtenstein, San Marino, Vatikan). Podatki o površini in prebivalstvu, kakor tudi številni drugi, so zbrani predvsem po podatkih Združenih narodov, svetovne banke, OECD, kakor tudi iz podatkov mnogih drugih organizacij in statistik.

Kljub številnim virom moramo vedeti, da v številnih državah obstajajo velike razlike v zbiranju podatkov. Ker zbirajo in objavljajo te vse države vsaj za leto nazaj, je svetovni pregled še starejši. Mnogokrat se podatki za isto državo in isto časovno obdobje razlikujejo. Le redke države delajo popravke, če pride do napak, samo nekatere razširjajo zajemanje podatkov ali izboljšujejo delo statističnih služb. Zato so tudi objavljeni podatki o površini in prebivalstvu lahko različni od podatkov v drugih virih ali pa so drugačni zaradi zaokroževanja podatkov.

Slavko Brinovec

	Površina v 1000 km ²	Prebivalstvo v milijonih	Družbeni proizvod na prebivalca v dolarjih 1983	Naraščanje družbenega proizvoda v %, 1973-82	Pridelava hrane 1980-82 (1969-1971 = 100)	Obdelovalne površine v %	Umetna gnojila v kg/ha 1981	% surovin v izvozu 1981	% obrti v izvozu 1981	% hrane v izvozu 1981	Zunanje trgovinski saldo v milijonih dolarjev 1982	Devizne rezerve v milijonih dolarjev 1982	Smrtnost otrok (1-4 leta) v % 1982	Prebivalcev na zdravniku 1980	% šolarjev v starostni skupini 1981	Razvoj trgovine 1982 (1980 = 100)
1. Afganistan	647	14,5	221 ^x	-1,5	96	12	46	1 ^x	1 ^x	14 ^x	..	699	35	16730	34	96
2. Albanija	29	2,8	535 ^x	4,2 ^x	104	24	1114	3	960	106	..	
3. Alžirija	2382	20,5	2400	2,4	75	3	262	99	1	21	85	5915	17	2630	94	106
4. Angola	1247	8,3	990 ^x	2,8 ²	77	1	35	39	14910 ^x	21 ^x	104	
5. Argentina	2777	29,6	2030	-1,1	122	13	27	8	14	5	-2505	4504	2	430	119	90
6. Avstralija	7686	15,4	10780	0,9	98	6	279	33	18	5	-8447	9995	<1	560	110	100
7. Avstrija	84	7,6	9210	2,7	129	20	2393	5	47	7	386	14949	1	400	99	99
8. Bangladeš	144	94,6	130	3,2	94	68	436	1	11	20	-632	207	19	10940	66	98
9. Belgija	31	9,9	9160	1,6	107	27	4902	14	45	12	-2912	19544	<1	400	100	94
10. Benin	113	3,7	290	2,7	100	16	15	10 ^x	3 ^x	17 ^x	-1 ^x	10	23	16980	65	75
11. Bolivija	1099	6,1	510	-1,1	100	3	20	3 ^x	4 ^x	..	-92	563	22	3830 ^x	86	76
12. Bolgarija	111	8,9	4500 ^x	4,02 ²	127	39	2506	1	410	99	..	
13. Brazilija	8512	129,7	1890	2,8	133	5	375	14	19	9	-16332	3997	8	2210 ^x	93	84
14. Burkina Faso	274	6,6	180	1,6	95	10	19	1	7	25	9 ^x	67	36	48510	20	97
15. Burma	676	35,3	180	3,6	113	15	165	4 ^x	1 ^x	14 ^x	-317	328	12	4660	84	86
16. Butan	47	1,4	114 ^x	3,1	107	5	11	26	18160	21	..
17. Burundi	28	4,4	240	1,5	96	50	8	37	24	45020	32	..
18. Centr.afr. rep.	623	2,5	280	-1,3	104	5	6	52	23	26430	68	90
19. Čad	1284	4,8	80	-7,7	95	3	13	3 ^x	3 ^x	19 ^x	-39	19	37	47530	35	99
20. Čile	757	11,7	1870	1,4 ²	98	8	202	65	8	15	-2382	2597	2	1930	115	74
21. ČSSR	128	15,4	5970 ^x	0,0 ²	120	42	3327	5	29	10	1	360	90	..
22. Danska	43	5,1	11490	1,2	125	63	2330	5	26	12	-2255	3010	<1	480	97	99
23. Dominik. rep.	49	6,0	1380	1,5	104	25	471	2 ^x	18	18	-442	171	5	2320	109	82
24. Ekvador	284	9,3	1430	3,0	101	9	262	0 ^x	1 ^x	9	-1002	797	7	760	107	98
25. Egipt	1001	45,9	700	6,6	85	3	2475	69	1	34	-2216	1809	14	970	76	105
26. Etiopija	1222	33,6	140	0,7	82	12	33	8	1	9	-196	277	25	58490	46	74
27. Filipini	300	52	760	2,9	124	33	324	16	35	8	-3356	2573	4	7970	110	83
28. Finska	338	4,9	10440	2,2	107	8	1938	8	44	7	-943	2098	<1	530	96	100
29. Francija	547	55,1	10390	2,2	121	32	2984	8	34	10	-12152	53928	<1	580	110	98
30. Gana	239	12,2	320	-3,8	72	12	112	7 ^x	10 ^x	19 ^x	83	318	15	7630	69	61

.. ni podatkov, x starejši podatki, 1 1981; 2 1982; 3 1983; 4 % lahko prekorači 100, ker so podatki zbrani za večjo starostno skupino

	Površina v 1000 km ²	Prebivalstvo v milijonih	Družbeni proizvod na prebivalca v dolarjih 1983	Naraščanje družbenega proizvoda v %, 1973-82	Pridelava hrane 1980-82 (1969-1971 = 100)	Obdelovalne površine v %	Umetna gnojila v kg/ha 1981	% surovin v izvozu 1981	% obrti v izvozu 1981	% hrane v izvozu 1981	Zunanje trgovinski saldo v milijonih dolarjev 1982	Devizne rezerve v milijonih dolarjev 1982	Smrtnost otrok (1-4 leta) v % 1982	Prebivalcev na zdravniku 1980	% šolarjev v starostni skupini 1981	Razvoj trgovine 1982 (1980 = 100)
31. Grčija	132	9,9	3970	2,2	131	30	1335	18	29	11	-1891	2630	1	420	103	103
32. Gvatemala	109	7,9	1120	1,4	114	17	537	2	22	6	-379	351	5	8610	69	71
33. Gvineja	246	5,2	300	0,5	89	17	18	42 ^x	0 ^x	50	17110	33	..	
34. Haiti	28	5,3	320	1,9	85	32	65	0 ^x	0 ^x	..	-93	12	17	8200	69	..
35. Honduras	112	4,1	670	0,7	79	16	176	6	9	10	-228	120	8	3120	95	81
36. Indija	3288	730,0	260	1,8	101	57	338	8	28	9	-2696	8109	11	3690	79	96
37. Indonezija	1919	159,4	560	4,6	117	9	744	83	2	11	-737	6248	13	11530	100	108
38. Irak	438	14,6	1800	-8,2 ³	87	12	141	97 ^x	0 ^x	..	105 ^x	472 ^x	8	1800	113	118
39. Iran	1648	42,5	2000 ^x	-0,1 ¹	111	10	423	88 ^x	3 ^x	14 ^x	-507 ^x	217 ^x	13	6090	95	98
40. Irska	70	3,5	4810	1,3	103	14	6094	3	32	13	-2147	2794	<1	780	102	86
41. Italija	301	56,8	6350	2,0	109	42	1633	8	40	12	-5635	44552	1	340	101	95
42. Izrael	21	4,1	5360	0,2	107	20	1996	2	56	12	-2103	4335	1	370	95	93
43. Jamajka	11	2,3	1300	-4,0	90	24	718	81	4	19	-403	109	<1	2830	99	85
44. Japonska	372	117,2	10100	3,3	91	13	3872	1	36	13	6977	34404	<1	780	100	106
45. Jemen, AR	195	6,2	510	3,5	93	14	43	<1	20	28	-610	558	38	11670	47	..
46. Jemen, DR	333	2,1	510	6,4	92	0,6	88	-221	271	28	7200	64	..
47. Jordanija	98	3,3	1710	7,8	70	14	53	33	35	17	-336	1378	6	1700	103	..
48. Jugoslavija	256	22,9	2570	4,3	126	31	1284	6	39	6	-465	1625	2	550	99	101 ^x
49. Južnoafriška rep.	1123	26,1	2450	0,5	193	12	904	14	70	4	-2855	3944	5	2180 ^x	89 ^x	101 ^x
50. Kamerun	475	9,2	800	4,6	102	16	60	33	2	9	-525	81	16	13990	107	71
51. Kampučija	181	6,9	113 ^x	1,2	55	17	62	0 ^x	0 ^x	22 ^x	35280	64 ^x	..
52. Kanada	9976	25,0	12000	1,1	119	5	419	26	23	7	2470	12258	<1	550	106	94
53. Kenija	583	18,8	340	1,0	88	4	344	36	11	8	-509	248	13	7890	109	87
54. Kitajska	9561	1024,0	290	4,5	124	15	1501	24	27	16	5608	17142	7	1810	118	..
55. Kolumbija	1139	27,7	1410	2,7	124	9	504	2	17	10	-2265	5605	4	1710	130	92
56. Kongo	342	1,7	1230	3,6	81	2	8	90	6	19	-320	42	10	5510	156	110
57. Koreja, DLR	121	19,2	1360 ^x	0,4 ¹	132	19	3486	2	430	116	..
58. Koreja	98	40,6	2010	5,6	125	23	3513	2	38	12	-2679	2946	2	1440	107	95
59. Kostarika	51	2,4	1020	0,4	100	10	1514	1	24	9	-200	250	1	1460	108	88
60. Kuba	115	9,9	800	5,2 ³	113	28	1872	5	5	1	710	107	68

.. ni podatkov, x starejši podatki, 1 1981; 2 1982; 3 1983; 4 % lahko prekorači 100, ker so podatki zbrani za večjo starostno skupino

	Površina v 1000 km ²	Prebivalstvo v milijonih	Družbeni proizvod na prebivalca v dolarjih 1983	Naraščanje družbenega proizvoda v %, 1973-82	Pridelava hrane 1980-82 (1969-1971 = 100)	Obdelovalne površine v %	Umetna gnojila v kg/ha 1981	% surovin v izvozu 1981	% obrti v izvozu 1981	% hrane v izvozu 1981	Zunanje trgovinski saldo v milijonih dolarjev 1982	Devizne rezerve v milijonih dolarjev 1982	Smrtnost otrok (1-4 leta) v % 1982	Prebivalcev na zdravniku 1980	% šolarjev v starostni skupini 1981	Razvoj trgovine 1982 (1980 = 100)
61. Kuvajt	18	1,7	18180	3,7	..	0,1	5000	84	9	14	5786	7073	1	570	94	115
62. Laos	237	4,2	95 ^x	-6,1	122	4	45	6 ^x	25	20060	97	..
63. Lesoto	30	1,4	470	4,0	84	10	151	-50	48	17	18640	104	..
64. Libanon	10	2,6	1900 ^x	0,0	134	34	1006	6822	3	540	118	92
65. Liberija	111	2,1	470	-0,9	88	4	92	67	1	22	-79	8	16	9610	66	92
66. Libija	1760	3,4	7500	0,3	127	1	375	100	1	18	-2977	10425	11	730	123	105
67. Madagaskar	587	9,4	290	-2,5	94	5	23	13	3	14	-369	20	23	20170	100	80
68. Madžarska	93	10,7	2150	5,6	147	58	2793	8	27	9	-397	1449	1	400	99	97
69. Malavi	118	6,4	210	1,1	99	13	106	<1	2	8	-78	29	29	40950	62	106
70. Mali	1240	7,5	150	2,1	83	2	64	0 ^x	2 ^x	20 ^x	-113	25	27	22130	27	102
71. Malezija	330	15,1	1870	4,9	150	20	923	36	5	13	-3445	4833	2	7910	92	83
72. Maroko	459	22,1	750	2,1	84	18	239	44	17	23	-1876	540	22	10750	78	98
73. Mavretanija	1031	1,8	440	0,7	73	1	1	4 ^x	6 ^x	5 ^x	-252	144	27	14350	33	97
74. Mehika	1958	75,1	2240	3,2	104	12	666	24 ^x	7 ^x	4 ^x	-2778	1777	4	1830 ^x	121	106
75. Mongolija	1565	1,8	1050 ^x	9,5	95	1	112	4	450	105	..
76. Mozambik	799	13,3	211 ^x	-6,9 ²	68	4	117	0 ^x	0 ^x	20	39110	90	84
77. Nepal	141	15,7	170	0,3	83	17	94	<1	7	4	-86	268	22	30060	91	..
78. Nemška DR	108	16,7	8600	4,4 ³	129	46	3442	<1	520	95	..
79. Nemčija, ZR	249	61,0	11420	2,3	118	31	4184	7	36	12	3544	88251	<1	450	100	100
80. Niger	1267	5,8	240	2,8	88	3	10	81	1	23	1 ^x	35	27	38790	23	89
81. Nigerija	924	89,0	760	-0,7	92	33	70	8 ^x	3 ^x	14 ^x	-7324	1927	20	12550	98	103
82. Nikaragva	130	3,1	900	-5,3	77	13	480	2	9	18	-40 ^x	171	9	1800	104	64
83. Nizozemska	42	14,4	9910	0,9	120	25	7674	27	29	15	3460	30208	<1	540	100	103
84. Norveška	324	4,1	13820	3,2	127	3	3033	60	17	7	798	7414	<1	520	100	115
85. Nova Zelandija	269	3,2	7410	-0,3	114	2	10241	5	14	6	-1499	646	<1	650	102	98
86. Obala slon. kosti	322	9,3	720	1,1	107	12	132	8	5	20	15	23	23	21040	76	91
87. Oman	212	1,1	6240	5,4	95	0,2	395	94	1	13	358	1532	21	1900	74	..
88. Pakistan	796	92,9	390	2,9	105	26	531	7	11	14	-811	1813	17	3480	56	93
89. Panama	76	2,1	2070	2,5	103	7	521	24	6	10	-454	101	2	980	111	84
90. Papua - Nova Gv.	462	3,2	790	-0,7	99	1	326	0 ^x	8 ^x	30 ^x	-487	374	13	13590	65	..

.. ni podatkov, x starejši podatki, 1 1981; 2 1982; 3 1983; 4 % lahko prekorači 100, ker so podatki zbrani za večjo starostno skupino

	Površina v 1000 km ²	Prebivalstvo v milijonih	Družbeni proizvod na prebivalca v dolarjih 1983	Naraščanje družbenega proizvoda v %, 1973-82	Pridelava hrane 1980-82 (1969-1971 = 100)	Obdelovalne površine v %	Umetna gnojila v kg/ha 1981	% surovin v izvozu 1981	% obrti v izvozu 1981	% hrane v izvozu 1981	Zunanje trgovinski saldo v milijonih dolarjev 1982	Devizne rezerve v milijonih dolarjev 1982	Smrtnost otrok (1-4 leta) v % 1982	Prebivalcev na zdravniku 1980	% šolarjev v starostni skupini 1981	Razvoj trgovine 1982 (1980 = 100)
91. Paragvaj	407	3,5	1410	6,8	111	3	48	0 ^x	0 ^x	..	-388	699	3	1710	102	87
92. Peru	1285	18,7	1040	-0,4	87	3	375	64	7	19	-1644	1987	8	1390	112	89
93. Poljska	313	36,6	3952 ^x	-12,0 ^x	93	49	2481	17	21	18	1	570	100	99 ^x
94. Portugalska	92	10,1	2190	1,9	73	39	767	9	31	16	-3227	10540	1	540	103	..
95. Romunija	238	22,7	2400 ^x	2,6 ²	152	45	1541	1040	2073	2	680	103	..
96. Ruanda	26	5,7	270	2,3	105	39	3	-90	128	25	31510	72	63
97. Salvador	21	5,2	710	-2,3	97	34	1220	7	20	17	-250	277	7	3220	61	69
98. Saudska Arabija	2150	10,4	12180	6,2	9	0,5	602	99	1	14	45125	34051	16	1670	64	125
99. Senegal	196	6,3	440	-0,7	93	12	47	52	11	28	-16 ^x	25	34	13800	48	89
100. Sierra Leone	72	3,5	380	-0,3	81	25	19	15 ^x	65 ^x	23 ^x	-158	8	50	16220	39	84
101. Singapur	0,6	2,5	6620	6,5	91	12	6714	29	26	7	-1278	8480	<1	1150	104	102 ^x
102. Sirija	185	10,4	1680	4,9	168	31	232	0 ^x	17 ^x	24 ^x	-493	579	5	2270	101	107
103. Somalija	638	5,3	250	1,9	60	2	12	5	1	33	-177	15	47	14290	30	111
104. Sovjetska zveza	22275	276,3	5500	3,0	101	10	826	24 ^x	26 ^x	12 ^x	270	107	..
105. Sri Lanka	66	15,4	330	3,2	154	33	769	14	5	19	-574	380	3	7170	103	85
106. Sudan	2506	20,4	400	3,5	87	5	60	5	1	19	-248	21	23	8930	52	85
107. Španija	505	38,2	4800	0,8	126	41	672	9	40	12	-4150	14328	<1	460	110	92
108. Švedska	450	8,3	12400	0,8	119	7	1639	9	35	7	-3547	6286	<1	490	98	99
109. Švica	41	6,5	16390	0,8	127	10	4122	3	52	9	3623	53511	<1	410	118 ^x	112
110. Tajska	513	49,5	810	4,0	138	35	177	8	12	4	-1144	2674	4	7100	96	78
111. Tanzanija	945	20,4	240	0,1	88	6	56	10	5	13	-268	19	18	17560	102	86
112. Togo	56	2,8	280	0,4	89	20	24	52	13	26	-152	173	25	18100	111	112
113. Trinidad/Tabego	5	1,2	6900	5,2	62	31	417	90	5	13	283	3369	1	1360	94	97
114. Tunizija	164	6,9	1290	4,1	128	32	180	57	16	14	-657	692	6	3690	106	99
115. Turčija	781	47,3	1230	1,4	115	36	454	7	14	3	-849	2645	9	1630	102	89
116. Uganda	236	14,6	220	-5,6	86	28	1	8 ^x	1 ^x	6 ^x	-256	73	22	26810	54	74
117. Urugvaj	178	3,0	2490	2,9	109	11	333	1	15	7	-235	1422	2	540	122	80
118. Velika Britanija	244	55,7	9050	1,0	126	29	3296	23	31	14	9391	21083	<1	650	103	97
119. Venezuela	912	15,1	4100	0,0	95	4	388	97	2	17	-3456	11815	2	990	105	112
120. Vietnam	333	57,2	180 ^x	8,0 ²	114	18	409	243 ^x	4	4190	113	..

.. ni podatkov, x starejši podatki, 1 1981; 2 1982; 3 1983; 4 % lahko prekorači 100, ker so podatki zbrani za večjo starostno skupino

	Površina v 1000 km ²	Prebivalstvo v milijonih	Držbeni proizvod na prebivalca v dolarjih 1983	Naraščanje družbenega proizvoda v %, 1973-82	Pridelava hrane 1980-82 (1969-1971 = 100)	Ohdelovalne površine v %	Umetna gnojila v kg/ha 1981	% surovin v izvozu 1981	% obrti v izvozu 1981	% hrane v izvozu 1981	Zunanje trgovinski saldo v milijonih dolarjev 1982	Devizne rezerve v milijonih dolarjev 1982	Smrtnost otrok (1-4 leta) v ‰ 1982	Prebivalcev na zdravnik 1980	% šolarjev v starostni skupini 1981	Razvoj trgovine 1982 (1980 = 100)
121. Zaire	2345	31,2	160	-4,2	87	3	12	42 ^x	1 ^x	::	-375	312	20	14780	90	81
122. Zambija	753	6,2	580	-2,5	87	7	166	::	::	::	-252	157	20	7670	96	72
123. ZDA	9363	234,0	14090	1,5	119	21	1024	7 ^x	24	::	-11504	143445	<1	520	100	107
124. Zimbabve	391	7,7	740	0,4	87	8	682	71 ^x	5 ^x	::	-706	320	14	6580	126	105
125. Združeni arabski emiri.	84	1,2	12340	-0,4	::	0,2	2812	::	::	11	::	2589	3	900	127	113

.. ni podatkov, x starejši podatki, 1 1981; 2 1982; 3 1983; 4 % lahko prekoraj 100, ker so podatki zbrani za večjo starostno skupino

ocene in poročila

KRANJSKI ZBORNIK 1985. - V Kranju: Skupščina občine, 1985

Konec preteklega leta je v Kranju izšla peta številka Kranjskega zbornika, ki na 367 straneh prinaša kar 31 prispevkov. Le-ti obravnavajo to mesto in njegov okoliš iz zgodovinskega, arheološkega, umetnostnozgodovinskega in etnološkega vidika. Prikazujejo pa tudi razvoj in delovanje raznih kulturno-prosvetnih, socialnih in zdravstvenih dejavnosti oz. institucij ali pa nam osvetljujejo gospodarski razvoj celotne občine in nekaterih njenih gospodarskih podjetij. Iz obilice gradiva bomo na kratko povzeli le tiste članke, ki se tako ali drugače dotikajo tudi geografije. To prav gotovo velja za "Prispevke k zgodovini Kranja med obema vojnama" izpod peresa Jožeta Žontarja. S svojo tematiko posega namreč avtor na področje gospodarske zgodovine tega mesta in nas spominja, da je imel Kranj pred prvo svetovno vojno vodilno vlogo v gorenjski trgovini in obrti, kranjski tedenski in letni sejmi pa so bili središče trgovine z živino na Gorenjskem. Od starih gospodarskih dejavnosti so se do 20. stoletja ohranile le pivovarna, mlarna in usnjarna. Z novimi mejami po prvi svetovni vojni je kranjska trgovina izgubila tuji trg z izjemo lesne trgovine z Italijo. Nastajati pa so začela nova industrijska podjetja, mesto se je številčno vse bolj večalo in tudi administrativno vse bolj širilo svoje meje. "Razvoja upravnih in samoupravnih teritorialnih enot na območju kranjske občine po l. 1945" se je v svojem prispevku temeljiteje lotila Nada Holynski. Zunanjjo podobo mesta v letih 1869-1919 pa lahko spremljamo ob razglednicah, objavljenih v razpravi "Urbanistična in arhitekturna podoba Kranja v stari fotografiji", ki jo je pripeval Cene Avguštin. Ena med njimi je še iz obdobja pred zgraditvijo gorenjske železnice in sodi med najstarejše fotografske upodobitve gorenjskih mest sploh. Iz teh fotografij in iz spremljajočega teksta lahko ugotovimo tudi lokacijo nekdanjih obrtnih delavnic, na tradiciji katerih je zrastle današnja moderna industrija. Tako se je največja slovenska oljarna na Britofu pri Kranju, ki je l. 1984 proizvedla 16.619 ton rafiniranega olja in ki pokriva 40% vseh slovenskih potreb po tem proizvodu, razvila iz nekdanjega mlina, v katerem pa so že nekdanj imeli majhno stiskalnico za laneno seme (Dolenc Ciril: "Osemdeset let Oljarice"). Na tradiciji stare mlarske obrti, ki je bila v Kranju živa polnih 187 let (1773-1960), a ni nikoli prerastla v industrijo, pa se je razvila današnja kemična tovarna Exoterm, ki proizvaja pomožna livarska in metalurška sredstva (Urlep Bojan: "Nastanek, razvoj in uspehi Exoterm"). Šele po zadnji vojni l. 1947 pa je nastalo podjetje Gorenjska oblačila, katerega razvoj in poslovanje nam je v svojem članku "Nastanek in razvoj Gorenjskih oblačil od ustanovitve do danes" predstavil Andrej Pagon. "Gospodarstvo občine Kranj v letih 1979-1984" nam je podkrepljeno z različnimi ekonomskimi pokazatelji predstavila Anuška Soklič. Iz njenih vrstic razberemo, da je primarni gospodarski sektor leta 1984 prispeval k skupnemu družbenemu produktu občine Kranj le z 2,3% vseh sredstev, medtem ko se je delež sekundarnega sektorja dvignil na 70,1 in terciarnega na 27,6 odstotkov. Kmetijstvu in gozdarstvu so posvečeni trije prispevki. "Razvoj kmetijstva v občini Kranj (1900-1953)" je obdelal Pavle Šubic. Iz njegovega članka lahko povzamemo, kaj in koliko so kmetje pridelali nekdanj ter kaj in koliko po drugi svetovni vojni. Preseneča nas obilica najraznovrstnejših kmetijskih zadrug od živinorejsko-seleksijskih, preko mlekarških, kmetijsko-gospodarskih in strojnih do sadjarskih in dr., ki so na tem območju uspešno poslovale že v obdobju pred zadnjo vojno. Etnologinja Anka Novak je prikazala "Zadnje kmetije v starem Kranju", saj jih je do danes preostalo le še nekaj in še te se povečini povezujejo z gostilničarsko dejavnostjo. Gozdarstvu se je posvetil Franjo Jurhar ("Gozdarstvo pri nas nekdanj in danes") in to predvsem Udin borštu, besniškemu gozdu ter Sorškem polju, v svojem članku pa omenja tudi gorske kmetije v dolini Kokre, nekdanje fužine v tej dolini, pridobivanje borove smole in še marsikaj.

"Bolnišnico Golnik od nastanka do danes" je prikazal Gregor Zalar, preostali članki v Kranjskem zborniku 85 pa so posvečeni raznim izobraževalnim, kulturnim ter socialnim dejavnostim v tem mestu.

LJUDJE IN KRAJI OB PIVKI. - Postojna: Kulturna skupnost, 1985

Deset let po izidu prve številke zbornika Ljudje in kraji ob Pivki je sedaj pred nami njegova druga številka, ki jo je uredil geolog Rado Gospodarič. Na 300 straneh nam prinaša kaj pestro bero. Prvi, obsežnejši del tega zbornika je namenjen daljšim prispevkom, ki obravnavajo to območje z zgodovinskega, arheološkega, geološkega, geografskega in etnološkega zornega kota. V tem kratkem prikazu bomo osvetlili predvsem tiste, ki so po svoji tematiki zanimivi tudi za geografa. To vsekakor velja za članek Janeza Kosa in Erme Umek "Postojna, podoba od trga do mesta", v katerem nas avtorja seznanjata z zgodovinskim razvojem tega naselja, ki sega od l. 1226, ko se Postojna v zgodovinskih virih prvič omenja, preko l. 1432, ko so jo povzdignili v trg, tja do l. 1909, ko je slednjič postala mesto. Nastala je ob pomembni trgovski poti med Ljubljano, Trstom in Reko in je vse do prihoda železnice l. 1856 živela predvsem od tovarništva in pozneje prevoznitstva. Tako je ob viških trgovskega prometa v 16. stoletju šlo skozi Postojno več kot 200.000 tovorov v obe smeri. Pozneje ob koncu 18. stoletja je "proti Trstu vozilo povprečno 1.700 velikih voz, nazaj še več; malih voz, ki sta jih vlekla dva konja, pa 12.000" (str. 106). Tod skozi so vozili tudi les za gradnjo ladij v Trstu, okrog leta 1780 pa tudi vso idrijsko živo srebro. Zato je bil za Postojno, ki je dotlej živela s prevoznitvom in od prevoznitstva, prihod železnice pravzaprav hud udarec. Avtorja nas v svojem prikazu seznanjata tudi s preostalimi gospodarskimi funkcijami Postojne, v kateri so l. 1897 našli 121 obrtnikov, 23 gostilničarjev, pa tudi mlinarstvo je bilo v okolici že zelo stara obrt. Od 20. let 19. stoletja pa se v življenju Postojne vse bolj uveljavlja Postojnska jama. Medtem ko jo je l. 1867 obiskalo le 3.595 ljudi, se je do l. 1909 to število dvignilo že na 24.823. Postojna je bila vse od srede 18. stoletja tudi sedež raznih upravnih služb ter šolsko, zdravstveno in društveno središče za svoj okoliš. Mehtilda Urleb je v svojem članku "Arheološke najdbe iz Postojne" opozorila, da so daleč najbolj bogate najdbe v tem območju iz paleolitika, medtem ko so ostanki vseh poznejših dob veliko skromnejši, mnogo pa se jih je tudi izgubilo. Z rezultati najnovejšega geološkega kartiranja iz l. 1983 nas seznanja Rado Gospodarič ("Geološke razmere v Postojni"). Med tekstom je tudi črnobela geološka karta tega okoliša, iz katere lahko povzamemo, da je obrobje zgrajeno pretežno iz zgornjekrednih apnencev, medtem ko so se v dnu ohranili eocenski flišni sedimenti ter jezerske in rečne naplavine iz ledene ter holocenske dobe. Postojnsko območje je tektonsko močno prepreženo z daljšimi in krajšimi prelomi, ob katerih so se zemeljske plasti preiamljale, drobile in narivale, zato je ta svet seizmično dokaj labilen. Andrej Krajnc nam je na 20 straneh popisal "Poplavni svet na Pivki". Pod tem imenom poimenuje močno individualizirano pokrajino ob reki Pivki in drugih potokih, ki se od tu odteka na črnomorsko in jadransko stran. Poplave so na tem območju tako na kraškem kot na nekraškem terenu. Poplavni svet obsega v celoti 15,5 km², kar predstavlja 16% sveta na Pivki. Do rednih poplav prihaja pomladi in jeseni, večjo škodo napravijo tiste izredne, ki nastopajo najpogosteje poleti in s katerimi ljudje ne računajo. V obdobju 1964-1974 so zabeležili po 4 poplave letno. Največ je bilo kratkotrajnih, ki so trajale okoli 3 dni, ostale so se raztegnile na teden dni in le 20% poplav je trajalo še dalje. V razpravi je poleg obsega, pogostosti in trajanja poplav govor tudi o kamninskih, reliefnih, vremenskih in hidroloških osnovah zanje ter o vlogi melioracij. France Habe nam je v svojem zapisu "Mlini in žage v Postojnski kotlini" podal žalostno sliko te na Postojnskem nekdanj zelo razširjene obrti: od 37 mlinov, ki so tukaj delovali še pred prvo svetovno vojno, je do danes 23 porušenih, 8 zgradb sicer še stoji a so brez mlinskih naprav in le 6

mlinov ima te naprave do danes vsaj delno ohranjene. Prispevka Inje Smerdel in Marije Makarovič sta etnološkega značaja. Prva nam je razložila "Kako so želi, mlatili in čistili žita v vasi Selce na Pivki", druga pa se je posvetila temi "Viri preživljanja in način potrošnje v vasi Gradec pri Pivki v 20. stoletju". Marsikateri zanimiv podatek bo geograf našel tudi v članku Josipa Orlandiča "Železnica ob Pivki", saj je med dvema predlaganimi variantama za progo med Ljubljano in Trstom, soško in kraško, slednja končno zmagala, tako da je l. 1856 prvi vlak končno prisopihal do Postojne in naslednje leto še do Trsta.

Preostalih 18 prispevkov je znatno krajših. V njih nam avtorji na 3-5 straneh prikazujejo nastanek in razvoj posameznih gospodarskih podjetij ali pa nas seznanjajo z razvojem zdravstva, knjižničarstva ter posameznih prosvetno-kulturnih institucij.

Tatjana Šifrer

PRIPOMBE IN PREDLOGI ZA POIMENOVANJE KOPRSKE REGIJE

1. Za območje občin Izola, Koper in Piran, ki se po svojih naravnih značilnostih zelo razlikuje od sosednjih regij, se je v ljudski govorici običajno uporabljalo ime Koprščina. Povsod v Istri so se namreč območja okoli posameznih mest vedno poimenovala po najpomembnejšem mestu, ki je bilo na tem območju. Tako se še danes uporablja za Labin s širšo okolico naziv Labinsčina, za Buje z okolico Bujščina, za regijo pri Pazinu Pazinščina. Tak način poimenovanja se je uporabljal za območje Izole, Kopra in Pirana, ki so ga vedno nazivali Koprščina. Tako nazivajo še danes koprsko regijo prebivalci osrednjega in zahodnega dela Istre. V slovenščini bi ustrezen poimenovanju Koprščina naziv Koprsko (na Koprskem). Ta naziv pa že zasledimo v strokovni literaturi in nekaterih sredstvih javnega obveščanja.

Glede na to, da Istrani imenujejo obravnavano območje Koprščina, bi bil naziv **K o p r s k o** verjetno primeren za poimenovanje obravnavane regije.

2. Zelo pogosto se uporablja v strokovni literaturi naziv Koprsko Primorje. Poimenovanje te regije po Kopru izhaja iz nekdanje in današnje funkcije, ki jo ima Koper kot širši regionalni center. Ob priključitvi te regije k Avstroogrski pa do najnovejšega časa je imel Koper vodilno funkcijo v tej regiji. Že leta 1868 postane Koper sedež okrajnega glavarstva, v katerega so bili vključeni sodni okraj Buzet, Koper in Piran. To funkcijo je imel vse do leta 1919. V letih 1947-1954 je bil tu sedež jugoslovanske vojaške uprave cone B Svobodnega tržaškega ozemlja. V coni B sta takrat delovala okraja Buje in Koper. Po priključitvi cone B Jugoslaviji se je formiral okraj Koper, ki je obsegal celotno južno Primorsko. Od takrat dalje se je začel uporabljati za območje celotnega okraja Koper naziv Koprsko Primorje (Melik, Slovensko Primorje, str. 17-18). Z združitvijo okrajev Nova Gorica in Koper je leta 1959 postal Koper upravno in politično središče za celotno Primorsko. Ta ureditev je trajala vse do ukinitve okrajev leta 1955.

Tudi po njegovi ukinitvi opravlja Koper še številne dejavnosti za široko zaledje. Tako je imel konec leta 1984 Koper 64 različnih funkcij, pomembnih za celotno Koprsko Primorje in široko zaledje.

Za posamezna območja opravlja naslednje funkcije:

- za območje celotne koprške regije opravlja pomembne upravne, politične, gospodarske in kulturne funkcije. Med drugim je tu sedež Obalne skupščine, Obalne konference ZKS, SZDL;
- na razširjenem območju obalnih občin in občine Sežana opravlja tudi več upravnih in kulturnih funkcij (ZSS, UNZ in drug.);
- za območje južne Primorske delujejo v Kopru PTT, javno pravobranilstvo, temeljno sodišče, temeljno javno tožilstvo, pokrajinski štab TO, sodišče združenega dela, gospodarska zbornica ter pokrajinski arhiv;
- za celotno Primorsko je tu višje sodišče, višje javno tožilstvo, italijanski konzulat ter sedež škofije;

- opravlja tudi pomembno prometno, gospodarsko ter kulturno funkcijo za območje SR Slovenije, SFRJ ter za države Srednje Evrope (RTV, Luka Koper, Interevropa, Slavnik Koper ter obmejna funkcija).

Iz navedega lahko ugotovimo, da se je Koper razvil v središče, ki ima izredno široko gravitacijsko območje. Zaradi tega menimo, da se obravnavana regija poimenuje po Kopru, in sicer kot **Koprsko Primorje**. Ta naziv bolj natančno določa to regijo kot naziv **Koprsko**.

3. Naziv **Slovenska Istra** le deloma ustreza, ker obsega tudi območja, ki s Koprskim Primorjem nimajo nič skupnega. Precejšen del Slovenske Istre leži izven obravnavane regije (Podgorški kras ter severni del Čičarije).

Julij Titi

Na željo koprskega geografskega društva je podkomisija za geografsko imenoslovje pri ZGDS na seji 12. septembra 1985 pretresla imena, ki pridejo v poštev za regijo Koprsko Primorje. Naziv Slovenska Istra vzbuja kot regionalno ime pomisleke zaradi italijanske manjšine. Naj se uporablja le z malo začetnico (slovenska Istra). Obala, pisana z veliko začetnico, kot regionalno ime, ne pride v poštev, ker prihaja do zamenjave z geomorfološkim pojmom. Imeni Šavrini in Šavrinsko gričevje ne priporočamo, ker imata pri delu domačinov negativni prizvok. Zato se strinjamo z odborom koprskega geografskega društva in s piscem gornjega članka, da je najprimernejše regionalno ime **Koprsko Primorje** (pisano oboje z veliko začetnico). Pomisleki so le, če zajema tudi del Krasa, ki spada h koprski občini. Omejitev na flišno ozemlje, kot jo je najti v A. Melika Slovenskem Primorju (1960), je utemeljena z naravnogeografsko homogenostjo te regije.

Za podkomisijo:

Ivan Gams

društvene in druge vesti

XII. KONGRES GEOGRAFOV JUGOSLAVIJE

V Novem Sadu smo se konec septembra 1985 zbrali geografi iz Jugoslavije, da bi pregledali in ocenili delo preteklih štirih let in se dogovorili za aktivnosti v naslednjem obdobju. Zahtevna organizacijska naloga je bila tokrat zaupana Geografskemu društvu Vojvodine.

Prvi dan je bilo plenarno zasedanje, v naslednjih treh dneh pa smo razpravljali po sekcijah, in sicer: v sekciji za fizično geografijo, v sekciji za geografijo prebivalstva in naselij, v sekciji za gospodarsko geografijo, v sekciji za vprašanja življenjskega okolja in v sekciji za pouk in metodiko geografije. Tak način dela je omogočil predstavitev in obravnavo heterogene, zelo specialne geografske problematike, hkrati pa omejeval konfrontacijo in verifikacijo posameznih stališč pred celotno geografsko javnostjo, ki jo zvezni kongres predstavlja.

Spremljala sem predvsem delo sekcije za pouk in metodiko geografije. Kot je že običaj, je bila ta sekcija zlasti prvi dan dobro obiskana. Večino udeležencev so predstavljali učitelji SAP Vojvodine in SR Srbije, učitelji in metodiki iz drugih republik smo bili prisotni v manjšem številu. Število udeležencev iz SR Slovenije je bilo skromno, še posebej, ker se kar polovica prijavljenih referentov zaradi finančnih težav zborovanja ni udeležila. Boljša je bila udeležba v drugih sekcijah. Tako ostaja udeležba na zveznih zborovanjih vse bolj domena republik oz. pokrajine, ki je organizator. To je sicer razumljivo, saj vse organizirane družbene strukture uveljavljajo delegatski predstavniški način delovanja, manj razumljiva pa je metoda dela Zveze geografskih društev Jugoslavije, ki niti pred kongresom, niti med kongresom ni sklicala Komisije za pouk geografije, ki je formalno organizator, koordinator in realizator dela na področju šolske geografije v SFR Jugoslaviji.

Organizator ob razpisu ni predvidel okvirne tematike, zato so referati in koreferati, pa tudi diskusijski prispevki odslikali več ali manj trenutno stanje na področju šolske geografije v posameznih okoljih, brez ambicij po kompleksni sintezi opravljenega dela in kvalitativnih premikih med obema kongresoma. S tem ne zanikam kvalitete posameznih prispevkov, ki so dovolj resno in argumentirano opozarjali na naloge, ki nas še čakajo na področju didaktike geografije. Prav od kvalitete in ažurnosti tega dela je odvisen napredek pouka geografije in njegova utemeljitev v vzgojnoizobraževalnem sistemu ter življenju in delu.

Med odmevnejšimi referati je bil prispevek o avtohtonih geografskih učnih metodah, ki bi jih morali sistematično razvijati in ustvarjati pogoje za njihovo uporabo v praksi; zanimivo je bilo razmišljanje o strukturi učnih načrtov in pomoči učitelju pri načrtovanju dela. Z vzgojnega vidika je bil zanimiv referat o vojnogeografskem aspektu pouka geografije, ki je za potrebe uresničevanja koncepta SLO in DS v naši šoli prav gotovo potrdil utemeljenost geografskih vsebin v vseh vzgojnoizobraževalnih programih.

Prispevki SR Slovenije so bili rezultat organizirane priprave v okviru Komisije za geografsko vzgojo in izobraževanje, ki je predlagala dva zaokrožena tematska sklopa: Vloga in pomen didaktičnega kompleta pri geografskem izobraževanju in Računalnik pri pouku geografije. Uspeli smo pridobiti za aktivno sodelovanje deset referentov (za dva referata in osem koreferatov) iz vrst metodikov naših kadrovskih šol, pedagoških svetovalcev zavoda za šolstvo, učiteljev praktikov in delavcev obeh geografskih inštitutov. Ker se niso mogli vsi prijavitelci udeležiti kongresa,

je polovica programa odpadla, s tem pa je bil program sekcije precej okrnjen. Posebej obžalujemo, da nismo zagotovili praktične demonstracije naših računalniških programov, saj bi s tem prispevali h kvalitetnejši in objektivnejši oceni stanja na področju uvajanja tega medija v pouk geografije v Jugoslaviji. Med zborovanjem smo se namreč udeležili demonstracije uporabe računalnika pri pouku zemljepisa na osnovni šoli Jovan Popović v Novem Sadu, ki je opozorila na vse težave in nedorečenost vloge tega učnega pripomočka, ki jih v naši republiki rešujemo predvsem z vidika didaktičnega kompleta. Kljub skromnim začetkom lahko ugotavljamo, da imamo sorazmerno veliko izkušenj, zato je razumljiva želja udeležencev iz drugih republik po organizirani izmenjavi izkušenj in sodelovanju. Upamo, da bo Komisija za pouk geografije pri Zvezi geografskih društev Jugoslavije, ki ima v novem mandatu sedež v Zagrebu, prisluhnila tem potrebam.

Precej časa je bilo v sekciji namenjenega tematiki skupnih jeder za zemljepis v SFR Jugoslaviji. Zveza geografskih društev Jugoslavije je že na uvodnem plenarnem zasedanju opozorila na nezavidljiv položaj geografije v usmerjenem izobraževanju, ki je ostala, po zadnjem predlogu orientacijskega predmetnika s samo dvema urama, edini splošnoizobraževalni predmet s tako majhnim fondom ur v srednjih šolah. Geografi smo se zavzeli za adekvatno obravnavo, ki bo zagotavljala vključitev vsebin geografije SFR Jugoslavije v vse programe srednjega izobraževanja.

Udeležba in sodelovanje na XII. Kongresu geografov Jugoslavije nam je omogočila vpogled v stanje na področju šolske geografije in dala možnost za realno oceno stanja v naši republiki. To je bilo koristno, učinkovitejše pa bi bilo, če bi v sprejetih stališčih odločneje presegli števila ur geografije in se najprej in predvsem organizirano z vsem znanjem in sposobnostmi lotili dograjevanja vsebine in metode dela, ki zagotavlja boljše rezultate vzgojnoizobraževalnega dela in njegovo potrjevanje v družbeni praksi.

Večina udeležencev iz SR Slovenije se je udeležila tridnevne ekskurzije po Slavoniji in Vojvodini.

Mira Verbič

Med komarne akcije društva sodijo tudi predavanja in demonstracije, vezane na uporabo računalnika v osnovni šoli. Društvo ima v ta namen ustanovljeno komisijo za geografsko vzgojo in izobraževanje.

Geografsko društvo Maribor je pri realizaciji svojega programa v obdobju 1984/85 izhajalo iz statutarnih določil in pri tem posvetila posebno pozornost strokovnemu izobraževanju članstva, pomoči učiteljem pri pouku geografije, organiziranju strokovnih predavanj in ekskurzij, pospeševanju raziskovanja naravne in družbene problematike SV Slovenije. Pri tem se je tesno povezovalo z Zvezo geografskih društev Slovenije, Zvezo geografskih društev Jugoslavije, Zavodom za šolstvo - organizacijska enota Maribor, Zavodom za urbanizem, Ekonomskim centrom, Zavodom za spomeniško varstvo in Katedro za geografijo pri Pedagoški akademiji Maribor. Pri sofinanciranju programa so sodelovale tako Občinske raziskovalne skupnosti SV Slovenije kot Raziskovalna skupnost SR Slovenije, saj je društvo v tem letu organiziralo III. jugoslovanski agrarnogeografski simpozij v Mariboru. Društvo se pri svojih akcijah povezuje z družbenopolitičnimi organizacijami občin.

Program dela 1984/85 je društvo v celoti realiziralo. Organizirali smo predavanja:

- dr. Borut Belec, Slovenska geografija v luči 25. mednarodnega kongresa v Parizu
- dr. Mavricij Zgonik, Geografski aspekti nastanka in razvoja Maribora
- prof. Niko Hočevar, Geografski oris Madžarske
- Matjaž Jež, dipl. biolog, Problemi varstva okolja v zvezi z gradnjo hidroelektrarne na Muri

V okvir letošnjega programa je sodila organizacija in izvedba III. jugoslovanskega agrarnogeografskega simpozija z mednarodno udeležbo (15.-17.maj). Z njim smo želeli nadaljevati tradicijo mesta Maribor, ki je bil organizator I. jugoslovanskega simpozija leta 1965 in tako prispevati k revitalizaciji te geografske discipline. Njegova vsebina je bila namenjena predvsem metodologiji agrarne geografije, njeni tipologiji, obravnavi socialnoekonomskih dejavnikov spreminjanja fizionomije ruralnega prostora, problematiki izrabe zemlje, družbeno kmetijskih obratov, oskrbe s hrano in ekološkim problemom.

Na simpoziju so sodelovali geografi iz vseh jugoslovanskih republik in gostje iz Zvezne republike Nemčije, Poljske in Madžarske. Še pred pričetkom simpozija smo izdali zbornik Geographica Jugoslavica. Tako sam simpozij kot izdaja zbornika sta imela velik odmev v strokovni javnosti. Simpozija se je udeležilo veliko število učiteljev geografije iz SV Slovenije ter študentov. V zvezi s simpozijem smo v prostorih Pedagoške akademije pripravili razstavo geografske literature in kart, ki obravnavajo SV Slovenijo. Med sklepi simpozija kaže opozoriti na zahtevo po prodornejšem vnašanju rezultatov raziskovalnega dela v neposredno prakso, tj. med drugim tudi v pedagoški proces.

Društvo si je prizadevalo v čim večji meri aktivirati članstvo v Pomurju in na območju občin Ptuj in Ormož. Tako sta bila ustanovljena aktiva: pomurski in ptujski. Ob lastni dejavnosti aktivov je društvo nudilo pomoč tamkajšnjemu članstvu s predavanji in organizacijo ekskurzije, vsebinsko vezane na agrarnogeografski simpozij. Seznanili smo se s problematiko SOZD ABC Pomurka, melioracijami in komasacijami v Ščavniški dolini in z Agrokombinatom Ptuj.

Oktober smo izvedli tridnevno strokovno ekskurzijo na Gradiščansko in Dunaj.

Med pomembne akcije društva sodijo tudi predavanja in demonstracije, vezane na uporabo računalnika v osnovni šoli. Društvo ima v ta namen ustanovljeno komisijo za geografsko vzgojo in izobraževanje.

Ptujski geografi so organizirali strokovno ekskurzijo v Posotelje in dolino Krke ter v vinorodne Haloze. Obravnavali so haloško vinogradništvo in tamkajšnje demografske procese.

Prizadevali smo si ustanoviti aktiv koroških geografov, s čimer želimo dejavnost društva Maribor razširiti na vso SV Slovenijo. Iniciativa v tem smislu je že bila posredovana Zavodu za šolstvo - organizacijska enota Dravograd in tamkajšnjim družbenopolitičnim organizacijam.

Naši člani dr. Borut Belec, dr.Božidar Kert, prof. Ludvik Olas in prof. Vera Malajner so na kongresu jugoslovanskih geografov v Novem Sadu nastopili z referati.

Leto 1985 je prelomno leto v dejavnosti geografov SV Slovenije, saj smo iz aktiva prerasli v samostojno društvo s ptujskim in pomurskim aktivom znotraj Zveze geografskih društev Slovenije. V društvu deluje 91 članov, pri čemer pa še niso zajeti oziroma evidentirani pomurski in koroški geografi.

100.	100.	Predsednik
101.	101.	Ludvik Olas
102.	102.	
103.	103.	
104.	104.	
105.	105.	
106.	106.	
107.	107.	
108.	108.	
109.	109.	
110.	110.	
111.	111.	
112.	112.	
113.	113.	
114.	114.	
115.	115.	
116.	116.	
117.	117.	
118.	118.	
119.	119.	
120.	120.	
121.	121.	
122.	122.	
123.	123.	
124.	124.	
125.	125.	
126.	126.	
127.	127.	
128.	128.	
129.	129.	
130.	130.	
131.	131.	
132.	132.	
133.	133.	
134.	134.	
135.	135.	
136.	136.	
137.	137.	
138.	138.	
139.	139.	
140.	140.	
141.	141.	
142.	142.	
143.	143.	
144.	144.	
145.	145.	
146.	146.	
147.	147.	
148.	148.	
149.	149.	
150.	150.	

SEZNAM DIPLOMANTOV GEOGRAFIJE IN ZGODOVINE NA
 PEDAGOŠKI AKADEMIJI V MARIBORU
 OD USTANOVITVE PA DO 31.12.1985

Zap. št.	Priimek in ime	Stud. skupina	Zap. št.	Priimek in ime	Stud. skupina
1.	Kusovac Drago	GE-ZG	51.	Čepin Angela	GE-ZG
2.	Štičl Herman	GE-ZG	52.	Deržanič Martina	GE-ZG
3.	Sikošek Vera	GE-ZG	53.	Pelc Pavla	GE-ZG
4.	Stojanovič Vlado	GE-ZG	54.	Pavičevič Danilo	GE-ZG
5.	Štrafela Janko	GE-ZG	55.	Barbarič Karel	GE-ZG
6.	Sedmak Franc	GE-ZG	56.	Plešinjak Ervin	GE-ZG
7.	Sajfrid Matilda	GE-ZG	57.	Vičar Borica	GE-ZG
8.	Bučevac Dražutin	GE-ZG	58.	Gošob Elizabeta	GE-ZG
9.	Rojs Maks	GE-ZG	59.	Fošnarič Lojze	TV-GE
10.	Čarni Koloman	GE-ZG	60.	Drobne Franc	GE-ZG
11.	Pogorevc Albert	GE-ZG	61.	Lešnjak Martin	GE-ZG
12.	Kočevar-Koželj Silva	GE-ZG	62.	Lorenci Melita	TV-GE
13.	Čokl Dušan	GE-ZG	63.	Peterkovič Marija	GE-ZG
14.	Ovčec Rihard	GE-ZG	64.	Pogorelčnik Jelka	GE-ZG
15.	Stojanovič Rista	GE-ZG	65.	Pušnik Ljudmila	GE-ZG
16.	Bobinski Milan	GE-ZG	66.	Drev Stanko	GE-ZG
17.	Šilec Franc	GE-ZG	67.	Bratuš Marija	GE-ZG
18.	Štefančič Božena	GE-ZG	68.	Žekš Frida	GE-ZG
19.	Požauko Ivan	GE-ZG	69.	Kučan Zoltan	GE-ZG
20.	Fajdiga Mirko	GE-ZG	70.	Fišekovič Slavica	GE-ZG
21.	Končnik Alojzija	GE-ZG	71.	Pogač Karel	GE-ZG
22.	Hren Ivan	GE-ZG	72.	Mikič Antonija	TV-GE
23.	Horvat Leopold	GE-ZG	73.	Jurič Herbert	TV-GE
24.	Šmaja Karel	GE-ZG	74.	Majcenovič Pavla	TV-GE
25.	Partljič Rozalija	GE-ZG	75.	Novačan Elizabeta	GE-ZG
26.	Požar Jože	GE-ZG	76.	Pikon Marija	GE-ZG
27.	Bradač Ivan	GE-ZG	77.	Beškovnik Filip	GE-ZG
28.	Zlatnik Jože	GE-ZG	78.	Lamprecht Rajmund	GE-ZG
29.	Zorko Alojz	GE-ZG	79.	Čobal Stanislav	GE-ZG
30.	Tinta Dušan	GE-ZG	80.	Gjerkeš Matija	GE-ZG
31.	Jordan Jože	GE-ZG	81.	Strgar Franc	GE-ZG
32.	Pleteršek Ludvik	GE-ZG	82.	Horvat Anton	GE-ZG
33.	Brvar Ljuba	GE-ZG	83.	Lešnik Rudi	GE-ZG
34.	Lah Renata	GE-ZG	84.	Karber Karolina	GE-ZG
35.	Drofenik Anton	GE-ZG	85.	Rihtarič Nada	GE-ZG
36.	Labovič Jovan	GE-ZG	86.	Topolovec Marija	GE-ZG
37.	Krope Jože	GE-ZG	87.	Trobentar Marija	GE-ZG
38.	Kozmus Marija	GE-ZG	88.	Petrovič Simon	GE-ZG
39.	Leskovšek Martin	GE-ZG	89.	Pisanec Franc	GE-ZG
40.	Pal Marjeta	GE-ZG	90.	Kozal Kamila	GE-ZG
41.	Pumpernik Elizabeta	GE-ZG	91.	Šega Vilma	GE-ZG
42.	Kincl Marija	GE-ZG	92.	Žižek Matija	GE-ZG
43.	Lončarič Marija	GE-ZG	93.	Štajner Martin	TV-GE
44.	Dolinšek Maks	GE-ZG	94.	Sever Ivan	GE-ZG
45.	Varas Renata	GE-ZG	95.	Lipovec Majda	GE-ZG
46.	Veber Gustav	GE-ZG	96.	Kulčar Silvija	GE-ZG
47.	Kšela Janko	GE-ZG	97.	Kološa Vladimir	GE-ZG
48.	Težak Ivan	GE-ZG	98.	Matvoz Štefan	GE-ZG
49.	Orešnik Ivo	GE-ZG	99.	Tkalčec Dragica	GE-ZG
50.	Predan Olga	GE-ZG	100.	Řovšnik Anton	GE-ZG

101.	Primožič Dušan	GE-ZG	159.	Legat Sonja	GE-ZG
102.	Pralica Dušan	GE-ZG	160.	Gamse Danica	GE-ZG
103.	Koren Andrej	GE-ZG	161.	Šmid Tatjana	GE-ZG
104.	Štrajher Anica	TV-GE	162.	Potočnik Rudi	GE-ZG
105.	Luršak Marija	GE-ZG	163.	Volk Miloslava	GE-ZG
106.	Gjerkeš Marija	GE-ZG	164.	Verdnik Darinka	GE-ZG
107.	Šulek Franc	GE-ZG	165.	Ftičar Štefan	GE-ZG
108.	Lazar Igor	GE-ZG	166.	Ajlec Erika	GE-ZG
109.	Krstić Nebojša	GE-ZG	167.	Vozlič Franc	GE-ZG
110.	Kopfmajer Jožica	GE-ZG	168.	Škorič Mirjana	GE-ZG
111.	Terment Milena	GE-ZG	169.	Sernc Milena	GE-ZG
112.	Brunec Peter	GE-ZG	170.	Mohor Milena	GE-ZG
113.	Osojnik Vojteh	GE-ZG	171.	Gorše Ivanka	GE-ZG
114.	Zelenik Anton	GE-ZG	172.	Pojavnik Marjan	TV-GE
115.	Duh Franjo	GE-ZG	173.	Füle Tibor	GE-ZG
116.	Merva Marjetka	GE-ZG	174.	Kovačič Vlado	GE-ZG
117.	Laura Janez	GE-ZG	175.	Plošinjak Boris	GE-ZG
118.	Čahuk Štefan	GE-ZG	176.	Juteršnik Peter	GE-ZG
119.	Fuks Branko	TV-GE	177.	Posavec Jagoda	GE-ZG
120.	Jan Tonka	GE-ZG	178.	Burjan-Gaiser Truda	GE-ZG
121.	Šebjanič Alfred	GE-ZG	179.	Petan Darja	GE-ZG
122.	Topolovec Vida	GE-ZG	180.	Šalamun Matej	GE-ZG
123.	Žalik Štefka	GE-ZG	181.	Kus Miran	GE-ZG
124.	Hajdinjak Slavica	GE-ZG	182.	Vobovnik Rihard	GE-ZG
125.	Samastur Erika	GE-ZG	183.	Faletič Daniela	GE-ZG
126.	Perše Marija	GE-ZG	184.	Kramberger Stanislava	GE-ZG
127.	Ahčin Natalija	GE-ZG	185.	Prstavnik Alojz	GE-ZG
128.	Podgoršek Valerija	GE-ZG	186.	Golob Peter	GE-ZG
129.	Golob Franc	GE-ZG	187.	Robar Anica	GE-ZG
130.	Struga Franc	GE-ZG	188.	Predikaka-Hojnik Zdenka	GE-ZG
131.	Kržan Franc	GE-ZG	189.	Renko Zvone	GE-ZG
132.	Dežman Rajko	TV-GE	190.	Leskovšek Franc	TV-GE
133.	Podlesnik Marija	TV-GE	191.	Šauperl Ciril	TV-GE
134.	Razdevšek Radoslav	TV-GE	192.	Možek Jožko	TV-GE
135.	Rojs Antonija	GE-ZG	193.	Drevenšek Janez	GE-ZG
136.	Krampl Franc	GE-ZG	194.	Helbl Jelka	TV-GE
137.	Medun Erika	GE-ZG	195.	Hvalec Ivan	GE-ZG
138.	Berce Aika	GE-ZG	196.	Lasič Melita	GE-ZG
139.	Karlavec Jožef	GE-ZG	197.	Lesjak Lea	GE-ZG
140.	Gomboc Štefan	GE-ZG	198.	Baštevč Metka	GE-ZG
141.	Vodopivec Ernest	GE-ZG	199.	Galun Irena	GE-ZG
142.	Lah Jože	GE-ZG	200.	Putanec Marjan	GE-ZG
143.	Bernšek Breda	TV-GE	201.	Spolenak Bernardka	GE-ZG
144.	Bombek Marjana	GE-ZG	202.	Sila Janko	TV-GE
145.	Bukovnik Stanislava	TV-GE	203.	Zorko Srečko	GE-ZG
146.	Podpečan Zofija	GE-ZG	204.	Vaupotič Branko	GE-ZG
147.	Klemenčič Marija	GE-ZG	205.	Ružič Aleksander	GE-ZG
148.	Štingl Vladimir	GE-ZG	206.	Žlaber Stanislava	GE-ZG
149.	Masneč Milan	GE-ZG	207.	Lešnik Milena	GE-ZG
150.	Vačič-Brežnjak Jožica	GE-ZG	208.	Žeželj-Mršnik Zlata	TV-GE
151.	Šošter Gorazd	GE-ZG	209.	Gajšek Maja	GE-ZG
152.	Rebernik Verner	GE-ZG	210.	Krajnc Marta	GE-ZG
153.	Petelinšek Justina	GE-ZG	211.	Kandrič Branko	GE-ZG
154.	Červič Valerija	GE-ZG	212.	Rožman Anica	GE-ZG
155.	Fakin Franko	GE-ZG	213.	Pogorevc Edmund	GE-ZG
156.	Štruc Marija	GE-ZG	214.	Sušek Danijela	GE-ZG
157.	Sapač Rudolf	GE-ZG	215.	Burger Bojan	GE
158.	Vobovnik Franc	GE-ZG	216.	Breznik Bernardka	GE-ZG

217.	Breznik Gizela	GE-ZG	275.	Planinc Ivan	DMV-GE
218.	Jošt Zdenka	GE-ZG	276.	Sagadin Romana	DMV-GE
219.	Cotič Mirko	GE-ZG	277.	Paradiž Mira	GE-ZG
220.	Rejec Marjan	GE-ZG	278.	Pihler Ivo	GE-ZG
221.	Korošec Vlado	GE-ZG	279.	Šumak Katarina	GE-ZG
222.	Bence Jože	GE-ZG	280.	Bevc Ivica	DMV-GE
223.	Šauperi Nataša	GE-ZG	281.	Likavec Alojzija	GE-ZG
224.	Sukič Marjan	TV-GE	282.	Krušič Marjeta	GE-ZG
225.	Tekavc Bojana	GE-ZG	283.	Lainščak Karel	GE-ZG
226.	Repotočnik Pavla	GE-ZG	284.	Šegula Jože	DMV-GE
227.	Hederih Jožef	GE	285.	Golob Jožica	DMV-GE
228.	Gazvoda Marija	GE-ZG	286.	Supanič Vojko	DMV-GE
229.	Šalomon Boris	TV-GE	287.	Četnar Boris	DMV-GE
230.	Makovec Marjan	GE-ZG	288.	Abramenko Anica	DMV-GE
231.	Lesar Igor	GE-ZG	289.	Krašovc Ivanka	GE-ZG
232.	Toš Marjan	GE-ZG	290.	Zamuda Tatjana	GE-ZG
233.	Terbuc Bojan	GE-ZG	291.	Feguš Slavko	GE-ZG
234.	Trstenjak Zdenka	GE-ZG	292.	Merc Janez	DMV-GE
235.	Kožar Lučka	GE-ZG	293.	Gnilšek Izidor	DMV-GE
236.	Vollmeier Vera	GE-ZG	294.	Žerjav Lijana	GE-ZG
237.	Savič Zdravko	GE-ZG	295.	Ohman Goran	GE-ZG
238.	Lazarev Vojko	GE-ZG	296.	Krajnčan Jožica	DMV-GE
239.	Kšela Bogoljub	DMV-GE	297.	Varga Jana	GE-ZG
240.	Antič Olga	DMV-GE	298.	Fluhar Sonja	GE-ZG
241.	Kumer Ivica	GE-ZG	299.	Šek Jelka	DMV-GE
242.	Štancer Milena	GE-ZG	300.	Žohar Marija	GE-ZG
243.	Otič Marta	GE-ZG	301.	Šviglin Marijan	DMV-GE
244.	Smogavc Ljudmila	GE-ZG	302.	Trunkelj Alenka	DMV-GE
245.	Köveš Antonija	GE-ZG	303.	Novak Olga	GE-ZG
246.	Milkovič-Welidt Jelka	GE-ZG	304.	Koša Evgen	DMV-GE
247.	Varqa Štefan	GE-ZG	305.	Gumzej Alojzija	DMV-GE
248.	Šenekar Ljudmila	GE-ZG	306.	Krašovec Breda	DMV-GE
249.	Rožanski Natalija	GE-ZG	307.	Škerbinek Vinka	GE-ZG
250.	Zorko Amalija	GE-ZG	308.	Jeza Janez	DMV-GE
251.	Sukič Ana	GE-ZG	309.	Romih Milan	DMV-GE
252.	Goričanec Ljubica	GE-ZG	310.	Potočnik Dragan	GE-ZG
253.	Germič Erika	GE-ZG	311.	Savernik Helena	GE-ZG
254.	Kukovičič Jožef	GE-ZG	312.	Gerič Erika	DMV-GE
255.	Širec Branko	GE-ZG	313.	Salobir Milena	GE-ZG
256.	Zafošnik Melita	DMV-GE	314.	Supančič Darko	GE-ZG
257.	Macur Miha	GE-ZG	315.	Leskovar Judita	GE-ZG
258.	Maček Hilda	GE-ZG	316.	Duh Majda	DMV-GE
259.	Kovačič Ivan	DMV-GE	317.	Tement Darinka	GE-ZG
260.	Mirnik Roman	GE-ZG	318.	Škrlovnik Leon	GE-ZG
261.	Ekart Sonja	GE-ZG	319.	Tkalec Marija	DMV-GE
262.	Golob Miha	GE-ZG	320.	Vovk Branka	DMV-GE
263.	Nemec Ernest	GE-ZG	321.	Vodušek Zvonko	DMV-GE
264.	Lajh Zdravko	DMV-GE	322.	Mesarič Silva	DMV-GE
265.	Wute Marija	DMV-GE	323.	Vinšek Alojz	GE-ZG
266.	Topolovec-Klampfer Milica	TV-GE	324.	Sanekovič Stanislav	GE-ZG
267.	Munda Mirica	GE-ZG	325.	Pernek Tatjana	GE-ZG
268.	Mejavšek Martina	GE-ZG	326.	Vratanar Boqdana	GE-ZG
269.	Vogrinčič Franc	GE-ZG	327.	Imenšek Borislava	GE-ZG
270.	Sevčnikar Metka	GE-ZG	328.	Falež Andrej	GE-ZG
271.	Sajko Ivan	GE-ZG	329.	Pačnik Peter	GE-ZG
272.	Železnik Nada	GE-ZG	330.	Bukovec Avgust	GE-ZG
273.	Halas-Savič Cecilija	GE-ZG	331.	Medved Mihaela	GE-ZG
274.	Škerget Alojz	GE-ZG	332.	Maček Darja	GE-ZG

333.	Lorger Martina	DMV-GE	391.	Šalamon Tanja	TV-GE
334.	Schmirmaul Sonja	GE-ZG	392.	Dajčman Tatjana	GE-ZG
335.	Razgoršek Bernarda	GE-ZG	393.	Horvat Andrej	DMV-GE
336.	Flegar Marija	GE-ZG	394.	Rogan Anica	GE-ZG
337.	Törnar Anton	GE-ZG	395.	Rižnik Branko	GE-ZG
338.	Rous Gabrijela	GE-ZG	396.	Hat Silva	GE
339.	Čižič Irma	DMV-GE	397.	Zorec Zvezdana	GE-ZG
340.	Hojker Ervin	DMV-GE	398.	Goltnik Andreja	GE-ZG
341.	Krapše Štefan	GE-ZG	399.	Barl Vlasta	GE-ZG
342.	Golob Dušan	DMV-GE	400.	Šimon Alenka	GE-ZG
343.	Trančar Ada	GE-ZG	401.	Šorgo Peter	DMV-GE
344.	Metikoš Momir	DMV-GE	402.	Zadavec Danilo	GE-ZG
345.	Kočevar Irena	GE-ZG	403.	Petrič Zdravko	GE-ZG
346.	Žlaus Stanislava	GE-ZG	404.	Ambrož Sonja	GE-ZG
347.	Pečnik Vekoslava	DMV-GE	405.	Zadavec Suzana	GE-ZG
348.	Marič Ivanka	DMV-GE	406.	Žajdela Ivo	GE-ZG
349.	Serdinšek Alojz	DMV-GE	407.	Pavel Danica	GE-ZG
350.	Duler Alenka	GE-ZG	408.	Mihalič Dragica	GE
351.	Seršen Darij	DMV-GE	409.	Mandl Vera	DMV-GE
352.	Černjavič Simona	DMV-GE	410.	Hrast Stanislav	GE-ZG
353.	Herman Martina	GE-ZG	411.	Novak Silva	GE-ZG
354.	Pugel Silvo	GE	412.	Lorger Irena	GE-ZG
355.	Žmavc Marjan	DMV-GE	413.	Augustinovič Drago	GE-ZG
356.	Pačnik Helena	GE-ZG	414.	Horvat Danica	DMV-GE
357.	Krajnc Jerica	GE-ZG	415.	Hunski Marija	DMV-GE
358.	Uroševič Vesna	GE-ZG	416.	Dobaj Jasna	GE-ZG
359.	Bauman Bojan	DMV-GE	417.	Gjorek Breda	GE-ZG
360.	Raztresen Ana	GE-ZG	418.	Lebar Majda	GE-ZG
361.	Skledar Milan	GE-ZG	419.	Kramberger Ivanka	GE-ZG
362.	Breclj Estera	DMV-GE	420.	Nežmah Alenka	GE-ZG
363.	Sonjak Zala	DMV-GE	421.	Podkubovšek Marta	DMV-GE
364.	Gorjup Nataša	DMV-GE	422.	Mohorko Jožef	GE-ZG
365.	Vantur Igor	DMV-GE	423.	Bizjak Jolanda	GE-ZG
366.	Hudovernik Jožefa	GE-ZG	424.	Sitar Marjana	GE-ZG
367.	Herceg Ivanka	GE-ZG	425.	Dvornik Marija	GE-ZG
368.	Rous Terezija	GE-ZG	426.	Kos Marjan	GE-ZG
369.	Bitenc Sintija	DMV-GE	427.	Kramberger Zdravko	GE-ZG
370.	Grčar Metka	GE-ZG	428.	Kregar Franc	GE-ZG
371.	Horvat Dušanka	GE-ZG	429.	Bonaja-Lukner Irena	GE-ZG
372.	Kolar Janez	GE-ZG	430.	Klemenc Milan	DMV-GE
373.	Herqula Slavica	DMV-GE	431.	Vodovnik Franc	GE-ZG
374.	Mohorko Tatjana	GE-ZG	432.	Lešnik Zlatka	GE-ZG
375.	Trdin Ana	DMV-GE	433.	Blanuša Jasna	GE-ZG
376.	Steblovnik Tanja	DMV-GE	434.	Vučak Vojko	GE-ZG
377.	Slatinek Lucija	DMV-GE	435.	Janžekovič Lidija	GE-ZG
378.	Sabath Bojan	GE-ZG	436.	Sušec Nevenka	GE-ZG
379.	Mikola Stanislava	DMV-GE	437.	Breznik Hedvika	DMV-GE
380.	Recelj Andreja	DMV-GE	438.	Simonič Marjeta	GE-ZG
381.	Mesarič Silva	GE-ZG	439.	Primožič Helena	GE-ZG
382.	Kolarič Tatjana	DMV-GE	440.	Gačor Alojz	GE-ZG
383.	Škrinjarič Zofija	DMV-GE	441.	Vidali Bernardka	GE-ZG
384.	Amon Nada	GE-ZG	442.	Rojko Kirka	GE-ZG
385.	Vindiš Marija	GE-ZG	443.	Lorbek Alenka	GE-ZG
386.	Brankov Miloš	DMV-GE	444.	Potnik Carmen	GE-ZG
387.	Klampfer Marjan	GE-ZG	445.	Škrinjar Boris	GE-ZG
388.	Prša Slavko	GE-ZG	446.	Vernik Emica	GE-ZG
389.	Dobnik Aleksandra	GE-ZG	447.	Drekovič Ljubica	GE-ZG
390.	Rihtarič Marija	GE-ZG	448.	Valentan Milan	GE-ZG

74

449.	Ducman Irena	GE-ZG
450.	Irfiš Štefka	GE-ZG
451.	Turk Stanislava	GE-ZG
452.	Štumberger Silva	DMV-GE
453.	Osojnik Dušan	DMV-GE
454.	Pušnik Ana	DMV-GE
455.	Bezjak Marijeta	GE-ZG
456.	Radovanovič Saša	GE-ZG
457.	Obal Danilo	GE-ZG
458.	Djukić Rado	GE-ZG
459.	Djukić Ljubica	GE-ZG
460.	Mičak Darinka	GE-ZG
461.	Anžur Jerica	GE-ZG
462.	Podršnik Danila	GE-ZG

UDK 910:372.891:528.94 = 863

Brinovec S.
64000 Kranj, YU, Srednja šola pedagoške, računalniške in naravoslovno matematične usmeritve, Koroška c. 13

GRAFIČNA METODA PRI POUKU GEOGRAFIJE

Metoda grafičnega prikazovanja je za geografijo izredno pomembna zaradi uporabe različnih vrednostnih, številčnih in prostorskih prikazov. Prikazane so vrste grafičnega prikazovanja in sicer: risanje geografskih objektov in pojavov v naravi, risanje na osnovi karte, risanje profilov, prikazovanje številčnih podatkov.

UDK 911:371.3 = 863

Umek M.
61000 Ljubljana, YU, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12
UČNA PRIPRAVA V OBLIKI MISELNEGA VZORCA

Priprava na delo v razredu je učiteljeva vsakodnevna naloga. Brez nje ne more optimalno izvesti učne ure. O načinu zapisovanja učnih priprav srečamo različna mnenja. Prikazana je priprava v obliki miselnega vzorca.

UDK 910: 373.5 = 863

Verbič M.
61000 Ljubljana, YU, Zavod SR Slovenije za šolstvo, Poljanska 28

UGOTOVITVE SPREMLJANJA IN VREDNOTENJA UČNEGA NAČRTA IN UČBENIŠKEGA GRADIVA ZA GEOGRAFIJO V PROGRAMIH SREDNJEGA IZOBRAŽEVANJA

Prispevek govori o spremljavi pouka geografije v vseh letnikih vzgojnoizobraževalnih programov, kjer se geografija pojavikot temeljni strokovno-teoretični predmet.

UDK 911:371.388.8:373.34 = 863

Košak M.
61000 Ljubljana, YU, Pedagoška akademija, Kardeljeva ploščad

NARAVOSLOVNI DAN - FRIMER VAJE ZA UČITAVLJANJE NARAVNOGEOGRAFSKIH IN DRUŽBENOGEOGRAFSKIH ZNAČILNOSTI S POMOCJO NEFOSREDNEGA CFAZOVANJA

Pri izbiri opazovalnega območja moramo upoštevati učni načrt, predznanje učencev, možnost oblikovanja skupin, fizične sposobnosti učencev in interese drugih predmetov. Prikazan je naravoslovni dan, kjer učenci ugotavljajo pri-sojna in osojna pobočja, razporeditev rastja glede na lego in možnost življenja v takem svetu.

75

GEODETSKI ZAVOD SRS LJUBLJANA

Pregled kartografskih izdelkov

KARTE MEST:

LJUBLJANA
GROSUPLJE
KRŠKO
DOMŽALE
PTUJ
LITIJA + ŠMARTNO
NOVO MESTO
BREŽICE
ROGAŠKA SLATINA
TOLMIN
ŠKOFJA LOKA

Karte mest prodaja Mladinska knjiga, Nazorjeva ulica in Cankarjeva založba, Wolfova ulica - Ljubljana

KARTE OBČIN:

POSTOJNA
CERKNICA
ILIRSKA BISTRICA
SEŽANA
GORICA
TOLMIN
RADOVLJICA
ŠKOFJA LOKA
5 LJUBLJANSKIH OBČIN
VRHNIKA
NOVO MESTO
METLIKA
KRŠKO

LITIJA
LAŠKO
DOMŽALE
KAMNIK
MCZIRJE
ŠMARJE PRI JELŠAH
PTUJ
LENDAVA
JESENICE
LOGATEC
GROSUPLJE
KOČEVJE

Občirske karte prodajajo Občinske geodetske uprave.

Pred izidom:

Karta mesta MEDVODE
SENOVO

STENSKA KARTA SR SLOVENIJE
1 : 175000

ŠOLSKA KARTA SR SLOVENIJE
1 : 500000

Občinska karte AJDOVŠČINA
TREBNJE
ORMOŽ

ATLAS SR SLOVENIJE 1 : 50000

UDC 911.3:628.29+628.4(497.12 "Novo mesto") = 20

Jaklič F., Brunskole A.
68000 Novo mesto, YU, Srednja šola pedagoške, tehnične in naravoslovne usmeritve, Cesta herojev 2

DUMPING OF SOLID AND LIQUID TRASH IN THE LOCAL COMMUNITES OF NOVO MESTO

The abstract concerning youth research project deals with organization of collecting solid trash in the local communities of Novo mesto. "Black" (not allowed) dumping grounds are also demonstrated.

UDC 911.3:796.5(497.12 "Velenje") = 20

Pristovšek D.
63320 Titovo Velenje, YU, Srednja družboslovna šola, Vodnikova ulica 2

TOURIST DEVELOPMENT PERSPECTIVES IN THE COMMUNE OF VELENJE

Abstract about youth research project deals with conditions for tourist development and types of tourism in the commune of Velenje. Some possibilities of such development are indicated.

UDC 910:373.5 = 20

Ančik B.
64240 Radovljica, YU, Srednja šola za turizem in gostinstvo, Gorenjska cesta 13

SOME THOUGHTS OF KNOWLEDGE AND ROLE OF GEOGRAPHY AFTER FOUR YEARS OF VOCATION ORIENTED SECONDARY SCHOOLS EDUCATION

In the article, by means of questionnaire, the knowledge of geography in the fourth class - economical technician, is demonstrated. Results should show pupils' opinions about geography role within specific program of oriented education.

UDC 911.3:351.824.11(497.1) = 20

Vrišer I.
61000 Ljubljana, YU, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12
ELECTRO-ECONOMY IN YUGOSLAVIA

As many energetically - poor countries, Yugoslavia also heavily depends on electro - energy. Its main resources are water energy and lignite. Water energy power and its usage is demonstrated, as well as coal production is indicated. The most important hydro- power plants and thermo-power plants are stated.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE LJUBLJANA

61000 Ljubljana, Mestni trg 26

Telefon: n. c. (061) 332 111
Žiro račun pri SDK Ljubljana
Št. 50101-603-46423 • p. p. 50-1

KNJIGE, MUZIKALIJE, TISKOVINE, UČILA, ŠOLSKE IN PISARNIŠKE POTREBŠČINE

Nov didaktični komplet
in planinska zveza ljubljana
vseh svojih poslovalnic
Planinske karte prodaja MK

TRIGLAVA
POLHOGRANSKO HRIBOVJE
KAMNITKE IN SAVIJSKE ALPE
BOHINJ
LJUBLJANA-OKOLICA
ŠKOPJELOŠKO POGOŠJE
KARAVANKI

ŠKOPJA LOKA
TOLMIN
ROGAŠKA SLATINA
BREŽICE
NOVO MESTO
LITUA + ŠMARNO
PTUJ
DOMŽALE
KRŠKO
GROSUPLE
LJUBLJANA

ZEMLEPIŠ ZA 6. RAZRED OSNOVNIH ŠOL

Didaktični komplet dopolnjuje učbenik z istim naslovom, ki ga je izdala založba Mladinska knjiga.

Avtorja didaktičnega kompleta sta Marija Košak in Slavko Brinovec.

Didaktični komplet vsebuje

- 140 barvnih diapozitivov
- 13 tem s 44 barvnimi prosojnicami
- 7 blokov delovnih listov za učence

Didaktični komplet izide maja 1981 in velja 82.000 dinarjev.

Naročite ga lahko v oddelku izučil pri DRŽAVNI ZALOŽBI SLOVENIJE v Trubarjevi ulici 27 v Ljubljani.

Pred izidom:

Općinska karte
Medvede
Senovo

Općinska karte
Trebna
Ormož

